

Radió 1944...III.6

35

~~32~~
No 2147./50

2./ Rafael Önarcképrajza a Windsor kastélyban.

Tizenhat éves volt Rafael, mikor ezt rajzolta.

Van-e aki érti ezt? Tizenhat éves korban, s mindjárt a világ egyik legszebb rajzát. Tizenhatéves korban, kamasz korban. Amikor éppen csak hogy abbahagyta a gyermekmódra rajzolást.

Ezt alig lehet megérteni.

A rajzot mintha egy későbbi korban felrisszítették volna, ügyetelenül. Még ennek dacára is ragyog. Szüzi és egyszerű. Ilyen tisztaság, az alkotásnak ilyen magávalhozott bája páratlan. Dacára a legmagasabb kulturájának, úgy hat a rajz, mintha éppen most, a szemünk előtt született volna meg a művészet. Mintha most rázná mrg magát az első. fürdő után. Itt vagyok- mondja üdén?- harmatosan?- mi van itt ezen a világon?

1945 XII. 30
Beszélgetés a művészetről
Popány O. írta

Aldatlan politikai és egyéb morális viszonyaink folytán

sajnos sohasem tudtuk úgy magunkat prezentálni, ahogy kellett volna. Külföldi propagandánk dilettánsok kezében volt, s az urambátyámkodás mindig annyi mellékszempontot csusztatott a kivitelezésbe, hogy ezt a munkát előről kell kezdeni.

Az erős európai koncertben tömeges, tehát nemzeti jelentkezésünkben nagyobb sikerre számíthatunk, mint egyéniben. Példa rá a pár év előtti svájci kiállításunk nagy sikere. Pedig ez még távolról sem volt az ideális. Ezt fokoznunk kell, s erre a fokozásra módunk van.

Minden fiatal festő tulzós. Az a laikus is az, aki rákapott egy festő munkájának izére. A közirók, esztétikusok között is vannak olyanok, akik előszeretettel nem bírják palástolni, s akik nem annyira a kvalitást nézik, mint inkább a stílust. Még az ilyent is megértem, ha az illető fiatal, kiábrándító csak akkor lesz a látvány, ha szezononként valami más stílusért tartcsodik.

Egyébként azt ne várjuk, hogy saját világuktól, lelkesedésüktől illuminált művészek megértők legyenek a szomszédok iránt. Ez a dolgok természetes rendje. Kizárólagosság azonban még a legjobb esetben sincs. A világ sokrétű, egy művész nem tud mindenre felelni. S a stílusokkal is úgy van, hogy majdnem csak post festum tudjuk meg, melyik volt a kizárólagos. Egyébként meg vagyok róla győződve, hogy alapos analízis a ma látszólagos stílus-özönyt egy-két stílusra fogja redukálni. Nagyon sok irány is van, amire kár ezt a kifejezést pazarolni, hogy stílus. Olyannyira az állandóság híján vannak, a képviselői.

Valami újnak

~~valami újnak~~, elismertetésért mindenkinek küzdenie kell. A művészetben ~~mindenki~~ bizonyos fokig magára van hagyatva, egymás erősítése ~~csak~~ abban a tudat, hogy a szomszéd is ~~olyan~~ legyen járatlan utakon halad, mint jónag. Az egyedüllétet azonban viselni kell, meg kell erősödni abban. S főleg egyszer

Az vége kell szakadjon annak a végzetes balhitnek, hogy újat csak valami
elcsúszásból
~~amennyire~~ formanyelvvel lehet megvalósítani.

A szín és forma, a festőiség és a szerkesztés irányában csoportosultak eddig a fiatalok, ^{mondós} ~~mondó~~. Vajjon így van-e? S ha így van, egynémelyikénél, azt kell mondanom, helyesebb volna ha ezek a tendenciák egy képen belül kapnának helyet. Rafaelben pl. ez mind megvan: szín, forma, festőiség, szerkesztés, - és minden jó műben így van.

Valami hiányra tapintasz rá akaratlanul. Sok festőnk van, aki a művészet oldalhajtását nézi egésznek. A haladás mit sem ~~van~~ értem, ha nem teljes értékű művészettel ~~valami~~ érzékeltethi. Majdnem úgy vagyok, hogy jobban kívánom a jó művet, mint a haladást. Félek, hogy ezzel a fogalommal abuzus történik. Ma ujnak érezzük a mű szellemét, holnap üresnek.

Egyébként, hogy kérdésedre feleljek, a mai generáció munkássága szellemileg gyermeke a múlt háború körüli nemzedéknek. Azzal a különbséggel, hogy a tábor lényegesen megnövekedett., meg hogy az ^{mai} ~~az~~ generációnak is folytatói vannak. Elég sokszólamu a társaság, de kevés valódi profil rajzolódik ki, s főleg kevés az esetlegességektől ment és átgondolt mű. Ezt a mostoha körülmények magyarázhatják, - mert el lehet mondani, hogy gyöngyélete nem volt ennek a fiatalságnak se.

Uj helyzet annyiban állt elő, hogy két nagy társadalmi réteg a munkásság és a parasztság politikai tényező lett. A polgárság pedig mely eddig ugyyszólván egyedül volt művészetfentartó anyagilag a romlás szélére jutott. A művészet számára azért súlyosak tehát a mostani viszonyok mert ugyszólván gazdátlanul áll. S a két uj társadalmi réteg még a politikai hatalom birtokában sem lesz egyenlőre abban a helyzetben, hogy akár részben is átvehetné a polgárság régi szerepét, legalább is a régi formák között. Hogy a polgárság anyagi romlásából mennyi idő alatt tud helyreállni, egyenlőre nem kiszámítható. A jelenlegi, mondhatnám körüti fezőr-világtól nem szabad magunkat elvakíttatni. Ez pünkösdi királyság, s egy szerény, sőt nagyon szerény életberendezkedésre, még akkor is rákényszerítettünk, ha gazdasági életberendezésünk a jelenlegi keretek közt folyik tovább.

A művészetre elhatározó befolyással lehet tehát a két uj társadalmi rétegnek a művészettel szemben támasztott igénye. Azt csak a jövő mutatja meg, hogy mint akarnak élni ezzel a lehetőséggel. Feltehető hogy igényeik divergálnak, ami nem baj, a művészetben az ilyen csak gazdagodást jelent.

Minderről azonban még egy kicsit korai beszélni. A legélesebb gondok közt él mindenki, így tehát természetes, hogy változásnak különösebb profilja nem rajzolódott ki.

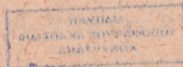
De addig is az elvi tisztázások körül sok vita és zavar kerekedett. A jobban szóhoz jutó ~~immáron~~ modernebb irányok szeretnék elfogadtatni felfogásukat az említett pártokban. Nagyjából ugyanaz a helyzet, mint a 19-es forradalom után. Az én generációm ezt az utat egyszer már közelről látta, sőt végigjárta. Ma is, mint akkor, sokan túl sematikusnak vélik összeköthetőnek ezt a két tényezőt, mint művészet és társadalom. Ez elég nagy veszélyt rejt magában. A művészet szerepéről és kivoltáról is nagyon sok hamis, vagy legalább is hiányos elképzelés kering. A pedagógia is egy kissé aggasztóan sajátította ki, s a klasszikus

Intézk

filozófiai meghatározások is -ugy vélem- túl idealizáltak. Egáltalán sok az erkölcs a művészet körül, amiben pedig romboló erők is vannak. Dehát erről inkább hallgassunk. A baj csak ott van, hogy mivel a művészet nagobbik felével építő jellegű -tehát erkölcsös- mindig valami különös, majdnem azt mondtam: megváltó szerepet várnak tőle. Máskor ~~pedig~~ egészen komikus fél-szerepekbe akarják belerángatni ~~magukat~~.

meg kell várni Sokak előtt cél-művészet, pártművészet lebeg. De akárhogy is van, a dolgoknak ~~értelem~~ *értelem*. A kiérlelést a festők és a társadalom intézik el, ahogy eddig. Itt mindennek helye van, csak az erőszaknak nem. A festőknek meg kell hódítani a társadalmat a régi eszközökkel.

Maradjunk festők tehát a régi értelemben. *A társadalom csak abban segíthetne a magyar művészen, hogy a kvalitások jobban becsüli meg mint eddig.* ~~miért lehetne mint eddig, csak a kvalitások miatt?~~
~~de meg kell várni.~~

Egyetemes, tehát európai értékeket keresünk. Sajnos régtől fogva nagyon inficiálva vagyunk túlméretezett nemzeti önérzettől, mely nem tényeken nyugodott, hanem hamis történetkönyveken. De aki hosszú ideig külföldön élt, óvatosabb ezekben a kérdésekben. Magam is ezek közé tartozom. De mégis fölteszem is azt, hogy nem volna európai jelentőségű művésztünk, bátran mondhatom, hogy van magyar művésztünk, melyik európai jelentőségű. Rajtunk mulik, hogy ezt a nemzeti munkát fokozzuk. Ha művészetünknek jelentékeny darabjai átsiklanak képzeletemben, úgy érzem van valamink, ami egyetemes értékű.

Hogy ez mi ~~van~~ *nyilvánvaló*, nehezen tudom megmondani. Tul messzire is vezetne. Meg aztán a kérdés a multat is idézi, mikor művészetünk magyarságát, ill, annak európai nézőpontból való értéklését vizsgálták. Ezek a kérdések akkortájt eléggé meg voltak világítva, majdnem azt mondhatnánk jelentőségén felül, mert a művészetben nem a nemzeti, hanem az emberi, tehát egyetemes értéknek van elsőbbségi joga. S itt a modern művészet sem eshetik más elbírálás alá mint a régi.

Kedves hallgatóim, a Szépművészeti Múzeum nemrégiben megnyílt Szinyei Merse Pál kiállításáról szeretnénk most néhány szóban beszámolni. A Szinyei-Társaság két terembe sűrítette össze nagy festőnk életművének legkiemelkedőbb remekeit; az ember nagyrészt ~~az~~ ráismerő boldogsággal megy végig a képek sorfala közt, hiszen Szinyeinek ezek a festményei szinte mindnyájunk közös kincsei, mindnyájan ott hordjuk őket legjelentősebb kép- emlékeink között és most nincs is más dolgunk, mint hogy ismét rájuk ismerjünk - eredetiben. A felsorolás szinte szükségtelen. Sorban követik egymást a Lilaruhás Nő, a Pacsirta, a Pogányság, a lány gyermekportrék, az ezerszinű táj- és növényábrázolások és mindenek felett a ragyogó, csodálatos, uttörő Majális, amelynek hatalmas keretéből ~~szinte~~ a nyári nap melege árad felénk, szinte tapinthatóan. Régvárt élmény ez a kiállítás, amelyről most Bernáth Aurél festőművésszel szeretnénk elbeszélgetni.

B.A: Hát ez valóban régvárt kiállítás, mert hisz innen-onnan 8 éve, hogy lekerültek a múzeum falairól a Szinyei-képek. Nem szólva arról, hogy ~~a~~ születésének százéves évfordul-ja már 1945-re esett, ^{aromban} a múzeum ~~benne~~ mot ért rombolások miatt ~~elcsúszott~~ csak most tudjuk megtartani.

SZ.B: Szinyei oeuvre-jének mekkora hányadát láthatjuk most?

B.A: A kiállítás rendezői igyekeztek lehetőleg a teljes oeuvre-t ~~a~~ felsorakoztatni. Tudjuk természetesen, hogy ez az oeuvre kicsi. Ha szám-
ban nem is nagy, de kvalitásban jelentős művek ~~az~~ pusztultak, ^{el} de mégis elmondhatjuk, hogy ami itt kiállításra került, az a teljes Szinyeit reprezentálja.

^{De hiszen}
SZ.B: Szinyei elég magas életkort megért; mi a magyarázata annak, hogy ^{életműve} aránylag kicsi maradt. ~~az oeuvre~~

B.A: Szinyei megértéséhez tartozik az, hogy ő ^{bár} ~~amellott~~, hogy vérbeli festő volt, sosem vesztette el ragaszkodását a földhöz s ahhoz a szélesmedrű uri élethez, amelyben felnőtt. Nem volt harcos temperamentum.

Ismeretes, az a körülmény, hogy a Majális és a Pacsirta sikertelensége után, a festést ugyyszólván tíz évre teljesen abbahagyta.

SZ.B: Egy pillanatra álljunk csak meg. Hogy lehet az, hogy éppen ez a két remekmű lelt sikertelenségre? Mai szemmel nézve a Majális pompáját, vagy a Pacsirta csodálatos kék egét, szinte érthetetlen, hogy a kortársak nem fogadták ujongva ezt a két képet ...

B.A: Ez a múlt században egyáltalában nem volt ritkaság, már az efajta érzéketlenség a valóban jó és új dolgok iránt. Szinyei kortársai, Manet, Pissarro, Cézanne, Renoir, de még Courbet is, mind-mind majd-nem csak haláluk után nyerték el ~~azt~~ őket megillető helyet.. Aztán ~~pikor~~ a ma természetes vizuális igazságok akkor még ismeretlenek voltak. Ne feledjük el, hogy az impresszionizmussal párhuzamosan egy óriási erejű akadémikus művészet, így tehát ~~szemlélet~~ ^(életlen terméketlenség) volt uralmon. Ez a látáskulturát is ~~természetesen~~ ^{aromban} befolyásolta. Ma ~~nem~~ nemcsak a festészet vizuális kulturája, hanem általában az egész vizuális kultúra ^{ink} ezeknek a festőknek látáseredményein alapszik.

SZ.B: Ezen a ponton már szinte magától kínálkozik a kérdés: hogyan értékeljük ma Szinyeit? Eltekintve attól, hogy - mint az imént említettük - kissé mindnyájunknak közös emléke és élménye, - hogyan ítéljük meg máma az egyetemes magyar festészet szemszögéből?

B.A: Szinyeinek az iskolás értelemben véve nem voltak közvetlen követői. Mire ő feltűnt, más csatornákon át már a nagybányai festészet és Rippl-Rónai is kezdett hatni. A nagybányai iskolának nagyobb közvetlen hatása volt a magyar festészetre, mint Szinyeinek, de ez nem von le semmit az ő értékéből. Eltekintve attól, hogy, mint mondtam, a nagybányai iskola is közös látási kulturában gyökerezik Szinyeivel. Egy festő megítélésében nemcsak az a perdöntő, hogy hány követője van, de a művek kvalitása. ~~is~~. És itt Szinyeit a legnagyobbak közé kell helyeznünk, sőt, mondhatnám a Majálist a legnagyobb magyar remekműnek kell tartanunk. ^{unk.} Felfogások változhatnak, másképp festhetünk ma, mint akkor, de a művészet időtlen értékeket teremt. Bizom benne, hogy Szinyei időtlen értékünk.

6
1948 un. Radvai Mihály 1948 XI. 8.
a legnagyobb élményem
Bealjesse Szoborra Tíbrisi
Legnagyobb élmény? Ilyen persze sok van az ember életében s
nehéz rangsorolni. Dehát elmondhatom, hogy egyik legnagyobb élmé-
nyem egy órás kirakata volt Szegeden. 14 2147/53

?

Tizenöt éves lehettem. Egy internátusban laktam s onnan jártam be az iskolába. Egyyszer az eső hosszasan időztetett egy kirakat előtt, mely egy órásé volt. Figyelmemet azonban nem az ébresztők, a karórák, ezüstkanalak és gyűrűk kötötték le, hanem a kirakat közepén álló, kb. 1 méter magas inga-óra, melynek érdekessége abban állott, hogy a mozgó ingát egy női akt szobor tartotta bal kezében. Szecsesz-sziós giccs -mondanám ma, de akkor az az akt szobor egy csodálatos világot nyitott fel előttem: a művészetét. Egy szobor -mondtam magamban...Az emberek szobrot csinálnak...vajjon miért? Nem győztem betelni az alak "szépségével".

Délben már kérdeztem a fiukat, hogy hol lehetne szobrokat látni. Valami Kulturpalotát emlegettek, de nem tudott senki közelebbit.

Nem hagyott a dolog nyugton. Olyannyira, hogy iskolátkerültem a Kulturpalota érdekében. Űzött a kíváncsiság, hogy szobrot lássak, akkora volt az órás kirakatában ~~hathat~~ szerzett élmény. S végső fokon ez a szobor volt az elindítója annak, hogy festő lettem. Persze ennek további hosszú sora volt.

?

Az első lépés az iskolakerülés volt. Egy vadász izgalmával álltam a Kulturpalota elé. De félénk és gyámoltalan gyerek lévén, nem tudtam szabad-e bemenni, hogy bemehet-e mindenki s nem tudtam hogy kell viselkedni egy ilyen kulturpalotában. Azt eszeltem tehát ki, hogy megvárom az első látogatót, háta mögé szegődöm s mindenben hozzá hasonlóan viselkedem. Így is lett.

?

Ebből persze cifra dolgok keletkeztek. Elsőnek a ruhatárba kerültünk s aztán pedig egy nagy terembe, melyben pár ember asztaloknál olvasott. Dehát hol vannak a szobrok? Annyi időm sem volt azonban, hogy megállapítsam a terem könyvtár voltát, - mentem példaképem után. Látnom, hogy ~~megáll~~ ^{megáll} egy kihúzható fióku szekrény előtt, melyben kartonlapocskák tömege huzódik meg, s azok közt kezd gyors ujjmozdulatokkal keresgélni. Fogalmam sem volt hogy mit csinál. Szorosan példaképem mögött álltam s lestem mi lesz/ ennek a szertartásnak a vége. Egy marcona külsejű altiszt állt a közelünkben, kitől egyenesen féltem. Tartottam attól, hogy rájön turpisságomra.

A rejtély végül megoldódott. Példaképem felírt egy számot s a cédulát átadta az altisztnek.

Ahogy aztán helyet kaptam a szekrényke előtt, magam is elkezdtem ijedtem utánaacsinálni ujjaimmal azt a szertartásos mozdulatot a kartotéklapok élein s most már tudtam, hogy nekem is számot kell bemon-
danom. Ezt némi fontoskodások után meg is tettem, de még mindig nem
tudtam, hogy ez mire jó. "Tessék helyetfoglalni" -biztatott az altiszt.
Leültem és vártam.

A feszültség aztán megoldódott. Egy idő múltán kis taligán,
egy csomó francia könyv került elém, egy ornitológiai szakkönyv s ahol
az első könyvet felütöttem ~~innen~~ szép kanéri madarak tekintettek rám.
No - helyben vagyunk, gondoltam, nincs itt semmi baj! Rögtön feltalál-
tam magamat, papírt, ceruzát kerestem elő, jegyeztem, - megjátszottam
az ornitológust. Ezt az altiszt miatt láttam jónak. Közben aztán körül
is mertem tekinteni a teremben, dehát szobor csak nem mutatkozott.

?

Egy órát böngészhettem a könyvekben, aztán menni készültem
s arra is gondoltam, hogy megkérdezem az altisztet a szobrok ügyében.
Ő is látta, hogy cihelődöm, odajött, de elébevágott kérdésemnek:

"Rezerváljam?" -kérdezte.

"Igen -hebegtem - holnap újra jövök s folytatom a munkát.

Igy történt, hogy még egy napig a kanárimadarakat kellett
tanulmányoznom, amíg meg mertem kérdezni, hogy hol vannak szobrok.

?

Nagy nap volt ez a második nap. Felküldtek az emeletre.
Az első terem, ~~ahová beáramlottam~~ maga volt az üdvösség. Egy
nagy kép volt előttem, egy árvizjelenet: "Szeged szebb lesz mint volt"
-ez volt a címe, Vágó festménye. Sohse voltam még úgy megrendülve
addig. Egy új érzés, egy új képesség született bennem, a festészet
felfogásáé.

Bernáth Aurél

(7)

1954 okt. 8.

Radió inkubátor

Ms 2147/54

2°

Fűszárító

A Tanácsnoki állásom

Nemrég az a megtiszteltetés ért, hogy mint pártönkivüli művészt meghívtak a VI. ker. időiglenes tanácsába. Első érzésem e meghívás alkalmával az volt, hogy alkalmatlan leszek erre a feladatra. Főleg azért, mert egész életemben az elvonultsághoz szokott ember voltam, s ~~nehány~~ felolvasáson kívül nagyobb nyilvánosság elé nem kerültem s félttem is volna kerülni. Ennélfogva hiányzik is belőlem nagyobb tömegű emberrel való érintkezés elengedhetetlen feltétele a közvetlen beszéd, a meggyőzés készsége. Soha másképp mint papírról olvasva nyilvánosság elé nem merészkedtem közléseimmel és azok is mindig szakmai kérdések voltak.

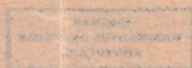
Hát hogy felelhetnék meg -gondoltam- egy ilyen, minden izében nyilvános jellegű közéleti szereplésnek? Első pillanatban -nem tagadom- féltettem a munkámhoz szükséges csendet. De maga a tanács szervezete, feladatköre -elméletileg bármennyire tisztázott volt is előttem- olyannyira újszerű volt, hogy a meghívás zavarba hozott.

De mikor a kérdésekről gondolkoztam, az is eszembe jutott, hogy milyen fejlődést tettem meg a társadalomhoz való viszonyomban az utolsó esztendőik alatt. Gondoltam mindenekelőtt arra, hogy a művészetben fejlődésünk menete már régen kivitt engem a műtermemből, ahol úgy szerettem az ablakom előtt a folyót, vagy a Balatont nézni, - s már jó ideje ott tartok, hogy a MÉMOSZ-szal, az építőiparosok szakszervezetének vezetőivel hónapokon át tárgyalok kis tanácsstermük díszítésének körülményeiről. Már régen ott tartok, hogy figyelem az ő kívánságaikat, s próbálom azokat a magam elképzeléseibe illesztgetni. Már régen ott tartok, hogy ~~az utca~~ ~~szakszervezet~~ ~~vezetőjével~~ ~~alkalmasint~~ az utcán követem a szakszervezet egyik névtelen tagját, hogy járása közben meszes nadrágját figyeljem, mert egy ilyen nadrágot szeretnék éppen festeni. Kikerültem én már lassanként az én valamikor természetes elvonultságomból, s szoktat az élet ahhoz, hogy egy kicsit a zajosabb oldaláról is szemléljem.

Fenti félelmeimet azonban mégis csak elmondtam az illetékes helyen, mikor a megbízólevelet megkaptam. Megértően fogadták. Megválasztásom esetére olyan feladatot helyeztek

kilátásba, mely a VI. kerületi főiskolákkal kapcsolatos, ahol
amúgy is otthon vagyok. Valószínű, ezen intézmények kívánságait
kell majd eljuttatnom a kerülethez.

Jól fogom végezni vajjon feladatomat? Mindenesetre az a
szándékom.

Rádióelőadás Moszkvában

98

№ 2147/55

Művészet a béke szolgálatában

Ez a fogalom új dolog. Mi, magyar festők, akik a szocialista realizmus kialakulása érdekében alig egy-két éve tettük első lépéseinket, nem vagyunk könnyű helyzetben. Nem akarom azt állítani, hogy problémáinkat már megoldottuk. Legtöbbször nem ábrázoltak élethűen, így tehát fejlődésre van szükségük, ha ismét el akarnak jutni az elbeszélő művészethez. Valaminek érdekében, így a béke érdekében is, természetesen elsősorban elbeszélő tartalmu művészetre van szükség. Plakát művészetünk már eddig is szép eredményt ért el, de a szorosabban vett festői vonalon csak az augusztusi kiállításunk mutatott eredményeket.

A meggyőzés kérdését, te természetesen nem választhatjuk szét a kvalitás kérdésétől, s művészeink, szakmájuk értelme szerint tehát mindig a legjobbra törekedve nyulnak majd eszmei tartalmu feladatokhoz. S figyeljünk arra is, hogy nem mindig a nagy zenekari művek ragadják meg a hallgatót, nem mindig a nagy jelenetek, csataképek az igaziak. Picasso békegalambja például éppen szerénységével és egyszerű szimbolikájával hatott kiváló kvalitásán kívül.

Persze a képzőművészet területén igazi nagy szolgálatot a béke érdekében elsősorban a plakát és a karrikatura tud nyújtani. Ezek nek friss beszélő erejével, a szűkebb értelemben vett festészet nem tud versenyezni. A festészet áttettebb értelemben működik közre: az életöröm és a politikai öntudat nevelése által. Ez két nagy tényező. S hogy ennek jelentőségét itt a Szovjetunióban mennyire felismerték azt most látom itt, mikor elragadóan szíves vendéglátást élvezek itt Moszkvában. Azt hiszem, hogy a történelemben példa nélkül áll az a törekvés, hogy az életet ennyire átfonják a művészettel. Soha ennyi szobrot, képet nem láttam mint itt Moszkvában. Szállodám halljától a közterekig, képtáraktól, kiállításokon át, az állami gazdaságok udvaraiig kép szobor van mindenütt. Kültelki lakótelepek, állomások, sőt politikai jellegű muzeumok díszé, meggyarazója a kép és szobor. Szinte meg kell szoknom, hogy szakmám ily nagy megbecsülésnek örvend. S ha ehhez még hozzávesszük, hogy a népnevelés terén a széles körű amatőrképzés is egy része ennek a vállalkozásnak, elmondhatjuk, hogy ezen a téren itt semmi sincs kiaknázatlanul. Persze az igényes szemlélő nem találja meg mindjárt a magáét, ilyen hatalmas üzemben. De itt a Szovjetunióban nagyok a vállalkozások és főleg széleskörűek, az egész nép érdeklődését átfogni akarók. Itt mindenkire számítanak, tehát a képzőművészeti kultúrában esetleg kevésbé járatosra is. Az ilyennek is út nyílik a szép élvezésére, mert a művészet a szó szoros értelmében közérthető. Az elképzelés tehát nyilván az, hogy a művészet együtt fejlődjön a nép izlésével s ugyanakkor annak politikai fejlődésével.

Ennek a fejlődésnek egyik állomása a békeharc. S ha a mostani nagy kiállítás anyagát nézem, számos alkotást látok, mely a békeharcot szolgálja, de ugyanakkor sok művet találok, mely -ahogy mondtam- ezt a feladatot közvetve, az életöröm fokozásával és a politikai öntudat fejlesztésével törekszik elérni. S a népnek erre a közvetett biztatásra és erősítésre is szüksége van.

Rádióelőadás Moszkvában

1957 május

Bevezető:

Kedves Hallgatóink, - a mai nap, - december 19 - pirosbetűs ünnepnapja a magyar Képzőművészetnek. A mai nappal kezdődik ugyanis az Országos Képzőművészeti Hét és ma nyílt meg a IV. Magyar Képzőművészeti Kiállítás. Ez a kiállítás az esztendő legjobb képzőművészeti alkotásait gyűjti egybe, azokat a képeket és szobrokat, melyek a művészet nyelvén számolnak be az elmúlt esztendő eredményeiről. Ezen a kiállításon legjobb festőink és szobrászaink valamennyien résztvesznek. Természetes, hogy a kiállító művészek között ott van egyik legnagyobb élő festőművésznk: Bernáth Aurél is. Helyesebben, - csak a képei vannak a kiállításon, - ő maga itt ül a mikrofon mellett, mert nagyon szeretnénk, ha ez egyszer nem az ecsetjéről, hanem saját szavaira bízna érzéseit és mondani- valóját... Mert, kedves Hallgatóim, azt még szeretném elmondani, hogy Bernáth Aurél, Kossuth és Munkácsy díjas érdemes művésznk a világ egyik legszükszavabb embere. Amilyen sokat mondanak a képei, olyan keveset és halkán beszél ő maga... S ezek után mégis arra kérjük őt, beszéljen nekünk műveiről és - önmagáról.--- Tehát kedves Mester, milyen művekkel vesz részt a kiállításon?

Bernáth: [Három képet küldtem be az évi termésből. Egyik^{nek} a címe: Balatoni tájkép. A másiké: Ujpesti rakpart, s a harmadik egy. arckép.]

Molnár:- Ez három kép, kedves Mester, de mi tudunk egy negyedikről is...

Bernáth: [A földalatti vasut Stadion állomás freskó-kartonját gondolja?]

Molnár:- Természetesen!

Bernáth: [Arról még nem beszélhetek. Majd ha készen lesz! Csupán a kartonról készült nagyított fénykép szerepel a kiállításon...]

Molnár: Egyszóval mégis csak ott van. És mikor lesz kész?

Bernáth: [Még egy esztendő kell, mikorra a falra kerül. Már három éve folynak az előmunkálatok. Elvégre egy 100 négyzetméteres falfestményről van szó...]

Molnár:- Igen, méreteiben és kidolgozásában így is lesz méltó ez a kép a földalattihoz... Egyébként mi lesz ennek a képnek a feladata?

Bernáth:- [Már a címe is elárulja: az ipari munkásság és a sport...
Tehát a munkásság sport-szeretetét kell érzékeltetnem.
Én ezt a feladatot úgy igyekeztem megfogni, hogy mind a munka, mind a sport lehetőleg egy képen belül legyen szemlélhető. Egyébként aktív munkát és sportot egyidejűleg elképzelni nagyon nehéz. Ezt a kérdést úgy oldottam meg, hogy a kép háttérében hatalmas építkezést festettem, amely előtt éppen röpgyűlés folyik. S a kép alsó részében mindenféle tréninget látunk színes csoportokban...]

Molnár:- És szokott Ön kedves Mester sporteseményekre is járni?

Bernáth:- [Ritkán járok. Ehhez a képhez az olimpia előtt a tatai táborban gyűjtöttem a vázlatanyagot.]

Molnár:- És ez elegendő élmény ilyen hatalmas mű megalkotásához?

Bernáth:- [Az élmény nemcsak közvetlenül tölti be szerepét a műalkotásban. Képzeld csak el, Michelangelonak sem lehetett élménye az Utolsó Ítéletről, s mégis a leghatalmasabb képet alkotta róla. Az élmény kérdése rendkívül bonyolult. A festőnek hatalmas vizuális élménytartalma van az élet minden területéről. Képzletét ez az ~~az~~ elraktározott tartalék fűti. Ismerjük tehát az embereket és környezetüket. Tehát elképzeljük, beleéljük magunkat a témába.]

Molnár:- Különösen nehéz lehet ez ilyen esetben, amikor a témát nem maga a művész választotta.

Bernáth:- [Igen, a megadott téma! Néhány évvel ezelőtt, mikor az első ilyen megbízást kaptam, - a MÉMOSZ pannókra gondolok - ez az én számomra nagy erőpróba volt. Az én festészetem addig más utakon mozgott, és sohasem jutottam el oda, hogy a társadalom adjon ilyen feladatot. S ^{mikor} ~~hogy~~ ez megtörtént, festészetemben alapvető dolgokat kellett megoldanom. Ezelőtt nem festettem olyan témákat, melyeket nem magam választottam.]

Molnár:- Pedig a megadott téma nem újság a festészet történetében.

Bernáth:- [Sőt! Ez volt az általános. A legnagyobb műalkotások valóban megrendelésre készültek. Előfordult azonban a történelem folyamán az is, hogy a társadalom magára hagyta a művészeket de ezek a korok voltak mindig a legrövidebbek... Amikor a festők a saját életüket, környezetüket festették különösebb társadalmi igény nélkül. Jó az, ~~ha~~ és a művészetre is megtermékenyítő, ha a művész nem szakad el korától és társadalmától, amelyben él.]

Molnár:- És visszatérve a kiállításra, kedves Mester, megkérdezhetném, hogyan született meg a most kiállított balatoni képe? Arra gondolok, hogyan születik meg egy műalkotás?

Bernáth:- [Hogyan? Azt hiszem sokkal egyszerűbben, mint ahogy általában gondolják...Az ember veszi a festőállványát és hozzákezd...]

Molnár:- Persze attól függ, ki kezd hozzá? És még így sem lesz minden esetben kép belőle?

Bernáth:- [Igen, mert ezen kívül még sok minden kell. Erős koncentráció és maradandó elképzelés, hogy ami a festőben feldereng el ne illanjon, hanem tartsa magát. És ehhez még hozzájön az is, hogy az embernek van egy alperzése is arról a tájról, amely évtizedes látáson és ábrándozásokon nyugszik...Az ember azt is belefesti. Az én balatoni képem témája Ábrahámhegyen az ablakom előtt terült el, - ezen a tájon én egyébként gyermekkorom óta otthon vagyok, ismerem minden szögletét, s ebben a képemben is benne van a Balatonnak minden ezüstössége, egyszerűsége és északi partjának az a nedvdassága, amelyet annyira szeretek...]

Molnár:- Köszönjük kedves Bernáth mester, a többit majd a képektől kérdezzük meg

Müteremben: Beszélgetés Bernáth Aurél

Kossuth díjas festőművésszel.

Talán annál

R: Most, müteremben, Bernáth Aurélnál vasárnap délután immáron hamrad-
izben találkozunk a lent hömpölygő nagy folyóval: A Dunával, amit
szépen végigláttni innen a müterem ablakból. Juniusban Szőnyi István
Zebegényi kertjében álltunk a mikrofonnal és akkor a festő így be-
szélt: "Én már kint is szeretnék itt maradni, a kertben, kedvenc
padomról figyelve a felhők járását, a madarak vonulását és a
Duna időtlen-idők óta tartó, medret alakító folyását." Juliusban
a "Margit-híd mellett, innen nem messzire Ferenczy Béni műtermében
találkoztunk ismét, ott láttuk megint a folyót. Akkor félelmetesen
és lassu biztonsággal hömpölygött a megáradt Duna; a szobrász-
művész pedig ~~félelmet nem ismerve~~ és az igazi mesterek biztonsá-
gával formálta kalapáccsal és acélponccal - kellemes zenét hallat-
va - legújabb kis szobor alkotását. Most meg a Balatonról frissen
érkezett Bernáth Aurél üdvözlő a müterem ablakból a szeptemberi
bágyadt bucsuzó színeiben játszó Dunát. Az 59 éves Bernáth Aurél
mestert - legalább is műveit - kevésbé kell bemutatnunk a tárla-
tot látogató és muzeumokat járó nagyközönségnek. Mai pikturánkban
leginkább róla lehet azt elmondani, hogy költő, ki színekkel írja
verseit és festő, ki rímekkel beszél vásznain. Élete eddig állandó
izzás, kutatás volt. S róla is el lehet mondani azt, amit ő mondott
el egy másik ~~magyar~~ magyar festőről, nemzedékének tagjáról, a nem-
régiben elhunyt Berényi Róberttről; hogy nagyon sokszor kevésnek
tűnt számára a festészet kifejezési lehetősége, mindannak a
szenzációnak közlésére, melyet szíve érzett, vagy érteni vélte.
De most már halljuk a mestert - beszéljen életéről.

B: ~~Hogy lettem festő?~~ Az ember szívesen kutatja ifjúkori emlékeit,
hogy hová nyulnak vissza első benyomásai, melyek életpályáját meg-
szabják. Mikor nyolc éves voltam, szüleimmel egy kis somogyne-
gyei faluban éltem, Marcaliban.

- B: Járt nekünk egy német folyóirat: az "Über Land und Meer", melyben egész oldalas színes reprodukciók voltak. Alig vártam a hónap elejét, amikor a lap kezembe került, hogy láthassam ezeket a színes képeket, melyek legtöbbször nagy vitorláshajókat ábrázoltak. Nem győztem betelni a víz szép festésével, ahogy a fényt az apró hullámokon a festő érzékeltette. Már itt jelentkezett nálam a víz szeretete, melyet életem során aztán annyiszor festettem magam is. De egy másik vonzalman gyökerét ²erre a folyóíratra tudom visszavezetni. Amint a lap megjött, arcomat a nyitott folyóirat két lapja közé bujtattam, hogy érezzem a nyomdafesték friss szagát. Nem egyszer gondoltam rá, hogy talán már akkor kezdődött bennem a művészeti kiadványok szeretete, meg az a vonzalom, melyet, ha rövid időre is, valóra válthattam, hogy egy művészeti lap: A Magyar Művészet szerkesztője lettem. Ugy látszik a gyermekkor ilyen rezdülései igen fontosak...
- R: Később a fiatal iskolásgyerek Bernáth Aurél Kaposvárra került. Abba a városba, amelyikről önéletrajzában olyan magyar vidéki városnak jellemez az 1910-es évek tájáról, amelyikben van valami széles, aluszékony nemtörődömség. Mégis ott kikkel találkozott a művészet iránt oly fogékony ~~iskolás~~fiú?
- B: Még tényleg iskolás voltam, amikor Kaposváron egy helybeli festővel barátságot kötöttem. Tucsicsnak hívták ezt a festőt. Neki köszönhetem, hogy a művészetelmélethez való kapcsolatom is ilyen fiatal korra vezethető vissza. Tudniillik egy alkalommal kiállítása nyílt meg. Szegény nagy gondban volt, hogy sikerül-e tárlata, mert bizony hiányzott a művészethez értő ujságíró Kaposváron. - Megírom én a kritikát! - mondtam. Tucsics nagy meglepetéssel nézett rám. -Mi az, te tudsz kritikát írni? - Megtanulom addig - mondtam neki. Némi aggodalommal nézett rám. En pedig hazarohantam és Lázár Béla egyik könyvét, melyet éppen abban az időben kaptam, kezdtem forgatni. Szenvedélyesen szívtam magamban a már kialakult művészet-

- B: esztétikai fogalmak terminus technikusait. Legjobban tetszett Lázár Béla következő mondata: "Kár, hogy a kép jobb sarka elveszik a tónusba..." Ez annyira tetszett, hogy elhatároztam, ennek a mondatnak az én kritikámba is helyet kell kapnia, akár illik Tucsics valamelyik képére, akár nem. Bele is irtam. Szerencsére Tucsicsnak volt egy nagy Golgotha képe, melyre, különös szerencse folytán, rá is illett ez...
- R: Kaposváron élt akkor Rippl-Rónai József. Hogyan ismerkedett meg vele?
- B: Aquarelleket festettem, melyeket Rippl öccse, Rippl-Rónai Odön egy alkalommal meglátott. Magához hívott s azóta ő második apám lett. Elválhatatlanok lettünk. Minden szabad időmet nála töltöttem. Neki nagy gyűjteménye volt a kor legjobb festőitől Munkácsytól kezdve, végig a nagybányaiakig és bátyja francia festőbarátaitól is: Maillol-tól, Bonnard-tól, Vaillard-tól voltak képei. Ezeken nevelkedtem. Később bemutatott bátyjának is. S ahogy nagykeservesen az érettségit letettem, Rippliek küldtek a nagybányai festőiskolára is. X
- R: Ott kik voltak a mesterei?
- B: Réti ~~xxxxxx~~ István és Thorma János. Az, amit Kaposváron Rippl-Rónai Odöntől inkább érzelmileg tanultam, ott módszeressé vált. Rétivel -mivel ő Pesten élt - élete végéig meleg barátság kapcsolt össze. Réti egyébként a művészetelméletnek is nagy tudósa volt. Ezen a téren is példaképemnek tekintem. Örülök, hogy Réti István nagybányával foglalkozó kézírata a közeljövőben napvilágot lát, könyv-alakban jelennek meg emlékiratai.
- R: Nagybánya után mit csinált?
- B: Még Nagybányáról szólitott el a katonaság és az első világháború. Majd három évig viseltem a zubbonyt. Festészetileg elveszett idő volt számomra. Mindössze talán csak egy arcképet festettem egy

B: vérszomjas örmesterről, hogy kiképzésem nehézségein némileg könnyítsek. De a háborus évek alatt, ha gyakorlatilag nem is, de képzeletben annál többet dolgoztam. Bár nehezen érthető, de mégis valahogy úgy kell mondanom, hogy mire leszereltem kész festőnek éreztem magam.

R: Hadd ~~írá~~ idézzek itt egy régi tanuvallomást Bernáth Aurél tollából, amit sok évvel ezelőtt írt le a mester: "Fejlődésemre az emberek voltak legnagyobb befolyással. Világképem - ~~amig ilyen volt~~ - elejtett szavak, megjegyzések és beszélgetések közvetítésével alakult." Most pedig halljuk, hogy az első világháború után milyen életcéllal indult neki a nagyvilágnak a majdnem készsége érett művész?

B: Elkapott, mint oly sok fiatal művészt akkoriban az absztrakt művészetek szele. Kassák Lajossal hozott össze a sors, ki elég sok fiatal művésznek fütötte motorját. Teljes művészetelméleti zürzavar uralkodott abban az időben, s mi festők próbáltuk új hangunkat szellemileg egybekovácsolni az 1919-es forradalom szellemében. ^{vel} Képeink a legváltozatosabb szellemi orientációt mutatták.

R: Es forradalom után?

B: A forradalom bukása után rövidesen Bécsbe kerültem, ahol egy évig mint csontfaragó dolgoztam. Esernyőnyeleket faragtam elefántcsontból. Ez a munka megélhetésemet biztosította, de csak arra engedett időt, hogy este és vasárnap fessek. Bécsben 1922-ben jelent meg első nyilvános megnyilatkozásom, egy grafikai album, mely bár absztrakt nyelven, az elvont művészet szellemében, de -akkor legalább is így véltük- ideológiai tartalmat hordozott. Nagyrészt az ország elmaradottságára, a grófi és paraszti élet közti különbségekre akartam a rajzokkal rámutatni.

R: Bécsből merre ment? ~~amikor az ország elmaradottságára, a grófi és paraszti élet közti különbségekre akartam a rajzokkal rámutatni.~~

B: Németországba kerültem. Először München környékére, azután Berlin-

B: be, ahol négy évig éltem. A legkeservesebb idők voltak ezek, de egyben a legmozgalmasabbak is. Gyárban ugyan már nem dolgoztam, mint Bécsben, inkább alkalmi munkákból tartottam fenn magam és közben festettem. 1923-ban itt volt első kiállításom is, egy forradalmi művészcsoporthelyiségében: Sturmnál, ugyanott 1924-ben ~~xxx~~ volt a második kiállításom. Azok a művek, melyek itt kerültek kiállításra, mind elvont felfogásuak voltak.

R: ^{ez a korszak:} Meddig Bernáth Aurél életében az elvont művészetek kora?

B: 1924-ben állt be az első törés életemben. Ugy éreztem, hogy hamis vágányra került festézetem, hogy az elvont, az absztrakt művészettel olyan utra tévedtem, melyet folytatni nem tudok. Ez a riadtság oda vezetett, hogy majdnem két esztendeig alig tudtam valamit dolgozni. Csak aztán nagy bátortalanul kezdtem az asztalomon lévő sakktáblát lefesteni, s kezdtem felépíteni azt a világot, melyet igazában magaménak vallhattam, s amely természetesen alakult ki kezeim alatt.

R: És még valami történt Berlinben... Ezt Bernáth mester lányától tudjuk, aki szintén itt ül mellettünk s egy kicsit "szakmai" szempontból is ellenőrzi a beszélgetést, ugyis mint a budapesti egyetem másodéves művészettörténész hallgatója, - s ugyis mint családtag...

B: Igen, Berlinben ismerkedtem meg ~~Wend~~ feleségemmel, ki ott a berlini egyetemen orvosi pályára készült. Pártos Alicenak hívják. Csodálatos energiájával és mellettem állásával kezdettől fogva támaszom s segítőm volt. Egy iroda nem tudott volna olyan rendet teremteni körülöttem, mint amilyent feleségem tud. Sok akadályt szüntetett el életemben.

R: Idehaza, Magyarországon mikor került sor az első kiállításra?

B: 1928-ban volt az első kiállításom Budapesten. Ez a ~~kiállítás~~ bemutatkozó sok értékes barátot szerzett nekem: Pátzayét, Szőnyiét, Berény Róbertét, Egri Józsefét - kikkel azóta is kölcsönös megbecsülésben és szeretetben munkálkodtunk.

R: És a nagyközönség ~~h~~ hogyan fogadta akkoriban a Bernáth képeket?

B: En mindig azt hittem, hogy festészetem teljesen közérthető, de a gyakorlat néha összeütközéseket mutatott fel, melyek engem leptek meg a legjobban. Emlékszem, egyizben egy ismerősöm vett tőlem egy képet, mely egy sik tájon a lebukni készülő Napot ábrázolta. Előtérben - jobbról-balról egy-egy gesztenyefa látható, mely a világítás folytán feketén rajzolódott az égre. A két fa körvonalain, hogy a Nap szikrázását éreztessen, sárga, vonalszerű fényjáték vonult. A kép nagyon tetszett ismerősömnek és boldogan vitte haza. A vétel utáni vasárnapon ebédre lettünk hozzá hivatalosak. Addigra a kép már a falon függött. A boldog tulajdonos a képhez vezetett és a következőket mondta: - Szép, szép a képed Aurélkám, csak a másik biciklistát nem tudom még jól kivenni rajta. Megsemmisülve néztem rá. - Másik biciklistát? - kértem. - Milyen biciklistáról beszélsz? - Hogy? - mondja - ez a kép nem két biciklistát ábrázol? - Nem. - mondtam, majdnem zokogva, - ez napnyugta. - Napnyugta? - mondta ő is megsemmisülve. Kiderült, hogy ő a fák koronáján végigszaladó sárga fényjátékba biciklistát képzelt be s még az sem volt furcsa számára, hogy az a kerékpáros az égen szaladgál. Persze az ilyen történetek előad^odtak...

R: Az első pesti kiállítás után hogyan rendeződött a mester élete?

B: 1926 óta évenként kb. hat hónapot a festői Vág völgyében: Pöstyénben töltöttem, ahol feleségem orvos volt. Az év másik hat hónapját 13 éven keresztül utazással töltöttük. Bejártuk fél Európát, s így alkalman volt a világ nagy muzeumait, de még a kisebbeket is alaposan tanulmányozni. Ez volt a második nagy iskolám.

R: Kiktől tanult elsősorban?

B: Nagy élményeim persze nekem is azok a festők voltak, akiknek elsőségében a világ közvéleménye már megegyezett: Tizian, Giorgone, Michel Angelo, Rembrandt. Ezzel azonban nem akarom azt mondani, hogy

- B: még száz, majdnem ezekhez hasonló mesteren nem nevelkedtem. Uly igaz-talan az, hogy mindig csak e nagyokat említjük. Mily örömöm volt Lorenzetti, Fra Angelico, Giotto, vagy az avignoni Pieta mesterét, vagy Morettot a helyszínen tanulmányozni, vagy Kolmarban Grünewaldot. Az igény^Imértéket ezek is úgy fejlesztették bennem, mint a nagyok.
- R: Minderről sok szépet írt Bernáth mester. Itt van az Írások a művészetéről című könyve előttünk az asztalon, csak úgy taláalomra nyitottam ki - éppen egy ugynevezett "kis" nagy mester: Chardinnél. Ezt írja a képeiről: "Ki kell fujnunk magunkat. Mintha hosszú órákig tartó gyorsvonati utazásból egy elhagyott kis állomáson szállnánk ki. Tagjainkban még ott van az utazás zsibongása, a pattogó kerekek okozta idegizgalom, s most egyszerre - a vonat tűntén - magunkra maradunk egy kis őrházzal, s körötte a csendben nyujtozkodó földekkel, s lá-bunk a csodálatos változástól majdnem ~~x~~ földbe gyökerezik. Istenem, milyen jó, hogy ilyen csend is van!" - írja Bernáth Aurél, akiről most már igazán nem tudom, hogy festeni vagy írni szeret-e jobban?
- B: Igen így éreztem, mert Cherdin is egyike volt azoknak, akiket Párisban annyira megszerettem. ~~Az~~, hogy nemcsak festenem, hanem írnom is kell, ~~de~~ már a harmincas években kezdett bennem megmutatkozni. Hogy a művészetelmélettel foglalkoztam, ennek legfőbb indítéka az a festészeten belüli óriás szakadás volt, amit az absztrakt művészetek jelentettek. ~~I~~isztába akartam jönni a legégetőbb művészetelméleti kérdésekkel, hogy az ösztönös irányváltozást, amit a reális ábrázolás felé a festészetben 1924-ben végrehajtottam, magamnak ~~ix~~ elméletileg is világossá tegyem.
- R: Erről szól ebben a könyvben az a híres tanulmánya 1940-ből: Az absztrakt művészetek kora című? Mi a lényege ennek az írásnak?
- B: Az volt a nézetem és ma is az a nézetem, hogyha a természetelvű művészet megszűnne, az emberi szellem és érzelmvilág hatalmas területei lennének a festészet számára kifejezhetetlenek. Az absztrakt

B: művészetekben meg is mutatkozik ez: nem tud beszélni, vagy legalább is igen sovány az, ami tartalomként ott ~~meg~~ mutatkozik. Félő, hogy játékká silányul, mint ahová egyik képviselőjének: Malevicnek az a törekvése, hogy pályája elején festett fehér alapon fekete kockától hosszas keresgélés után eljusson a fekete alapon fehér kockáig.

R: ~~Művészetünkben az a tendencia mutatkozik, hogy a generációjainknak~~ Bernáth mester generációja, a mai 60 évesek, milyen művészetelméleti felfogás szellemében nőtt fel?

B: Az én generációm fiatalága egy olyan korban nőtt fel, melynek elméleti összefogását talán Liebermann német festő fogalmazta meg a legprecízebben. Ő azt mondta: Egy káposzta festése van olyan érdekes éfontos téma, mint egy Szűz Máriaé. Ezalatt azt értették, hogy a téma a festészetben alárendelt jelentőségű, s egyedüli fontos csak a látható világ ihletett ábrázolása bármely igénytelen motívumon keresztül. A festők így magukra maradtak és önön világukat próbálták ugya-ahogy csendéleteken, apró jeleneteken keresztül megfogalmazni. Ha azonban mint most a társadalom - tehát egy élő és eleven kívánság - ad a művészetnek témát és ha ez átítatja, közügygyé teszi a művészetet, csak úgy sarjad és bokrosodik a művészetet indító tartalom és bokrosodik maga a művészet is. Ez a különbség a ma és a múlt között.

R: S milyen szép is az, hogy ezt a magasfoku tartalmiságot követelő elvet Bernáth Aurél mindjárt legujabb balatoni festményeivel, amelyek itt pompáznak a maguk zöldjeivel, szürkéivel, barnáival körülöttünk tudja bizonyítani. ~~S~~ S mivel festményt ugy^ysem vihetünk bucsuzóul emlékebe - mégis szeretnénk valamik szépet ~~hallani~~ utoljára. Talán a készülő önéletrajzból egy részletet, amin monst dolgozik a mester, ahogy mondja: "Festészet után esténként, pihenés-képpen"....

B: Hát én már egy kicsit fáradt vagyok erre. Talán megkérem ~~a~~ lányomat, Marilit, hogy ő olvasson...

M: Melyik részt olvassam?

B: Talán a balatoni kocsikzenéről, tudom, hogy az érdekesebb.

~~B: Hát én ehhez semmit sem tudok, mert a társaságban nem lehet beszélni a művészetről.~~

balatoni

B: Talán a tücsökzenéről, tudom, hogy az neked tetszett.

M: ~~A víz visszavonult.~~ Osszezsugorodva fekszik egy mély teknőben.

Fényt nincs mit visszavernie, hacsak azt a pár csillagot nem, de ez kevés, hogy fénylő jelentőséghez jusson. Mintha várna valamire ilyen szélcsendben, várná, hogy elbánjanak vele, mert nappal oly fennhangon beszélt. Egy tehervonat nagy csörömpöléssel veri fel aztán a tájat. A rendetlen zaj végül szapora katogássá halkul, s ezen tör át az első tücsök dala. ~~Elég~~ közel lehet, erős a hangja, de azáltal, hogy egyedül szól, más a zenéje, mint amikor már az egész kar hegedül. Merész vállalkozónak hat. A sötétben meghatározhatatlan helyről egy vékony, szorosan egymáshoz kapcsolt pergő morse-jel ~~ke~~ csap fel, s ez a mintegy tízpontnyi zenei rezdülés szabatos ábraként szalad ki a csendes éjbe. Csodálatos ez a sötétben kiröppenő jelentkezés. ~~Amiigánym~~ Amiféle igénytelen az induláskor, a sötétség az éj tömény aulájában, röppenés közben hatalmas szerepet kap. Nemcsak betölti azt, de száll benne, mignem fenn a kupolában ahol nyilván fekete és sötétkék drapériák függnek, el nem nyelődik. Nem verődik vissza, nem hal el, hanem puhán befurakodik valami meghatározhatatlan magasságba. Ez a magasság ilyen éjjel, emberi méretű. Mily jó ^{ilyen} szélcsendes éjjel ezt a tündéri hangot figyelni. Órákig hallhatjuk és nem unjuk ezt az egyszerű zenei ábrát. Kicsit elgondolkodunk, hogy van-e még hozzá hasonló és ilyen primitív ~~de~~ fogalmazásu zene, amely monótoniájával nemcsak, hogy ^{nem} untat, hanem emel. Ez is úgy nyitja a szívet, mint a formált remekmű... Felviszi azt a magasságra, a fekete és

B: ~~H... Hát ez is egy kis részlet arról a balatoni tájról, ahol mint festő ma is szívesen időzöm.~~ Sötétkek zászlók köze.

A föld, újra meg újra kilöki a hangot magából. Mindig ugyanazt. Elgondolkozunk ezen a esőkönyösségen. Mintha a föld igazának dalát hallanánk. — Nos, eddig tart!

B: ~~Itt is egy kis részlet arról a balatoni tájról, ahol mint festő ma is szívesen időzöm.~~

Képel László emlékirat

1954 X. 7. 10

10

A jelenlévő mindig később értesül arról, hogy valamely
esemény nagy jelentőségű. Még aztán különleges történeti
érzékkel is kell annak bírnia, aki a jelent és az egyes
események súlyát a maga idejében helyesen fel tudja mérni.

Nagyon megtisztelve érzem magamat, hogy az 1942. március
15-i tüntetésre emlékezve felmerült az én személyem is, mint
aki az akkori megmozdulásnak egyik résztvevője voltam. Még kell
azonban mondanom, hogy ez a megemlékezés nagyobb súlyt ad az
eseménynek ottlétének tényének, mint amilyen súlynak azt, én a
maga idejében láttam.

Ahogy akkor természetesen tartottam, hogy a Magyar Történelmi
Emlékbizottságba meghívtak, olyan természetes volt, hogy 1942.
március 15-én egy hatalmas koszorút helyeztem el a Petőfi szobor
talpazata előtt. Ezt a koszorút a magyar értelmiség nevében
vittem oda. Sennidőben olyanfajta érzésem nem volt, hogy valami
majdan emlékeztető dolgot hajtok végre.

Mire a koszorával egy közeli kávéházból többedmagammal a
szoborhoz értem, már nagy kiáltások hallatszottak a tömegből:
"Vesszen a háború!" "Vesszen Hitler!" majd később: "Gyerünk
a Kossuth szoborhoz!"

Kis ^{beszédemet} ~~mondókat~~, melyet a koszorú elhelyezésénél eszébe kerek
elmondtam, ^{egy sor} ~~teljesen~~ páran hallhatták csak, a legközelebb állók
közül.

A munkásság ^{emelte} ~~adott~~ az eseménynek forradalmi lendületet és a
felvonulást a háború kellős közepén jelentős megmozdulássá emelte.

Ahogy az ünnepség után a tömeg a Máris Valéria utcán át a
Parlament felé igyekezett, a Történelmi Emlékbizottság tagjai
szétszóródtak. Miatán nem tudtunk tovább jutni, én Bajcsy-Zsilinszky
Endrével egy dunaparti kávéházba tértem be. Nem sokára rá többen

jöttek asztalunkhoz, de már nem emlékszem, kik voltak azok,

Körülbelül két héttel ~~az~~ tántetés után detektívek jelentek meg lakásomon. Be látogatásuk azt hiszem ~~ez~~ azt előzte, hogy ne felejtsem ^{el} a jövőben a hatalom jelenlétét politikai dolgokban. Azért a pár érdektelen, majdnem udvariassági kérdésért, amit föltekertek, ugyanis alig hiszem, hogy érdemes lett volna különben hozzá felfűradniuk.

Ennyit tudok ezekről az eseményekről hirtelenében mondani.

1954. X. 7.

[illegible]

R. V. i. v. u. j. k. e. n. i. s. t. l. s. 2447/60
de eluciat

Rádióbeszélgetés Szinyei Majálisáról:

Örülök, hogy itt találom éppen Szinyei Majálisa előtt Bernáth mestert

Miért lepődik meg ezen? ///

Hát, bizonyára -ahogy mondani szokták- betéve tudja ezt a képet

Egy jó képet nem lehet eleget nézni. A jó kép olyan mint a gazdag bánya, mindig van mit felhozni belőle. ///

Nos ha így van, bizonyára érdekelné a rádió hallgatóit, hogy minek tulajdonítja Bernáth mester Szinyei Majálisának nagy közkedveltségét?

Azt szeretnénk megtudni, hogy mi által tölti be ez a kép nemzeti kultúránkban azt a szerepet, melyet betölt?

~~Ez az, hogy megmutatja a nemzeti kultúránkban azt a szerepet, melyet betölt?~~ ///

~~De nem kell, hogy látni legyen. A rádiónak nagyobb a nyilvánossága.~~

~~Talán belefér a lényeg egy ilyen rövid riportba is?~~

Nehéz, de hát megpróbálom. Mindenesetre valamiféle osztályozással

kezdem. A művészettörténelem nagyon sok mesterművet tart számon.

Ha ezeket a mesterműveket nézzük, azt látjuk, hogy közülük egyes

darabok a sajátos nemzeti kultúrákban különleges helyet bizto-

sítottak meguknak. Rengeteg helyen látjuk reprodukcióikat. Nem

mintha e művek minőségben fölülte állnának a heróikus, elbeszélő,

vagy történelmi műveknek. Hanem egyedül azért, mert valami meleg

vonzó, derűs és mély emberséget sugároznak. Olyanok ezek a képek,

mint mikor egy szép asszony még ésszel és bájjal is rendelkezik..

Az ilyen képek ellenállhatatlanok. A társadalom minden rétegét

le tudják kötni, mert az életnek olyan oldalát mutatják meg, melyet élni tiszta öröm. ///

Tessék pár példát mondani ilyen képekre!

Nos hát kezdem a legnagyobbval. Nemcsak olasz, de európai érvényű

ilyen értelemben Leonardo Mona Lisa-ja, Raffaelnek majdnem az

egész munkássága, Giorgione Koncertje a szabadban. A fraiseiáknál

Watteau, Corot, Renoir hódította meg több képével így a sziveket,

vagy Manet, az Uzsonna a szabadban című képénél. Az oroszoknál,

ugy gondolom Veneziánovtól a Nyár, az angoloknál: Gainsboroughtól

a Kék öltözötű fiú, a németeknél Schwindtől az Ablakon kitekintő

leány ilyen közkedvelt. ///

persze, hogy ezeket itt nem lehet bemutatni. Érdekes volna egy ilyen

összehasonlítás. De hát visszatérve a Majálisra, bizonyára tudna még

Bernáth mester pár jellemző vonást mondani róla.

Lehel László

Igen, csak még azt ~~szórom~~ a mondottakhoz hozzátettem, hogy az említett és talán önkényesnek ható osztályozással azért hoztam közös családba ezeket a képeket, mert az "értőktől a varrógépekig" vonalat egyforma intenzitással tudták megszállni. Egyébként úgy látom, hogy a gyengéd de mégis férfias báj, derűs életfelfogás, ~~mind~~ kedves mélység, ami ezeket a képeket, s így a Majálist is jellemzi. ~~Ami~~ Szinyei gyengéd szeretettel tapintja életre a formákat, melyek erősek, teltek ugyan, de nem feszülnek túlságosan. Ugy hat rám az ő formálása, mintha hűvös barackot tapintanék. Olyan a festése mint egy meleg emberi orgánus, mely áthangolja a szavakat, miáltal a kimondott szó az értelem és a szív kamráiban egy időben rezonál. Valami arany középutat jelent a kép, a kiegyenlítődés megbékéltségét. Nem jár izgalmas úton, a végleteket nem ostromolja, de a hely, melyet elfoglal, olyan révet jelent, ahol szívesen ül a lélek. Nézze meg azt a ruhafodrot, ahogy az elrendeződik, vagy nézze azt a két ellibegő alakot ott a domboldalon, vagy a buzatábla szőző világát, - minden részlet megjelenítésében ott bujkál ez a kedves derűs meleg emberség. Az ilyen kép hatása messze gyűrűz a társadalomban. ^Őröm tudni azt, hogy az ilyen meleg beszéd közvetlenül munkálja azt a szellemet, melyből vétegett.

magyar

h. 2/47/61

Rádió interju 1957 április, Tavaszi Szalon kiállításához.

Az eddigi szokástól eltérően ezuttal négy zsüri felállítással próbálkozik a Műcsarnok, hogy művészetünk stílus-törekvéseinek segítségére legyen. Mindenki ahhoz a zsürihez küldhette be művét, amely önitéletében hozzá a legközelebb állt. Azt reméljük ezzel elérni, hogy a felfogásokból származható esetleges igazságtalanságokat elkerüljük.

Az anyagot egyelőre még nem tudom áttekinteni, mert éppen a zsürizés közepén vagyunk, de amit eddig láttam, biztató. Sok újat, újszerűt és érdekeset láttam. Az én zsüri-csoportomban Szőnyi: Alkonyat c. képe és Csernus Tibor Ujpestiek c. nagy olajfestménye tetszett.

11

1957

aug. 19.

№ 2147/62

-1-

A műsort összeállította: Bernáth Aurél

Riporter: Ruffy Péter x Zenei rendező: Gonda Mária

11

Ábrahám hegyén ülök, egy nádkonyhóban. Szemben velem franciásan
finom fej: Bernáth Aurél.

És most elakadok. Minek nevezzem? Egy nagy magyar festő, vagy
nagy magyar...

Író, az igaziak közül!

"Igy éltünk Pannóniában" című önéletrajzában úgy fest tájat,
úgy villant fel vihart, olyan színekkel dolgozik és olyan érzékletesen
ír, ahogy csak irodalmunk legnagyobbjai.

De nem csak festő, vagy író, vagy melyik rang a külöm^{8/}a szellem
égbolzoatán?

Hanem Pannónia nesztor^{is}a, utolsó hírmondója, költője, vándora, őre,
szerelmese.

Már-már élő szobor, akinek színekből, susogó sásból, sárga vihar-
ból és badacsonyi bazaltból veretett, örök emlékezetre. ✓

Az élete?

Cslogány volt, mint mindenki, akit művésszé emelt képesség, szár-
nyalás vagy szenvedély. A kifejezés boldogsága után ballagott, egy élten
át a magyar kék madarat kereste, nekikeseredve, nekiboldogulva, frissen,
fáradtan, szemjasan, örökre. A boldogság madara röppent, szálldosott, s
Bernáth Aurél gyűjtötte nyomában a szépet, a tájat, az embert, s mindazt,
ami elmondhatatlan!

(Iszákjában két utilevél volt: szegénység és szerelem.)

Mit köszöntsek benne? A festőt? Író? A ~~hanem~~ mesemondót?

En inkább egy ténnyel köszöntük: azt, hogy Bernáth Aurél van,
s a miénk, magyaroké.

...És most induljunk el messzire, a betemetett pannon ország-

utakon

Tö meg helye, amit már leve, ember levi, úgy látszik,
ami kímélte meg imént, s' még kímélte meg,
ami nem leh, c' al veti.

RUFFY: Bernáth Aurél a Balaton mellett él. Ez atáj, ez a víz, ha szabad ezt mondani, szenvedélye, éltető eleme. Milyen emlékezetes sorokat írt erről a "Pannóniában". Hogyan is szólt, kedves mester, ez a megejtő vallomás?

BERNÁTH: Mindig víz mellett szerettem lakni. Ha nem volt módom hozzá, nyugtalanság fogott el. Víz nélkül kietlen volt a vidék és értelmetlen. Egy kis patak, vagy kacsausztató elég volt, csak víz legyen. Ha meghívtak valamilyen ismeretlen helyre, odavetőleg mindig megkérdeztem, van-e ott legalább egy kis patak? Idegen városban először most is folyópartjára megyek. Onnan kezdem a tájékozódást. Másképp nem is tudnék képet alkotni magamnak a városról. Gyermekkorom falujában nem volt ugyan sem patak, sem folyó, de közel volt a Balaton, tehát otthon voltam a partján. A Bélavár mellett szaladt a Nagyberék levezető csatornája. Leginkább ennek hidján szerettem ülni, mert onnan a Balatont és a csatornát is láthattam. Az a nyugalom, mellyel a víz mellett el tudok üldögelni, már itt kezdődött. Innen alakult ki bennem a vizinövények szeretete, a nádé, a kákáé, a sásé, s a part sok apró folyondárjáé, mely a csatorna szélén álldogált. Az ezüst nyárfákat is azért szerettem, mert---elszórva ugyan---, de sok állt ott Kereszturon. Zizegésük az emlékeimben hozzákapcsolódik a víz, az általuk teremtetett ezüst délelőttök építették fel bennem a Balaton világának képét, melyet azóta sem tudtam módosítani. Ugy érzem, ezekre a hangulatokra és emlékképek izére ütnek vissza képeim is. Volt idő, amikor kék, zöld és szürke volt úgy szólván minden képem, palettám nem ismerte a sárga színeket. Legkorábbi képeim tele voltak ezüsttel, megcsufolandó elődeimnek, s pár évszázad festőinek a hagyományát. Ha jelképet kellene választanom magamnak, akkor az ezüst nyárfát választanám. Vannak perceim, amikor azt érzem, hogy nyárfából, száraz nádból, sásból és vízből vagyok összeszöve. Ha ilyen környezetbe kerülök, bárhol, otthon vagyok. Természetemnek, érzésvilágomnak ezek az egyenes kifejezői.

RUFFY: Így vall a vizről a festő. És hogyan festi meg a vihart? Szavakkal, nem ecsettel. Arra kérem, idézze fel a balatoni vihart.

Csak úgy mondanám most,
BERNÁTH: Ahogy könyvemben irtam...

A felrebbent fényességben olyan volt a világ, mintha gyöngytenger ereszkedett volna reánk. Minden esőcsepp szikrába hánnya magát, nagy sárga sávok, nagy lila szinsóhajok üzték fennebb játékokat. Kaszált a fény, hol itt, hol ott vágva le pallosával, villám-kék-zöldre izzítva az esőt, mely rendületlenül hullt, zudult tovább. Hullt és hozta a villám csillámait, gyöngyfénybe borítva bennünket a hajón. Mintha üvegszítán néztem volna keresztül, vagy régi borbélyműhelyek csörgő gyöngyfűggönyén, olyan volt a kép. S ahogy ismét jött a sötét, ahogy harapta kékjével ezt a szikrázó bugyborékolást, gőzt és gyöngytengert, a sok taraj fehér locs-csantás^{ait}, ahogy átment a sárga kékbe, azt először zöldbe oldván, s mind mélyebb színekbe... / -Olyan volt, mintha isten szinkarddal, mely csak a lélekben suhog, hasított volna közénk. E suhintásra a szikrázó sárga-zöld világ koromra vált, szemünkbe hagyva a ragyogó látomás emlékét, mind ki lámpába néz, s utána behunyja szemét.

Nagy fröccsenések zudultak csónakunkba. A hullámmezőbe villám ültette el magát, akként, hogy gyökere vízbe, fejével égbe ért. S e sudár fénynél néztem a szél szántását, e végtelen barázdás tengert, amely vonult, s tarajával átborult az előle szaladó völgybe. Végtelen rajok, sorok haltak és ágaskodtak ott, mint szellemlégió, mely egy-egy percre elhal, majd újra felágaskodik~~sz~~ s testével győzi le, takarja le ellenségeit. Láttam azt is, amint e munkában a taraj virága cseppekbe oldódott, mint fordított eső, mely a földről kerül fel s az égbe csapja magát.

RUFFY: És ki a zeneköltő, aki a viharnek ~~szavakkal~~ hangulatát legteljesebben fejezte ki? *a Mester sáméja*

BERNÁTH: Beethoven, Pastorale Szimfóniában.

Z e n e / Beethoven Pastorale /

20 mp. szünet

RUFFY: Milyen volt az első találkozás Beethoven zenéjével?

BERNÁTH: Az első és második gimnáziumba tanultam zongorázni. A szenvedély ilyen irányban azonban csak később kezdett megmutatkozni, amikor úgy 20 éves korom körül elhatároztam, hogy megtanulom kívülről Beethoven Apassionátáját. Azt hiszem, mondanom sem kellene, hogy a darab eljátszásához előképzettségem több, mint hiányos volt. Vagy ahogy most mondanám, a tehetségem se volt meg hozzá. Mert másfél évig vertem napi elég szép óraszámban a zongorát, egyrészt, hogy hiányzó tudásomat behozzam és így az Apassionátához jussak. Persze, az egyszerűség okából gyakorlásom is kizárólag a jeles szonátán keresztül történt, gondolván, hogy a darab is előbb-előbb lesz kész, ha ujjgyakorlataim rajta keresztül száguldanak.

Agyonvertem ezt az Apassionátát. Pesti argot-val mondvá, elkészült. Én is. Mindketten a porondon maradtunk.

Emlékszem, az anyámnak és testvéreimnek el is játszottam. Nagyon tetszett nekik. Dehát ezzel végződött is zongoravirtuózi pályám!

Tudom, hogy a zongoristák szívesen tesznek fel lemezeket gramafonjukra, hogy ez vagy az a vetélytársuk hogy játssza, hogy fogja fel azt a darabot, ami az ő repertoire-jukon is van. Nos, kérem önöket, ne hogy eszükbe jusson ez alkalomból Beethoven Apassionátája. *Tudom, hogy más jobban játsza.* Nem vagyok rá kíváncsi, jobban senki sem ismerheti e darabot nálam.

Még szerencse, hogy ez a vállalkozásom nem vette el egyáltalán kedvemet a zenétől. Megtehettem volna. Akkoriban sokat jártam koncertekre. Legújabb vonzódásom akkoriban Bach-hoz volt és a legnagyobb élményem a hegedűszóló Chaconne, meg a Wohltemperiertes Klavier. Utóbbiak egyikét most szívesen hallanám.

RUFFY: A G-moll Preludium és Fuga következik, Bach Wohltemperiertes Klavier-jéből. Előadja: Edwin Fischer.

z e n e /Bach/

20 mp. szünet

BERNÁTH: Bach iránti vonzódásom máig megmaradt, ~~talán xxxxxxxxxxxx~~ sőt egyre jobban kezdem tisztelni. E tisztelet fokozódását én annak tudom be, hogy ma már nem csak mint zenész, hanem mint a kompozíció

legfelelősségteljesebb mesterét is csodálom. Ebben talán az is közrejátszik, hogy a romantika már-már szétbomló áradása és végnélkülisége után jó hallani valaki olyat, aki vastörvények közt mozog és tömondatokban beszél. Van eleje, van vége. A zenének ugyanis---legalább is én úgy ~~érzem~~---könnyebb a szövete, mint egyéb művészeteké s így a szerzők könnyebben is csábulnak el partatlan áradásokba és az összefogottság lazításába. A társművészetek területén nemigen fordulhatnak elő olyan példák, mint a múlt század sok híres zeneművében, ahol---legalább is az én véleményem szerint---akadály nélkül tehetnénk hozzá, vehetnénk el részleteket.

Talán nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom, hogy a praeklasszikusok egyre gyakoribb szereplése összefüggésben van a kompozíció szentségének visszaállítására törő igénnyel. Játsszák el, kérem, Vivaldi egyik Concerto grosso-ját.

z e n e /Vivaldi/

20 mp. művet

BERNÁTH: Hogy miért-miért nem, fiatal korom Bach rajongása könnyű szerrel nyitotta meg számomra az utat Bartók és Kodály művészetéhez. Az én generációm volt az, amely koncertjeiken nem kézzel, hanem lábbal, a parketten tapsolt. Ugy látom, elég eredményesen működünk.

Persze, ezidőtájt az ugynevezett "modernség" forradalma is fűtötte szívünket és az a gyanum, nem irhattak volna olyan rossz darabot, amelyet ^{mi} ~~már~~ azidőtájt meg ne tapsoltunk volna. Későbbi életem folyamán volt persze olyan idő is, amikor az érzelmi rokonság kérdésében, nagy önvizsgálati rohamok után, újra átvizsgáltam vonzalmaimat. Így Bartók irányába is. De nincs egy éve, hogy Tátraiék előadásában a Harmadik vonósnégyestől újra csak el voltam ragadtatva.

RUFFY: Bartók Harmadik vonósnégyesének.....tétele következik.

z e n e /Bartók/

20 mp. művet

RUFFY: Szó esett eddig szenvedélyről, vízről, viharról, muzsikáról.

Én egy másfajta szenvedély ~~én~~ ébredését szeretném felidézni.

A "Pannónia" ~~után~~ után elmondja a találkozást az első szerelem-

Néhány évvel

mel. Bernáth Aurél 16 éves volt, mikor édesapja kíséretében Badacsonyan járt, a család egyik barátjánál. Itt látta meg ~~XXXXXXXXXXXX~~ a 20 éves Orsolyát. Husz oldalon lobban el a könyvben ez a szerelem, de felejtethetetlenül. A két apa a szomszédos szobában beszélgetett, s a lány?

BERNÁTH: "...hozzám hajolt és fojtott hanggal sugta:

-Menjünk oda, a zongorához.

Támolyogva álltam fel.

-Mutatok egy szép könyvet-folytatta, ahogy haladtunk. Rákönyökölt a zongorára, ahol szétszórva pár díszes könyv feküdt. Oda már nem lehetett átlátni a másik szobából. Én is nekítámaszkodtam a hangszernek, de volt még köztünk vagy egy fél méter távolság.

-Egy kicsit talán közelebb jöhetne... hogy együtt nézzük a könyvet!

Közelebb mentem.

-Még közelebb! Így nem lát bele!

Már egészen mellette voltam, mire még ő huzódott közelebb, úgy, hogy karjaink szorosan összeértek.

-Igy... szépen... No lássa...-s vette az első kezeügyébe eső könyvet.

Egy diszkötésű angol album volt ez, a Hires királynők. Boleyn Annánál ütötte fel.

-Hallott már Boleyn Annáról?

-Nem-mondtam remegve.

-Miért remeg?-kérdezte egyszerre józanabbul. De ugyanakkor haja érintését éreztem a homlokomon.-Nem szabad remegni... Érti?

-Igen.

-Igazán nem hallott Boleyn Annáról?

-Nem.

-Látja-folytatta-ő tudta, mi a szerelem.

Kérdés helyett ránéztem, de inkább csak, mert hang nem jött ki

a számon.

-A fájó dalmával együtt-folytatta.

-Az is van benne?-kérdeztem végre.

-Oh...lehet...valószínű...

-Mindig?

Kis nevetés villant.Majd különös fintorral,melyben édes tartózkodás bujkált, azt mondta:

-Nem...nem hihném....de éreztem,hogy nem fejezte be a mondatát. Mintha kereste volna a szavakat.Pár másodperc telt el így.Majd mind a nap,felémsütötte teljes arcát,ahogy mondta:

-Az elején még...édes...ugy gondolom...

Egyszerre csönd lett.Ő se moccant,csak nézett rám.De egy pillanatra mulva:

-?...

Mintha egy kérdőjelet zenésített volna meg,édes fejhang kérdezte tőlem,hogy osztom-e nézetét?

-Nem tudom-nyögtem ki végre,alig hallhatóan.

Még közelebb simult hozzám:

-No-mondta lassan,mintha egy nagy feladat megoldásához akarna hozzásegíteni.

-No....csak figyelni kell...figyeljen!Itt...ilyentájt....-
s a szíve fölött mutatni kezdte a helyet/ilyentájt nem érez valami édességet?

Ekkor már Boleyn Annát néztem,anélkül,hogy láttam volna,mondhatatlan zavartól vagy talán boldogságtól.

-Itt?-és a saját szívem tájára mutattam.

-Ott.

Azt akartam felelni,hogy meghalni szeretnék,de nem mertem kimondani,csak hallgattam.

-Nehéz kimondani?

-Nagyon.

-Hát azt csak érzi valaki,hogy boldog-e?!

— • • •

-...Azt, hogy megszűnik számára a világ.

Mint a dadogó, aki minden erejét megfeszíti, hogy a szóködtestet megragadja, úgy mondtam:

-Érzem.

-Édességet?

-Nem tudom.

-Mást is?

-Mást is.

-Fájdalmat?

Nemet intettem.

S ekkor Orsolya a fülemhez hajolt és sugva mondta:

-Csak az édességet szabad érezni.

Majdnem az engedelmesség hangján válaszoltam:

-Igen.

RUFFY: És ha a fekete zongora, ott a szobában, megszólalt volna,
akkor
mit szeretett volna hallani?

BERNÁTH: Talán...Liszt "Ha álmod mély című dalát.

z e n e /LISZT/

20 mp. minut

RUFFY: Így kezdődött az ifjuság ébredése.Orsolya.~~@xxxxxxxxxxxxxx~~

~~Beküldés~~ Aurélián S hogyan indult a másfajta szerelem, amely örökre vele marad? Az ecset? Idézzük fel a Pannonia-beli anekdótát a pálya indulásáról:

BERNÁTH: Keszthelyen, 4-ik gimnazista koromban Csorba tanár tanított rajzolni. Csorba sötét-tekintetű, tagbaszakadt, fekete ember volt, vágott-bajuszu, melankólikus. Mindig rendesen ült a katedrán, fronttal felénk, karjait szabályosan fektette az asztallapon, s rendszerint összekulcsolta kezét. Az első házfeladatnak falevelek rajzolását kaptuk. Kék akvarellal kellett kiszínezni őket.

Véletlenül Jenny néni 8-ikos fia ügyes volt a festésben, s inkább úgyszeretből, mint kéréssemre, kivette kezemből az ecsetet, s percek alatt a rajzlapra kanyarította a kék faleveleket. Csorba

beszedte a rajzokat, osztályunkra nézett és a legsötétebb komolysággal kérdezte:

-Mindenkinek itt van a rajza?

Ott volt.

Majd így folytatta:

-Álljon fel, akinek otthon segítettek, vagy aki mással csináltatta a rajzát.

Néma csönd. Mindenki ülve maradt. Csorba megismételte a felszólítást. Megint csak néma csönd.

-Ez az iskola tisztességre is akar nevelni benneteket és észinteségre. Álljon fel tehát, akinek segítettek, vagy aki mással csináltatta rajzát. Semmi bántódása nem lesz. Igérem! No...

Fölálltam-egyedül az osztályban.

Erre Csorba, mint egy sérült oroszlán bődült el:

-Te gazember, csirkefogó, mars ki innen! Több rajzot nekem be ne adj!

Forrt.

Megszégyenülve kezdtem cihelődni a padból. Alig értem az ajtóhoz, rámüvöltött: -Mars a helyedre vissza.

Visszamentem.

A következő házifeladat ugyancsak falevél volt, de már egy kis darabka ággal. Szó szerint vettem azonban Csorba tilalmát, nem készítettem rajzot. Ahogy beszedte lapjainkat, megint csak feltette a szokott kérdést:

-Mindenki beadta.

Felálltam. -Én nem.

-És miért nem?

-Azt tetszett mondani a multkor, hogy ne adjak be több rajzot.

Csorba erre már leugrott a katedréről és úgy jött felém, hogy azt hittem, eltipor.

-Nyomorult-üvöltötte-meg akarsz ölni? Mars ki az osztályból!

Indultam kifelé. Az ajtónál elért újból az üvöltés:

-Vissza, bestia.

1
et.

Katanyira seretem

Katanyira szeretem

Katanyira szeretem

kevesen mond
/ z e n e / Verdi /

RADIO BUDAPEST

Bernáth Aurélné, dr. Pártos Alice
főorvosasszonynak!

B u d a p e s t, V.,

Stollár Béla u-4. III. em.

Ms. 2147/63

(12)

Kedves Asszonyom!

Igéretemhez hiven mellékelten küldöm a Mesterrel készített
riport kérdéseit. Ezúton is még egyszer megköszönöm segítségét.

Kérem tolmácsolja férjének üdvözlőmetem.

Amennyiben az anyagot szabadságom előtt el tudom készíteni,
19-én, pénteken 22- és 23 óra közötti időben kerül adásba a
Szülőföldünk műsorában a 240-es közép- és a 30.5 méteres rövid-
hullámhosszon. Ha az időpont megváltozik, hazajövetelem után
erről értesítést küldök.

Budapest, 1961. május 3.

Szívélyes üdvözléssel:

Somlyó Zsuzsa
Somlyó Zsuzsa

A Magyar Rádió és Televízió
munkatársa.

En a mikrofon előtt
Somlyó Zsuzsa: *bejött felébe Bernáth Auréllal*
19. 01. maj. 19 (párker 22-23. emf)

- Írók a mikrofon előtt c. sorozatunkban ezuttal Bernáth Aurél Kossuth-díjas festőművészt mutatjuk be önöknek, aki a közelmúltban nagy sikert aratott mint író is. "Kor és pálya" ezt a címet adta életrajz-trilógiájának, amelynek nemrég jelent meg: "Utak Pannóniából" címmel a második kötete, négy év után követve az "Igy éltünk Pannóniában" című első részt. A könyv egy nagy művész bátor önvallomása: életéről, munkásságáról, tévelygéseiről és útkereséséről. Hét évig tartott, amíg Bernáth Aurél a fiatal, új formákat kereső festő kikerült a korábban haladónak hitt absztrakt festészet útvesztőjéből. Ezt a nehéz, csalódásokkal teli hét évet írja meg a második kötetben. Hogyan bontakozott ki a válságból, hogy elindulhasson a művészet igazi céljának megkeresésére, erről szól a részlet, amelyet megkértük olvassa fel ő maga:

- S az önvallomás után talán hallgassunk most meg egy lírai részletet:

*Talán legáludalmasabb voltam a jelenet,
ahol Viktorics festi az arcképet
a napfényes művésztelepen*

- És most Bernáth Aurélt, az írókat arról kérdezzük, mikorra várhatjuk az életrajz-trilógiát befejező harmadik kötet megjelenését?

*Ha legközelebb írtam volna a következőt,
ahogy a ~~szöveg~~ ~~trilógia~~ ~~trilógia~~ ~~trilógia~~ ~~trilógia~~
életrajzom folytatás, úgy írtam volna
bőven a modernizmus. Szépülök írni
a harmadik kötetet, de alig ha jutok el
henne tovább, mint a mai. A világban
szörny. Ez a trilógia bőven meg
a művészetelméleti munkáimról szólóval, és
amely már készen áll.*

- A könyv csodálatosan szép, szinte plasztikusan ható tájleírásai már a festő ecsetjére utalnak. Hadd kérdezzem most Bernáth Aurélt, a festőt, nem vonja-e el tulságosan az írás a festőállványtól. Volt-e lehetősége a könyv írása mellett festésre is?

[illegible]

Mirelösi a erme. Egy Mirelösi
Egy Ezpontyaban a zene is az orvoslom
akibatunaval. Töle jötte is leha, a offris
merdise, fediut, kórcuut is a kóru attal
terjessett mirelösi jelenet. lathetis
Hömpötyögő Algortam Intan, ott latham a
munkas nallison ~~is nagyon jó munkatesszel~~
~~ahol nagyon jól is aha. igazan mindent~~
megtettes hogy jól orvoslom megannat. Is ahomaz
igazan kelleme munkatesszel jettem el.

[illegible]

Mindenestre a mai fiatalok ~~attól~~
a megkötésen nem lehetnek,
amelyek ~~lehetőség~~ a in 'Er nagy orvosi
neműről. Embere világszerte, ki hogy att
a munkákra is nagyon keményen fogja felfelé.
Festették ~~széles~~ erőre ~~azon~~ hogy eljutni, hogy
a mai fiatalok nagyon erővel is
meggyőződésel élnek az adott helyzetekkel.

- Cica : Hgy tnyúlónk est a Zebél
 Au : Hál eon artan ne sng!
 Cica : Már mért ne sng?
 Au : Hál ^{artan} ne sng! Kezrelt ant, hgy az urad a
 Kezrelt ant, hgy az urad a
 jón hga — aombaton
 Cica : Nem vagy lejlendit est elrepszolás?
 Au : Mót? Nem lehetne a te urad sng?
 Cica : Az artan nem!
 Au : Mót? Mi lehetne sngrolag a te urad?
 Cica : ~~Bejött~~ Hejés.
 Au : Hál nem hejés a te urad?
 Cica : De az
 Au : Hál akkor mi a probléma?
 Cica : En azt javaslom, Szeress valamit, meg tényleg
~~most a te urad sng~~ Me hál hgy sng,
 vagy!
 Au : Mát tényleg! Tudod mfen meg sng az!
 Cica : Tudom, Dantenak volt egy
 Au : Aláth nem alót? S az egy téma volt edgy
 antajan?
 Cica : Volt meg egy a Hamlet
 Au : Hál ha ny sngtator garmosom, Ceteram a Tóllat
 Cica : Már az elöjén le kelett volna feuned
 Au : He igen gngtator leend, kivándorlok
 Cica : Hová?
 Au : Izraelbe.
 Cica : Pont az?
 Au : Bejöttök, he ny tényleg
 Cica : Már bajom van
 Au : Mi az ordög? Hál nem sng? Valami bajod
 van. (Sírás hllatnik)

Rádió interjú Szikár Bélával 1961 június 19.-én.

1./ Mikor élt Berlinben és mit csinált ott?

Ich lebte von 1923 bis 1926 in Berlin. Ich war damals jung, die Welt noch riesig Gross und als junger Künstler wollte ich natürlich die Welt endern. Abstrakt natürlich. Ich war ein abstrakter Künstler der in Berlin für sich die Ausstellungsmöglichkeiten suchte und auch fand. "Sturm" hiess diese Vereinigung auf der Potsdamer Strasse wo ich meine erste Ausstellung veranstaltete.

Meine zweite Ausstellung fand auch dort statt. Die dritte nicht mehr, das heisst nicht in Sturm, weil inzwischen meine Auffassung betreffs der Abstrakten Malerei gründlich geändert hat. Ich kehrte zurück zu der realistischen Richtung.

Diese vier Jahren waren für meine künstlerische Laufbahn entscheidend.

2./ Milyennek szeretné látni Berlint?

Meinerseits kann ich das heutige Berlin gar nicht vorstellen. Ich war dort letztenmal in 1931 an meiner dritten Berliner Ausstellung in der Galerie Hartberg.

Ich weiss natürlich sehr gut wie schrecklich es sein kann in einer Stadt zu leben, die politisch und wirtschaftlich so zerrüttelt ist. Ich wünsche es den Berliner, das in ihrem Leben eine baldige Änderung zustande kommt. Berlin war in meiner Jugend auch kulturell eine führende Stadt. Viele Maler von den heutigen Europa haben dort ihre Anfangsschritte gemacht Fördernd, frei war der Geist dort. Auf mich, als auf einen jungen Maler hat einen grossen Eindruck gemacht, das Berlin und überhaupt das geistige Boden Deutschlands damals für jedwede neue brauchbare und vorwärtszeigende Initiative offen war und besonders in der Weimarer Republik viele Künstler und Wissenschaftler für Ihr ganzes weiteres Leben Impulse fanden.

Sie fragten mich, wie ich Berlin sehen möchte. Vor allem natürlich wünsche nicht nur für die Deutschen, sondern für uns alle, dass die dortige unhaltbare Zustände ändern möchten und die Stadt wieder, wie einst es war, eine blühende, geistig förderndes Leben aufzeigen möchte. Damit Berlin und mit Berlin zusammen ganz Deutschland dem menschlichen Fortschritt diene.

Radió uterjű Szikár Belaval

Nr 2147/65

(13)

1) duvó est Berlinben és mit művelt az? 1961 jún. 19-én. (2)

Én éltem 1923 - 1926 in Berlin. Én
war damals jung, die Welt noch riesig gross und
als junger Künstler wollte ich natürlich die Welt
enden. Abstrakt natürlich. Ich war ein abstrakter
Künstler der in Berlin für sich die Ausstellungs-
möglichkeiten suchte und auch fand. „Sturm“
hiess diese Vereinigung auf der Potsdamer
Strasse wo ich meine erste Ausstellung veran-
staltete.

Meine zweite Ausstellung fand auch dort
statt. Die dritte nicht mehr, das heisst nicht
im Sturm, weil inzwischen meine Auffassung
betrüffs der abstrakten Malerei gründlich
geändert hat. Ich kehrte zurück zu der
realistischen Richtung.

Diese vier Jahre war für meine
künstlerische Laufbahn ein Leidens-
2.) Mit einer neuen Idee: Berlin?

Meinerseits kann ich das heutige
Berlin gar nicht vorstellen. Ich war dort
letztenmal 1931, an meiner dritten Berliner
Ausstellung in der fallene Hartberg.

Ich wein natürlich sehr gut, wie schnell
es sein kann in einer Stadt zu leben, die
politisch und wirtschaftlich so zerrüttet ist.
Ich wünsche es den Berlinern, dass das in
ihrem Leben eine baldige Änderung zu-
stande kommt. Berlin war in meiner
Jugend auch kulturell eine führende Stadt.

Viele Malerinnen und Maler heutigen Europa haben
dort ihre Anfangsritte gemacht. Fördern, frei war der Geist dort. Auf mich, als auf
einen jungen Maler hat einen großen
Eindruck gemacht, das Berlin und überhaupt
das geistige Boden Deutschlands damals
für jedwede neue brauchbare und
vorbereitende Initiative offen war und
besonders in der Weimarer Zeiten und
nach der Weimarer Republik viele Künstler
und Wissenschaftler für ihr ganzes weiteres
Leben Impulse fanden.

Sie fragten mich, wie ich Berlin sehen
möchte. Vor allem natürlich wünsche ich
nur für die deutschen, sondern für uns alle,
dass die dortige unhaltbare Zustände
ändern möchten und die Stadt wieder,
wie einst es war, eine blühende, geistig
fördernde Leben aufreizen möchte. Damit
Berlin und mit Berlin zusammen ganz
Deutschland dem menschlichen Fortschritt
diene.

1 ✓
(4)

(4)

(4)

5
Meine zweite Ausstellung fand ~~am~~ auch
vor statt. ~~Die~~ Die dritte ~~am~~ nicht mehr
van Heissl ~~in Berlin~~ ~~aber schon~~ nicht ~~am~~ Thurm,
weil inzwischen meine Auffassung
betreffs der abstrakten Malerei gründlich
geändert hatte. Ich kehrte zurück
zu der realistischen ~~der~~ Richtung -
Diese vier Jahre waren für meine
künstlerische Laufbahn entscheidend.

2.

Angenommen heute (im Berlin)
 Herrschaft kann ich ~~es~~ in Leichte
 Berlin ganz wohl vorstellen.
 Ich war vor letztem 1931
 an meiner dritten Berliner Ausstellung.
 Ich weiß natürlich sehr gut
 wie schönlich es sein kann
 in einer Stadt zu leben, die
 politisch und wirtschaftlich so
 zerrüttet ist. Ich wünsche es
 den Berlinern, daß sie in ihrem
 Leben eine bewußte Änderung zustande
 bringen. Berlin war in meine
 Jugend auch kulturell eine führende
 Stadt. Viele Malern von der

~~Wenn~~ Sie hatten mich, wie ich
 Berlin sehen möchte. Vor allem
 natürlich wünsche nicht nur für Sie
 Deutschen sondern für ~~uns~~ alle,
 daß die soziale uneltherne Zustände
 ändern möchten, und die Stadt
 wieder wie einst es war eine
 blühende, geistig forderndes Leben
 aufzeigen möchte. Damit Berlin
 und mit Berlin zusammen ganz Deutschland
 seinen menschlichen Fortschritt ~~den~~
~~Humanismus~~ wieder

(7)

heutigen Europa haben Sie ~~seine~~ ihre
Aufsicht gemacht. ~~fest~~ sondern,
frei war vor sich vor. Auf mich
als auf einen jungen Meier hat
einen großen Eindruck gemacht, das
Berlin und überhaupt das geistige
Boden Deutschlands damals für
jede neue brauchbare und vorwärts-
zeigende Initiative offen war, und
besonders in der Weimarer Zeiten und
nach der Weimarer ~~Republik~~ Republik.
Viele Künstler Wissenschaftler
für ihr ganzes weiteres Leben Impulse
~~Unterstützung~~ fanden.

~~Wenn~~ Sie trafen mich, wie ich
Berlin sehen möchte. Vor allem
natürlich wünsche nicht nur für Sie
Deutschen sondern für ~~uns~~ uns alle,
dass Sie solche ungelöste Zustände
ändern möchten, ~~und~~ und die Stadt
wieder wie einst, was eine
blühende, geistig forsaendes Leben
aufzeigen möchte. Damit Berlin
und mit Berlin zusammen ganz Deutschland
sein menschlichen Fortschritt ~~den~~
~~Humanismus~~ seine.

h. 2147/66-75.

11. ①

17/67

Miteremulabata B. (14)
feli'mi'achuel

Tellorid Kereuh, bens

Rewate Wipumsi Bontu

1562 x 11.24

c.8.

he

11 ended.

7/66

Török V.

V. K. Stohár Béla
utca 4. III emelet.

December 11.-i keddi Bernát Aurél TR-felvétel /lakásán/

8.30-9.00 világítás /vez.op. /
9.00-12.00 kam.pr. + TR felvétel
12.30-13.00 vil.korr. /vez.op./
13.00-13.30 szpr.
13.30-15.30 kam.pr. + TR felv.

Müteremlátogatás Bernáth Aurél festőművésznél

I. kép:

Müterem, munkaasztal, rátünik a főcim, kitünik, ma-
rad a munkaasztal. Rátünik az alcim, munkaasztalról rá-
svenkelnek.

K: A művészet egészen másképp ábrázolja a valóságot,
mint a fénykép. Mi az, amit a művészet másképp csinál?

B: /A festészet ~~való~~ valamilyen eszmét testesít
meg, vagy a valóságból kap valami indítást, azt fel-
~~idézi, ezt csinálta a naturalizmus.~~ / Rossz ~~is~~ volna,
ha úgy ábrázolna, mint a fénykép. ~~Volt egy idő, amikor~~
~~a festészetben megkülönböztettem egy olyan irányt, ami~~
~~a legkevésbé kívánatos. Ez a fotografizmus. Ez a művé-~~
~~szetben a legnagyobb baj,~~ ^{Rossz} (ha a valóságot fotográfia
szerűen ^{re}produkálja. Művészetet, eszmét, ~~vagy az érzé-~~
sek kormányozzák és a természet arcát ezek az eszmék,
és így nem mindig esik össze a valósággal.
érzések másképp láttatják, mint ahogy a valóságban van.

K: Próbáljuk ezt egy olyan témakörön ábrázolni,
világossá tenni, ami a nézőkhöz is talán a legközelebb
áll. Az ember a művészet legfőbb tárgya, válasszunk né-
hány olyan képet, amely embert ábrázol önmagában
/Vénusz, Arató lány/. Lehet-e azt mondani, hogy ezen
a képen /Vénusz/ valamilyen eszme megjelentetését ke-
restek? Vannak az emberi életnek örök jelképei. Vénusz
a szerelem megtestesítője. A munka szépségének - a dol-

1.) Marili Dánskáról
1982

2.) Vénusz 1932

3.) Arató lány
1932

gozó ember, mezőgazdasági munka - legnehezebb munka, az Aratás. Ilyen típusokat láthatunk-e?

B: ^{Jaldán} Nem ábrándítalak ki a festészetből, ha azt mondom, hogy a Vénusz képen a dolog kicsit rejtélyesebb. ^{em indította nem volt éppen ilyen.}
^{indította el.} A kép indítója Egy szép modell volt. Az kétségtelen, hogy ha egy modell inspirálja a festőt valamire, ^{körülött témája a képek} akkor nincs mindjárt ^{nincs ilyen értelemben} abban a pillanatban meg a formája, ^{azonban egyéne inkább ilyenek} a címe a képek. Valami érzés ebbe az irányba fejlesztette ~~le~~ velem a képet. A cím, hogy Vénusz, később keletkezett, Egy nőt akartam festeni.

K: Nem tudod elképzelni sem azt, hogy a festészet, a festőművész egy eszmét fejez ki szándékkal és keres tárgyat?

B: A művészet ^{története} ^{uralható} tulnyomó részben abból áll, hogy megadott témák, ^{megadott eszmék} ^{ugyanakkor} ^{a természet} körében mozgott a festő fantáziája, a festő ^{az élettel} ^{vagy témát} áll kapcsolatban, amikor témát kap, megrágad.

Másképp áll a dolog az Arató lánnyal. Ezt Pöstyénben festettem a 30-as évek elején. A műterem a lakástól 5 km-re volt. Mezőkön és buzatáblák ~~köz~~ mellett vezetett utam és gyakran láttam aratókat.

K: Tehát a valóságból kiindulva, a valóságnak egy tipikus jelenségét örökitetted meg.

B: Anélkül, hogy ezt a tipikusat kerestem volna. Jelképes csak később lett.

K: Hadd említsek egy olyan képet, amire Berlinből emlékszem. A sárga kabátos önarckép. Egy személyhez kapcsolódik, önportré. De ezen a képen nem az önportré

4. / Sárga kabátos nő a legfontosabb.
1930

B: Amikor a kép elkészült, az ^{a címet adtam neki} ~~alatt a cím alatt~~ volt, hogy A festő. Ezt a körülményt az is alátámasztotta, hogy a háttérben egy állványon fehér vászon látszik, röppenő angyalka mutat a festő felé.

K: A festő, amint az ihlettel találkozik.

B: Talán ^{inkább arról van itt szó, hogy akkor} egy kicsit sokat képzelt a festő ~~akkor~~ önmagáról.

K: A berlini kiállításról ^{Maier József} egy német kritikus azt írta, hogy az a benyomása a nézőnek, hogy egy Stradivari hegedűn szép zenét szólaltat meg. /Zene, Bonporti:/

5. / Szabó Lőrinc arcképe
1941-

K: Szabó Lőrinc arcképehez milyen zenét választanál?

B: /Ez a TV belügye./ Lőrinc ugyan Wagnerért rajongott, de azt hiszem az ő személyiségéhez én hitelesebbnek éreznék valami Bartók zehét.

6. / Alice és Marili a
balatoni szobában
1948

K: De vannak olyan arcképeid, amelyeken semmi más ilyen nagy eszme nem keres kifejezést, hanem a neked kedves valóság szemlélődése közben örülsz annak, hogy ilyen a világ. Egy ilyen kép Alice és Marili a balatoni nyaralóban.

B: Ez a kép 1948-ban készült a balatoni szobában, nem ábrázol mást, mint a családomat, környezetében akartam őket megörökíteni.

K: Ezen a képen az emberi alak - az én benyomá-
som szerint - csak egy része tágabb környezetének. Ve-
gyünk szemügyre egy olyan képet, amiben a távolabbi
világ lép fel.

7.) Vidéken 1941

8.) Alma ekegyen

1941

B: Vannak olyan képeim is, amelyek nem portré
szerűek, igyekeztem tájat egy tágabb értelmi kompo-
zicióba összefoglalni, ennek értelme nem szigoruan
személyhez kötött. /Vidéken, stb./

K: Hadd keressek ki egy olyan képet, amely min-
kettőnk számára kedves tájat idéz, a Badacsony környé-
két. Szembesítsünk egy balatoni tájképet az írói kép-
pel. /Fekete Badacsony/

9.) Fekete Badacsony

1948

B: Ezt majd Marili felolvassa.

M: /felolvasás/

K: Vannak olyan tájképeid, amelyekről az emberi
figura hiányzik, ezek a képek úgy élnek emlékezetem-
ben, hogy valami tömény tájhangulatot fejeznek ki. Pl.
amelyek innen az ablakból látszanak. /Épülő Lánchid,
Dunapart/

10.) Degyel 1927

11.) az épülő Lánchid 1948

12.) Dunapart 1947

B: A festő a világban egy örökös izgalomban megy,
ha talál olyan témát utjában, amelyikben benne rezonál,
nekilát a munkához. Nekem az a szerencsés helyzetem
van, hogy lakásom a Dunára néz. Gyerekkorom óta vonzó-
dom a vízhez, örökös élmény számomra a Duna változása,
hajók mozgása és ez mindig is képeim témája lett.

K: Az Épülő Lánchid rendkívül izgatottan van
festve, a másik pedig - a Dunapart - rendkívül nyugodt

hangulatot juttat kifejezésre.

B: Az ember ^{nincs} ~~nem~~ mindig azonos hangulatban ~~van~~.

K: A vizről beszéltél és csakugyan a vizről rendkívül sokat festettél és irtál is. Arról a berlini kiállításról egy olyan vízi képre emlékszem, amelyen viz alig látszik, de az egész atmoszférában benne van. Ennek a képnek csónakja, árbócai úgy vannak elrendezve, mintha tárgyai volnának. Helyesen látom-e ezt?

13.) Halálh. S. 101
1931

B: A 30-as évek elején festettem. ^{Sassnitzban. Er egy} Keleti-tengeri halászkikötő. ~~Egy~~ Téli voltam ott és nagyon tetszett a halászkikötő ^{a roth fihenő} és az ~~üzemen kívül lévő csónakok~~, ahogy a jeges vízben álldogáltak és felettük a sirályok. ^{ez} Hogy csendélet szerű-e, ^{valna?} nem tudom.

K: E mögött is van egy emberi atmoszféra, Sassnitzban irsz erről önéletrajzodban. Marili, légy szíves olvasd fel.

M: /felolvasás/

K: Mi mindenképp tud képet, víziót teremteni a képzelet. Az én számomra ezek a vonalak már Berlinben felidézték ezt a tengeri atmoszférát. Az az érzésem, hogy a csendéletekben is van valami atmoszféra idéző erő, pl. e kép mellé egy egyértelmű csendéletet téve, a Halakat. Szerkezeti elemeiknél, színeiknél, hidegségük-nél fogva is egy ilyen hideg, jeges, téli, vízi hangulatot szuggerálnak.

14.) Halálh. S. 104
1931

B: Van a kompozícióban szerkezeti rokonság, hiszen a hideg is lehet tárgya egy képeknek. Van az is,
az lenne az igazi
hogy ha egy néző halat lát a képen, ~~rájön~~ azt hiszi, *egy be,*
hogy bedobták a vízbe.

MM: Nekem azok a gardák ~~nagyon~~ tetszettek.

K: A hideg is lehet valami forró élmény kifejezése.

B: Az élmény forróságán azt képzeljük, hogy a festő hőmérséklete felemelkedett 38 fok fölé. En nem így látom. A festő, ha valamire elszánja magát, hogy megfesti, ez ~~egy~~ szenvedély, amelynek kifelé nincs hófoka, belül azonban kétségtelen nagy forrósággal jár, még ha hideg is az a téma.

K: Számomra ennek legjobb példája a Tél című kép, nem tudok ránézni, hogy el ne öntsön az emlékek izgalma a maga kedves hangulatával.

B: A kép témája a kaposvári Róma-domb, ahol sokat időztem. A képen a varjak, a télnek elengedhetetlen szereplői, gyakran volt alkalmam ezt a tájat így látni és a kép így keletkezett. /Vivaldi: Négy évszak. Tél, I. tété./

K: Keressünk olyan képet, amely tárgyánál fogva is sokkal melegebb /Karácsonyfa/. Csendélet, az inte-
rieurbe beleolvad.

B: Persze, nem olyan egyszerű meghatározni, mi is az a csendélet? Ha a festő néhány egymás mellé rakott

15.) Tél 1929

16.) Karácsonyfa
1951

tárgyat lefest, az még semmi esetre sem csendélet. A tárgyaknak meg is kell szólalniuk. Csak ilyen értelemben lesznek a körülöttünk lévő dolgok festői témává.

K: Válasszunk ki egy olyan tárgyat, vagy elemet, amely meg is szólal az ecseted alatt.

B: Marili, add ide az ablak *az ablak* ~~ablak~~ *ablak*.

K: Jó munkát kívánok, addig egy-két szót váltok a hölgyekkel.

II. kép:

K: Bernáth Aurél műveinek van számontartója, felesége és művészettörténész lánya. Kedves Alice, tudjuk, hogy ki tartja számon Aurél műveit, hogy történik ez a számontartás, mivel tudjuk, hogy képeket nem lehet könyvespolcon tartani?

A: Mióta Aurélt Berlinben megismertem, azóta képeinek adatait felírtam, ~~az legfontosabb adatokat~~, azt is, ha kikerült a műteremből, akár magán- akár közgyűjteménybe. Azonkívül a képek nagy részéről vannak fotográfiák. - Ezek a feljegyzések arra is alkalmasak voltak, ha egy gyűjteményes kiállítást rendeztek, tudtuk, hogy mi hol van.

K: Merre vannak a képek?

A: Nagy része Magyarországon van, de sok mű van külföldön is, így Berlinben, Amsterdamban, Bécsben, Belgrádban, Nürnbergben, stb.

K: Aurélnak régi szerelme az irodalom is. A könyveket is összegyűjtötte, ugye?

A: *a képeket is összegyűjtötte*
Művészetelméleti írásai folyóiratokban, később kötetekben jelentek meg, ~~azt hiszem~~ 1947-ben jelent meg az Írások a művészetéről című kötete, a második kötet most jelent meg ~~azt hiszem~~ néhány héttel ezelőtt, a Muzsa körül címmel. - Talán kóstoljuk meg az Ábrahámhegyi bort.

K: Tudom, hogy Aurél büszke kertjére és borára, nyilván szépirodalmi műveire is. Egy is szinte büszkébb volt horgásztudományára, mint festészetére.

A: Aurél ^{nek} legalább olyan ^{fontos} büszke festészetére, mint írásaira.

K: Aurél, légy szives mondd el, hogy jutott eszedbe festő létedre írni?

B: Már 13 éves koromban kezdtem el írni. Az első próbálkozások már nincsenek meg, mert akkor egy kötetre való versem egy balatoni vitorlásszerencsétlenség során elpusztult. Mindig kísértett ez az első szerelem. A 30-as évek közepe táján, először művészetelméleti írásokat közöltek, aztán a Nyugatban megjelent novellával léptem be a magyar írók altisztjei közé.

K: De nem a szépirodalmi munkáid jelentek meg először?

M: Könyv formában először 1947-ben az Írások a művészetről jelent meg.

K: Miért éppen ezeket adtad ki legelőszörre?

B: Önéletrajzom első kötete igen lassan kezdett összeállni. A 30-as, 40-es évek novellái kezdtek társakat kapni, 1956-ban állt össze az első kötet. ^{"Egy életmű tanulmányában"} Nem voltam a formával tisztában, ~~hogy fogom megcsinálni,~~ apránként jöttem rá, hogy milyen legyen a formája.

K: Miért foglalkoztál elméleti kérdésekkel?

B: A művészet világa olyan zavaros volt, hogy nem lehetett nem foglalkozni elméleti kérdésekkel. Azt hiszem, minden festő, ahogy tud, ^{beszél} vitatkozik ezekről a kérdésekről.

K: Ha jól emlékszem, tágabb körben is foglalkoztál ezzel.

B: A Szinyei Társaság folyóirata ^{a Magyar Művészet} szerkesztésével foglalkoztam kényszerűségből.

K: Pedagógiai szenvedélyből is, ne tagadd!

B: Természetesen, az ember csak úgy vállal valamit, ha érez magában valamit. ^{hazánost erre} Eltelt egy bizonyos idő, amig belejöttem a szerkesztés tudományába.

K: És a ~~tanítás~~ tanítással való kapcsolatod?

B: Az elméleti kérdésekkel már írásban is foglalkoztam, a tanítás nem okozott számomra nehézséget.

K: Szeretsz tanítani?

B: Nagyon.

K: Miben látod a művészetpedagógia lényegét?

B: Olyan hatalmas kérdései merültek fel a művészet gyakorlatának, ^{amelyek} ~~amely~~ a művészettörténetben soha. ^{a művészet a művészet} ~~A lét,~~

K: Tehát a művészet léte, vagy nemléte. Innen értve Gyakorlatának, ^{amelyek} ~~amely~~ a művészettörténetben soha. ^{a művészet a művészet} ~~A lét,~~

K: Tehát a művészet léte, vagy nemléte. Innen értve Gyakorlatának, ^{amelyek} ~~amely~~ a művészettörténetben soha. ^{a művészet a művészet} ~~A lét,~~

B: Köszönöm az észrevételt.

K: Marili, add az önéletrajz II. kötetét. Ennek

B: 1926-ban készült és ez a kép váltotta fel

B: 1926-ban készült és ez a kép váltotta fel

B: 1926-ban készült és ez a kép váltotta fel

K: Mi volt azelőtt?

B: 1917-től absztrakt művészettel kísérleteztem 1924-ig, 1924-től 1926-ig ^{absz} ~~sem~~ festettem egyetlen ké-

12 (K: Mi körül folytak a küzdelmek?

B: Hogy miért hagytam ott az absztrakt művészetet, azt megírtam kötetemben, azt nem lehet röviden kifejezni. ^{egyre jobban egy éretem, hogy az absztrakciók eszményei nem} ~~tenni.~~ ^{pedig ha a képet elnézem a természetből, nem képzelték}

K: Ebből a korszakodból egy sorozatra emlékszem.

/Katedrálisok/. Mit akartál ezzel kifejezni?

B: Nem sokkal többet mint amit látunk: hatalmas katedrálisokat és nyomoruságos viskókat, az ellentétet.

K: Az expresszionizmus egyik fő törekvése volt nagy eszmei mondanivalóknak monumentális eszközökkel való kifejezésében. Itt gondolok a Vörös állatra, amely annak idején Berlinben nagy port vert fel.

B: 1924-ben volt kiállítva, szavakba nehezen foglalható.

K: Ugy érzem, hogy ezekből az expresszionista törekvésekből valami később is fennmaradt.

B: A monumentalitás nem azonos a nagyméretű képekkel. /Inotai erőmű./

K: Ezekből is látom, hogy a monumentalitásnak és intimitásnak hangulata ~~jött~~ jut kifejezésre.

B: Az életben is együtt van a kettő.

K: Ujabban világszerte reaktiválódnak a különféle izmusok. Mi a véleményed ezekről?

B: Az új izmusok szélsőségesebbek, mint a régiak. A természetelvű festészet végső határait is elhagyták már.)

11. /Katedrálisok és házak/ 1922

18. /A vörös állat/ 1924

19. /Inotai kőgyűjtői felépítés/ 1924

20. /Műsáfej/ }
21. /Műsáfej/ }
22. /a fej/ }
24. /Veselő/ }

K: Valami újról van szó?

B: Régen is javasoltam, hogy válasszuk külön az absztrakt és természetelvi művészetet.

K: Hol húzod meg a határt a két művészi birodalom között?

B: Ott, ^{amelyen művészi birodalm határai} ~~ahol~~ visszanevezve Titian még festőnek látszik.

III. kép: /összefoglalás/

K: Tekintsünk végig az eddigiekre, Alicet kérem meg erre, aki elfogult ugyan, mivel feleség, ^{de azért igaz-} ságos. Melyik volna az a ^{fontos mű,} ~~3~~ fontos mű, amit az eddig látottakból úgy válogatnánk össze, hogy Aurél pályaképe kijöjjön.

A: ^{az utolsó képek 1938} Riviera 1926, Reggel 1927, Tél 1929, Vénusz 1932, Vidéken 1941, ^{és az utolsó képek} ~~amelyet~~ (várón festett).

K: Látjuk a sokféleképpen megfogalmazott képet, Aurél, mit gondolsz, mi tartja egységben ezeket a műveket?

B: Ugyanaz a kéz festette őket és ugyanannak a látásmódjának kifejezője, a stílus egysége, vagy még inkább a bennük kifejezésre jutó ^{érzelmi} ~~művészi~~ világ.

K: Meg lehet-e szavakban fogalmazni egy művészi világ jellemző vonásait?

B: Ezt nehéz, főképpen a festőnek megfogalmazni, hiszen azért fest, mert úgy tudja kifejezni jobban, amit akar. De mivel írással is foglalkoztam, kísérletet tettem rá, hogy egy engem közelről érdeklő festő, Botticelli művészi világát megközelítsem. ¹Marili, olvasd fel, kérlek.

M: /felolvasás/ ²B

24.) Nő gyermekkel 1939

25.) Marili nősként
1962

K: Hadd térjek vissza egy képre. Örök témát idéz fel, anyát gyermekével. Egy korábbi téma: ezen a képen még gyerek az a Marili, aki a másikon már anya.

B: Azt hiszem ez az én művészi világom magva.

¹ Egy nő sincs ebben az írásban Botticellié. De úgy érzem az írás kirajzolódó hangulata mégis érintelheti az ő világát.

² Ha lehet majd a saját festéseimről beszélni valami hasonlót írni, akkor elég nehéz beérned, hogy fogalmaztam meg szavakkal festéseim lényegét.

— = Keresztury Dezső
 — = Bernáth Aurél
 — = Marili
 — = Alice

Beszélgetés Bernáth Auréllal.

h. 2147/68

19

Bevezetés.

A bevezetést elmondja Keresztury Dezső.

A TV kamerái a következőkben bemutatják a lakást.

Az egyik kamera az ablakhoz közelebb és bemutatja a dunai kilátást.

I. b./ A. Dat Falkéri és bemutatja Marili.

a./ Régi barátság fűz össze bennünket Bernáth Auréllal, már ezért is szívesen teszünk eleget a TV felkérésének. Földik vagyunk, tágabb értelemben is. Bernáth Mariliban született 1895-ben, Keszthelyen járt gimnáziumban: Pesten, Bécsben, Berlinben tanult, aratta első sikereit. Ezek a helyek nekem is otthonaim voltak; gyakran találkoztunk egymással. Végleg Pesten alakította ki művészi műhelyét 1945-ben. Képzőművészeti Főiskola tanára lett s egy idő óta a magyar írócéhnak is megbecsült tagja.

b./ Kitűnő művész; pályája, alkotásai, írásai felvetik századunk európai és magyar művészetének minden lényeges problémáját.

c./ A TV lehetőséget ad rá, hogy ne csak vetített képekkel illusztráljam előadásomat, hanem hogy őt magát is felkeressük műhelyében. Ez Budapesten van egy harmadik emeleti lakás Dunára néző világos nagy szobájában. A műterem a lakás szerves része. Bernáth környezete egész egyéniségét és művészetét jellemzi.

d./ Szereti a nagy távlatokat, de az emberséges otthon kilátójából. Az egyensúly és arányérzék pannóniai öröksége. Művészetében együtt van gondolat és érzés, szín és formák, valóság és álom. Természetelvű festészet, de az ápoltság természetesség, a fékezett szenvedély humánus művészete az övé.

II.

Valóság és művészet

Színhely: a műterem műterem fele. Itt játszódik le mindaz, amiről a szövegben szó van. A jelenet Marilinak, a művész lányának és Jánoskának, a művész unokájának közreműködésével játszódik le.

1./ A műteremben

a./ K.d.: a TV lehetőséget ad rá, hogy felkeressük Bernáth Aurélt műtermében s megengedje, hogy felállítsuk itt a szükséges rekvizitumokat. Építsük fel tehát azt a jelentetet, amely beszélgetésünk kiindulásul szolgál.

az akkor legtekintélyesebb kritikusa azt írta: egyes darabjai olyanok, mintha valaki igen szép szót játszanék egy Stradivariuson. (A TV a lá szokta fe-

1) Marili Jánoskával (1962)

6) Feltűnik az Alice és Marili (1948)

2) A kép-ernyőn feltűnik a Venusz, (1932)
3) azután az Aratóleány. (1932)

(Eselepek a Múzeum körül "c":
kinyitott idejű
ill. felvételek)

4) Feltűnik a Sárga kabátos Ünarckép. (1930)

10) Reggel (1924)

11) A Sárgakabátos Ünarc képet Bonporti
12) Recitativo c. műve festi alá.

b./ K.D.: Felkéri és bemutatja Marilit. Felállítják az asztalt, melléje áll a fiatalasszony, ráállítja a kisfiút, felállítják a festőállványt, amelyen a Marili Jánoska val c. befejezetlen kép áll. Mindez beszélgetés kíséretében történik.

c./ K.D.: a kép elé kéri Bernáth Aurélt s arra kéri: Ne vedd kezébe az ecsetet, inkább beszélj valamit a képről. Miért választottad éppen ezt a témát?

B.A.: Hogy megörökítem azokat, akiket szeretek.

K.D.: Nem pontosabb a fénykép?

B.A.: Abban azonban nincsenek benne az én érzéseim.

K.D.: A művészet tehát egészen másként ábrázolja a valóságot, mint a fénykép.

B.A.: Beszél a két főtrendenciáról: az eszme kifejezéséről és a valóság megragadásáról.

K.D.: Próbáljuk ezt egy olyan témakörön érzékelteni, amely a nézőkhöz is legközelebb áll. Ési igazság, hogy az ember a művészet legfőbb tárgya.

2./ Az ember a művészet legfőbb tárgya

a./ B.D.: Lehet-e azt mondani, hogy ezeken a képeken valamilyen eszme megjelenítését kerested? Vannak az emberi életnek örök jelképei: pl. a szerelem megtestesítője Venusz, a munka szépségének vagy fér adalmának az Arató. Ilyen típusokat kell-e látnunk a Venusz és az Aratóleány képein?

B.A.: Engem ezekben is a valóság inspirál. De persze nem másolni akartam a valóságot.

K.D.: Ha valami van a festészetben ami egyetlen konkrét személyhez kapcsolódik, az arckép az. Mily mértékig ábrázolja a valóságot ez a régi Ünarc kép?

B.A.: A valóság ebben is csak kiindulás. Valami eszmét is kifejezésre akartam juttatni: az ihletet, az inspirációt.

K.D.: A képre még annak az berlini kiállításnak az anyagára emlékszem, amelyről Mayer-Graefe, az akkor legtekintélyesebb műkritikus azt írta: egyes darabjai olyanok, mintha valaki igen szép zenét játszanék egy Stradivariuson. (A TV a lá szokta fe-

A Zene felorósodik. (1941) c.kép.

- 5) Feltűnik Szabó Lőrinc arcképe (1955) c./ hozzá aláfestésül Bartók Zene IV.

A kép alatti feliratsík a Szasszineről szóló részlet. (Marili városa)

- 14) Feltűnik a Halak c. csandólet. (1947)

- 6) Feltűnik az Alice és Marili (1948) ~~Abrahámban~~ c.kép.

- 15) Balacsmyháron c.kép. (1949)

- 7) Feltűnnek a Vidéken, az Alice (1941) orkényen a ~~Badalacsny~~ c.kép. (1945)

- 16) Feltűnik a Karácsonyfa c.kép. (1948)

- 9) Feltűnik a Fekete Badacsony képe. Alatta hamarosan az a szöveg, amelyet Marili felolvass az Igy éltünk Pannóniában-ból. (1948)

Marili Na alya a szavakkal beszél

- 10) Reggel (1927)

- 11) Megjelenik a két budapesti tájkép (1949) /Az épülő Lánchíd és A Dunapart./ (1951)

- 12) A kővetkező játék- (1949) nek 10. Az asztal mellett ül Bernáthné és odanagy Marili is. A beszélgetés folyamán szükséges tárgyak, könyvek sorra a lenese alá kerülnek.

teni, szinte észrevételenül a képeket zenével. Egyetértés ez a zenei aláfestéssel?

B.A.: Ez a TV bellügye.

K.D.: S milyen zenét választanál kísérőül Szabó Lőrincről készült portréhoz?

B.A.: Talán ezt a Bartók zenét. Bár Lőrinc inkább Wagnerért rajongott. Én azonban sokkal hitelesebbnek érzem a képhez Bartók zenéjét. Van abban is valami démoni.

K.D.: Tehát ezen a képen a költői lángész szürnyeteg-szürsége tűnik fel előttünk, amelyről Szabó Lőrinc maga is oly sokat, s oly viaskodva írt. De vannak olyan arcképek is, amelyeken érzésem szerint semmi más nem keres kifejezést, mint a kedves valóság szemléletén érzett öröm. Ilyen nek érzem az Alice és Marili Abrahámban c.képet. *Balaton úszáskor*

B.A.: Beszél a kép keletkezésének körülményeiről.

- 3./ A világ is a művészet tárgya.

a./ K.D.: Azen a képen az emberi alak csak része egy tágabb környezetnek. Vegyük szemügyre most néhány olyan képet, amelyeken ez a távolabbi világ lép fel szereplőként.

B.A.: Az emberi alak sehol sem tűnik ki a képről, nem is lesz mellékszereplő; valamilyen próbeszéd alakul ki közte és a táj közt, egységes festői élmény és mondanivaló hordozói.

K.D.: Haddkeressm ki egyik olyan képet, amely mindkettőnk számára igen kedves tájat ábrázol: a Badacsony vidékét. Erről a vidékről sokat írtál is, próbáljuk meg: szembesítsük ezzel a festői tájképpel azt az írói tájképet, amelyet ugyanerről a Badacsonyról készítettél.

B.A.: Majd Marili felolvassa. /

B.A.: Felolvassa az Igy éltünk Pannóniában-ból a Hableány-i parkot leíró részletet.

K.D.: Vannak olyan tájképeid is, amelyről az ember személyesen hiányzik csak munkájának nyoma, vagy eszközei vannak jelen. Ezekben a képeken úgy gondolom, a táj hangulata az, ami főképpen kifejezést talál.

B.A.: Azt gondolom, hogy az ember lelkiállapota sem mindig egyforma. Ennek megfelelően alakul ugyanarról témáról festett képeinek sora.

Feltűnik a Halászkikötő c.kép.

(1931)

A képen feltűnik a szesznicről szóló részlet.

(Marili olvasása)

B.M.

14.) Feltűnik a Halak c.csendélet.

(1947)

15.) Feltűnik a Tél c.kép.

(1929)

Marili

I)

Marili a műterembe

II)

Marili a műterembe

III)

Marili a műterembe

IV)

Marili a műterembe

16.) Feltűnik a Karácsonyfa c.kép.

(1955)

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

Marili a műterembe

K.D.: Hadd keressék ki én is egy régi képet, amelyről még Berlinből emlékszem. Ennek a képnek csónakjai, árbocai, sirályai úgy vannak elrendezve szinte, mintha tárgyak volnának.

B.A.: Van azért ennek a képnek is komoly emberi háttere. Hadd szembe-sítsam ezt egy szóban felidézett emlékekkel, ugyanarról a kis halászházról. Marili olvasd fel a Szesznicről szóló részletet.

K.D.: Mégis az a benyomásom, hogy egy lépés csak innen a Csendéletek felé. Vegyük csak elő egyik ugyan-csak jég hideg hangulata kedvencemet a Halakot.

B.A.: Van a kompozíció szerkezetében és színharmóniáiban valóban valami rokonság. A hideg is lehet tárgya egy forró izgalom képnek.

K.D.: Azt hiszem ennek legjobb példája a Tél c.kép. Én legalább is sohasem tudok ránézni anélkül, hogy el ne öntsön az emlékezés izgalma.

Ez a dunántúli tél tünékeny hangulata.

B.A.: Beszél pár szót a kép keletkezésének körülményeiről.

K.D.: Szó! Fázni kezdek szinte ebben a jég hideg hangulatban! Keressek olyan képet, amely tárgyánál fogva is sokkal melegebb. A karácsonyfa nagyon jó példa arra, hogyan olvad bele a csendélet az ánteriu-reba és a tájképbe.

B.A.: Persze nem olyan egyszerű meghatározni mi is az a csendélet. Ha lefestek néhány egymás mellé rakott tárgyat, az még semmiesetre sem csendélet. A tárgyaknak meg is kell szólalniuk. Csak ilyen értelemben lesznek a körülöttünk lévő tárgyak festői témává.

K.D.: Megkéri B.A.-t, hogy kezdjen hozzá egy kiválasztott tárgy megfestéséhez.

B.A.: Marili add ide a táblát.

K.D.: Kíváncok további jó munkát.

Köz en szeretnék néhány szót váltani a hölgyekkel.

B.A.: Marili a műterembe

B.A.: Marili a műterembe

B.A.: Marili a műterembe

B.A.: Marili a műterembe

Az életmű adatai és adalékai

K.D. átmegy a műteremszoba szalon-sarkába. A következők között játszód-nak le. Az asztal mellett ül Bernáth-né és odamegy Marili is. A beszélgetés folyamán szükséges tárgyak, könyvek sorna a lencse alá kerülnek.

B. A.

Marti

A képen feltűnik a szövegben szereplő szekrény. Ebből B.A.-né előeszi a szükséghez képest az egyes anyagfelelőségeket.

K.D.: Tudom, hogy a szekrényben vannak műveim.
B.A.-né: felvettél

(17.) Marili sorban az asztalra rakja Bernáth Aurél folyóiratainak és könyveinek kötetét.

Marili

- I. Y. a. a. Műveinek 1947
- II. J. a. a. Pannónia 1956
- III. J. a. a. Pannónia 1960
- IV. a. M. a. K. a. 1962

Folyóiratok

Magyar Művek népszerűsítése 1948, 1949

Személyes kötet B. A. - né IV. Katalógus a 1956-1957 kiállítására

A pálya változatai és az életmű egysége.

(18)

K.D. Visszaforog az ulóhelyéről és a társasághoz invitálja a festőeszközöket félretett művészt.

Ahogy szó kerül rájuk, sorban feltűnnek a könyvek és a folyóiratok.

(18)

Feltűnik a városi állat c. kép.

K.D.: /A közönséghez fordulva/ A bemutatott képek csupán kiragadott példái egy sokoldalú és nagyméretű életműnek. A festő nem gyűjtheti úgy egyetlen polcra össze műveit, mint az író; azok szétszóródnak a világban. Bernáth Aurél műveinek számontartója felesége és művészettörténész leánya. /Az asztalhoz lépve/ Aurél, hanem a kedves Alice, hogyan tartja számon, hogy hol és merre találhatók Aurél művei?

B.A.-né: Van nekem erre egy külön szekrényem. Ebben vannak a fényképmásolatok, a nyilvántartások, a kiállítási katalógusok, egyszóval minden lényeges adat és adalék, ami Aurél műveivel kapcsolatosan feljegyezhető.

K.D.: Aurélnak régi szerelme ~~irodalom~~ is. Kérem mutassa meg ennek a munkásságnak legfontosabb gyümölcseit is.

B.A.-né: Marili ide fogja hozni a könyveket. Addig talán késteljük meg ezt a bort, amit az ábrahám kertben szüreteltünk.

K.D.: Tudom, hogy Aurél milyen büszke a kertjére, meg a borára. Ugyanilyen büszke nyilván műveinek könyveire is. Talán ugyanúgy, ahogy Egry József is büszkébb volt szinte borgásztudományára, mint festményeire.

B.A.-né: Nem, Aurélnak egyformán fontos mind a kettő.

K.D.: Mik voltak ennek a korának jellemzői?

B.A.: A korának, a festői életmódjának megvalósításának kísérletei, az élettálatlan avangardizmus.

1./ Irodalom és pedagógia

K.D.: Nagyd most a képet Aurél. Itt van rád szükség. Mondd el, hogy jutott eszedbe írni? Akartál ezzel

B.A.: Az írás-írástól szinte egyszerre jelentkezett a festői kifejezéssel. Talán nagyapai örökség. Korán irtam szépirodalmi dolgokat is.

K.D.: Könyvformában először a művészetről szóló tanulmányok jelentek meg. Milyen gondolatok mentek át a fejedben?

B.A.: Komoly vívódások után találtam magamra. Ezeknek a vívódásoknak eszméi eredményeit akartam a nyilvánosság elé tárni.

K.D.: Nyilván ezért szerkesztettél folyóiratokat is? Berlinben készült valójában magyar nyelvű gondolatvilág megvalósítására törekvők.

B. A. né

[B. de

Marti magyarázat a botrányokról

19/ Feltűnik az inotai freskó képe.
A teljes freskó és részletek. 1958

20/ A művész, 1958

21/ Művész, 1958

22/ A felhő

23/ A felhő

17/ Riviera 1926

B.A.: Igen, szükségesnek tartot-
tam, hogy hozzájáruljak a vita-
tott kérdések tisztázásához.

K.D.: Tehát nemcsak a művészi al-
kotás tudatosodásáról, hanem a
nevelő szenvedély kielégítéséről
is szó van. Mondd szeretsz tani-
tani?

B.A.: Igen, szeretek. Meggyőző-
döm, hogy az életet és művésze-
tet nem lehet elválasztani egy-
mástól.

K.D.: Ennek bizonyítéka az Ön-
életrajz eddig megjelent két kö-
te is: egy emberi és művészi pá-
lya egységes ábrázolása. Hogy az
új magyar szépirodalomnak is e-
gyik példásan szép műve, az csak
szerencsés ráadás.

2./ A pálya fordulói.

a./ K.D.: Az Életrajz II.kötetének
borítólapján a Riviera c.kép lát-
ható. Nyilván szándékosan válasz-
tottad ezt a képet.

B.A.: Igen, mert onnan számítom
magam festői pályám kezdetét.

K.D.: Ezt a képet már férfikorod-
ban festetted. Mi volt azelőtt?

B.A.: A kísérletezések főképpen
az expresszionista kísérletek
korszaka.

K.D.: Mik voltak ennek a korszak-
nak fő jellemzői?

B.A.: A keresés, a festői elméle-
tek megvalósításának kísérletei,
az amit általában avangardizmus-
nak nevezhetünk.

K.D.: Emlékszem arra a sorozatod-
ra, amelynek egyik darabja most
előttünk van. Mit akartál ezzel
elmondani?

B.A.: Modern formában és festői
nyelven valami olyasfélért, mint
Böttvös a Vár és kunyhó c.versébe.

K.D.: Az expresszionizmusnak e-
gyik fő törekvése volt a nagy
eszmei mondanivalók monumentális
eszközökkel való kifejezése. Em-
lékszem hogyan ünnepelte annak
idején a berlini kritika A vö-
rös állat c.képedet. Beszélhetné
valamit erről?

B.A.: A ké p Berlinben készült
valóban nagyarányú mondanivaló
monumentális kifejezésére törek-
szik.

18/ Feltűnik a Katedrálisok és házak (1922)
c.kép.

Újra feltűnik az azzal mellett
beszélgető társaság, K.D. B.A.-nához
fordul.

A képernyőn feltűnik a felsorolt
hat kép.

18/ Feltűnik A vörös állat c.kép.

19.) Feltűnnek az inotai fraskó képei.
A teljes fraskó és részletek. 1958

20.) Feltűnnek a Múzsák, mint olvas.

21.) Múzsák fej

22.) a fej

22.3) fevelőre

Syosai mulat.

Bernáth Aurél megismergetje
Marili fejét.

Ujra feltűnik az asztal mellett
beszélgető társaság, K.D. B.A.-néhez
fordul.

A képernyőn feltűnik a felsorolt
hat kép.

b./ K.D.: Mostani és korábban bemu-
tított képeid abból a bensőséges
környezetből merítik tárgyukat,
amelyben úgy gondolom, magadra
találtál. De valami megmaradt
az expresszionista törekvések-
ből is, főképpen a monumentali-
tás igénye.

B.A.: A monumentalitás nem a-
zonos a nagy mérettel. Bár i-
lyeneket is festettem; a Rivie-
ra is ilyen. De miután újabban
kaptam ilyenféle feladatokat,
festettem fraskót is. Az ino-
tai kulturház egyik falára.

K.D.: Ezekben is úgy látom a
monumentalitásnak és intimitás-
nak valamilyen összhangja jut
kifejezésre.

B.A.: Igen, ahogy az életben is
együtt van a kettő.

c./ K.D.: Újabban világszerte me-
gint reaktiválódtak a különfé-
le izmusok. Nálunk is heves
viták folynak erről. Mi a véle-
ményed az új kísérletekről?

B.A.: Az új izmusok szélsősége
sebbek, mint a régié és a ter-
mészetelvű festészet végső ha-
tárát is elhagyták. A kísérle-
tek eredményei nem is a festő-
művészet területén értékszá-
lítottak.

K.D.: Ugy gondoltad tehát, hogy
itt valami másról van szó?

B.A.: Már régen javasoltam,
hogy válasszunk külön az un.
absztrakt művészetet, ahogy va-
lamikor az iparművészet is kü-
lönvált és önállósult.

K.D.: És hol húznád meg a ha-
tárt a két művészi birodalom
között?

B.A.: Ott, ahonnan visszanezve
Tizián még festőnek látszik.

3./ Az életmű egysége.

K.D.: Tekintsünk végig egy kicsi
az eddigiekre. Megkérném Aliceét
mondja el nekem, melyiket tartja
Aurél hat legjobb művének?

B.A.-né: Nem hiszem, hogy elfér-
nők a hatos szám adta keretben,
de az itt látott képek közül kö-
vetkezőket választanám ki: Rivie-
ra, Reggel, Vénusz, Tél, Védők.

K.D.: Sokfajta téma és sokféle-
képen megfogalmazott kép ez.
Mit gondolsz Aurél, mit tartja
mégis egységben ezeket a műveket?

Keresztény tanít
Marili
- 8 -

h. 2147/62

Marili

A bevezetést elmondja Keresztény tanít.

Feltűnik Marili, amint olvas.

24) Nő szemmel (1939)
Feltűnik a képen
bemutatják a lakást.

Bernáth Aurél megszívogatja Marili fejét.

Az egyik kamora az ablakhoz közel és bemutatja a dunai kilátást.

B.A.: Főképpen az, hogy ugyanaz a kép festette őket és ugyanannak a látásmódnak kifejezői. Talán a stílus egysége, vagy még inkább a ben-
nük kifejezésre jutó művészi világ.
K.D.: Meglehet-e szavakban is fo-
galmazni ennek a művészi világnak jellemző vonásait?
B.A.: Ezt nehéz, főképpen a festő-
nek megfogalmazni, hiszen azért fest, mert úgy tudja kifejezni leg-
jobban, amit akar. De mivel írás-
sal is foglalkoztam, egyszer régen kísérletet tettem rá, hogy egy en-
gem közelről érintő festő, Boticelli művészi világát szavakkal is meg-
közelítsem. Marili majd felolvassa ezt a vázlatot.
B.A.: Felolvassa a Boticelli világ-
c. szöveget.
K.D.: Hadd térjek vissza még egyszer egy pillanatra arra a képre, amely-
től elindultunk. Örök témát idéz fel: az anyát gyermekével. Keresz-
tény ki hozzá ennek a témának egy negye-
századdal ezelőtti feldolgozását.
"Zen a képen még gyermek az a Marili-
aki a másikon már anya."
Talán igazam van, ha itt, ebben a bensőséges családi szférában keres-
sem Bernáth Aurél művészetének fő-
forrását.
B.A.: Igen, azt hiszem valahol itt van az én művészi világom magva.
Szerepe a nagy távlatokat, de az emberségek otthoni életéből. Az egyenlőség és arányosság párhuzamai öröksége. Művészetében együtt van gondolat és forma, szin és forma, valóság és álom. Természetesen festészet, de az épült természet-
ség, a felforgatott szociális humánus művészete az évé.

II.

Valóság és művészet

színhely: a műterem műterem fele. Itt játszódik le mind- az, amiről a szövegben szó van. A jelenet Marilinak, a művész lányának és Jánoskának, a művész unokájának küzdelem-
désével játszódik le.

1./A műteremben

B.A.: A műteremben ad rá, hogy Bernáth Aurél műterem-
ben a művész, hogy felállit-
tak fel a színházban regisztrátusokat,
Értünk fel belátást a jelentet,
amely beszélgetőnk kiindulási
szolgálat.

a/ 14

1. Riviera	1926-27	M.N.G.
2. Reggel	1927-28	M.N.G.
3. Tél	1929	Köves Oszkár
4. Hegedü	1929	Szilágyi Sándor
5. Önariskép sárga ka- bátban	1930	Köves Oszkár
6. Halászkikötő	1931	Galerie Sandberg, Amsterdam
7. Vénus	1932	Prof. Szilasi, Brissago
8. Kikötőmunkás	1932	Szilágyi Sándor
9. Aratóünnepre menő lány	1932	M.N.G.
10. Zebegényi táj	1939	M.N.G.
11. Nő gyermekkel	1939	Fruchter gyűjtemény
12. Vidéken	1941	M.N.G.
13. Alice erkélyen	1941	
14. Festőnő	1943	M.N.G.
15. Halcsendélet	1947	Litván József tulajdona
16. Alice és Marili badacsonyi őrsi szobá- ban	1948	
17. Az épülő Lánchíd	1949	
18. Fekete Badacsony Alice-zal	1948	
19. Dunapart	1951	Fővárosi Múzeum, /Kiscelli/
20. Szabó Lőrinc	1955	Szabó Lőrincné tulajdona
21. Marili lombok alatt	1955	
22. Karácsony	1955	
23. Szőlőkötöző lány	1956	
24. Vörös csokor ablak- ban	1956	Sukarno /Djakarta, Indoné- zia/
25. Révfülöpi kikötő	1961	Gallery Guggenheim, London
26. Bucsú /csónakok esős időben révfülöpi mólónál/	1962	nincs fotó
27. Marili és Jánoska	1962	nincs fotó

- K. a kép elé kéri Bernáth Aurélt s miután a téma áll, a következőre kéri:
K: Ne vedd kezébe az ecsetet, inkább beszélj egy kicsit a képről. Lépünk mindjárt a kérdés magvához: a valóság és a művészi ábrázolás viszonyának kérdéséhez.

BA: kifejtí véleményét. *leporolte*

2./Az ember a művészet legfőbb tárgya.

- a./ Ez az ősi meghatározás Bernáth Aurél művészetére is vonatkozik. A művész háromféleképpen kapcsolódhatik a valósághoz: valamilyen eszmének megjelenítését keresi a valóság képeiben, vagy a valóságból kiindulva valamilyen szándék értelmében stilizálja azt, vagy elidőzik szemléletében és a maga természetes mivoltában akarja ábrázolni. Mind a három változatra találunk példákat Bernáth képei között.

*korai példaként
"A Músa körül"
műve alapján
esetleg ebben
is lehetni!*

- b./ A jelkép felől megközelített valóság.
K: Vannak az emberi életnek örök jelképei: a szerelem megtestesítője Vénusz, a munka szépségének vagy fáradalmának az aratás. Válasszunk ki két ilyen képet.

Feltűnik egy-más (1932)
mellett a Vénusz és
az Arató leány. (1932)

BA: elmondja mondanivalóját a két képről.

- c./ K: Ha van valami, amit a festészetben egy konkrét személy valóságához kapcsolunk, az arckép az. Bernáth Aurél önarcképe azt bizonyítja, hogy ez a személyes valóság nemegyszer csak kiindulásul szolgál valamilyen más mondanivaló számára.

(1930)
Feltűnik a sárgakabátos önarckép.

BA: elmondja a képpel kapcsolatos megjegyzéseit. *szexuális jellegű*

- Borporté: Recitative*
K: erre a képre még annak a berlini kiállításnak anyagából emlékszem, amelyről Mayer-Graefe, az akkor legtekintélyesebb német műkritikus, azt írta, egyes képek olyanok, mintha valaki igen szép zenét játszanék egy Stradivariuson. A TV alá szokta festeni, szinte észrevétlenül, a képeket zenével. Egyetértesz ezzel a zenei aláfestéssel?

(esetleg anyag, ez
horror, ha-
darábja) (1932)
A zene felerősödik.

BA: elmondja erről véleményét.

- Bartók: Zene
IV. 136-180.*
d./ K: Milyen zenét választanál kísérőül Szabó Lőrinc portréjához?

BA: megjelöli a zenét s elmondja, mit akart kifejezni Szabó Lőrinc portréjával.

1915
Feltűnik Szabó Lőrinc portréja, s hozzá később az a zene, amelyet BA megjelöl.

- e./ K: De válasszunk ki egy olyan képet is, amelynek főmondanivalója az otthonos valóság szépségén és kedvességén érzett öröm. Azt a kettős arcképet, amelyet feleségéről és lányodról, nyaraitok kedves otthonában, az ábrahemi nyaralóban festettél.

BA: jellemzi a kép kompozícióját. *Balaton*

1948
Megjelenik az Alice és Marili ábrájában című kép. *Balaton nyaralóban*

3./ A világ is a művészet tárgya.

a./ Mentől közelebb jövünk a mi korunkhoz, az ember annál inkább felfedezi a körülötte lévő világot, a természetet, a tájakat, sőt, a körülöttünk lévő tárgyak művészi értékeit is. Bernáth Aurél műveiben is kitárul az ember mögött a világ és feltűnik az ember környezetében a tárgy.

b./ K: Egész sor olyan képedet ismerem, amelyeken az emberi alak része mintegy, vagy partnere a tájnak. Vegyünk elő egy ilyet.

BA: elmondja mondanivalóját a képről.

Feltűnik a Fekete Badacsony.

K: A képen a közös hazai táj egyik legszebb motívuma, a Badacsony tűnik fel. Felidézi ez előttem az Igy éltünk Pannóniában egy igen szép részletét, amely ugyan a másik oldalról, a Hableány felől mutatja be a Badacsonyt, de ugyanilyen hangulatteremtő erővel. Felolvassad?

+ Vidéken (1941)
+ Seice whitely 1941
+ Reggel (1927 Póhly)

Manili? BA: felolvassa a könyv idevonatkozó passzusát.

Manili
→ BA-felolvas

c./ K: Vannak olyan tájképeid is, amelyekből az ember személyesen hiányzik; legfeljebb munkáinak nyoma van jelen. Ezek a képeken, úgy gondolom, a táj hangulata az, ami főképpen kifejezést talál.

→ Kék Bp. rest

BA: elmondja mondanivalóját a képről.

Megjelenik a Tél című kép.

K: Hadd keressék ki én is egy régi képet, amelyre még Berlinből emlékszem, s amelyen ugyanez a hideg hangulat ömlik el, de amelyen sokkal inkább előtérbe kerülnek a kép szerkezeti elemei.

1929

BA: elmondja erről véleményét.

Feltűnik a Halászkötő c. kép.

d./ K: Ennek a képnek csónakjai, árbocai, sirályai úgy vannak elrendezve szinte, mintha tárgyak volnának. Egy lépés csak innen a csendéletek felé. Hadd vegyem elő egyik ugyancsak jég-hideg hangulatu kedvencemet?

BA: elolvassa a Sanmōról szóló részletet

BA: elmondja a képhez fűzött kommentárjait.

(1947.)
Feltűnik a Halak c. csendélet.

K: BrRx! Páznai kezdék szinte ebben a jég-hideg hangulatban! Keressünk olyan képet, amely tárgyánál, színeinél fogva is sokkal melegebb. A karácsonyfa nagyon jó példa arra is, hogyan olvad bele a csendélet az interieurbe és a tájképbe.

+ Konstantin a H. egedi (1927)

BA: elmondja ezzel kapcsolatos mondanóit. Azzal fejezi be, hogy bármilyen körülöttünk lévő tárgy festői témává lehet.

1955
Feltűnik a Karácsonyfa c. kép.

nem ment

(2)

- e./ K: Megkéri BA-t, hogy kezdjen hozzá egy kiválasztott tárgy megfestéséhez.
 K: Kívánok további jó munkát, közben néhány szót szeretnék váltani a hölgyekkel.

BA hozzákezd egy akvarellhez.

III.

Átkötés: adatok és adalékok az életmű megértéséhez. Ezt a jelenetet a műterem szalon-sarkában Bernáthné és Marili részvételével pergetjük le.

A műterem szalon-sarkában az asztal mellett ül Bernáthné, Marili és KD. A beszélgetés folyamán szükséges tárgyakorra a lencse elé kerülnek.

- a./ A bemutatott képek csupán kiragadott példái egy rendkívül sokoldalú és nagyméretű életműnek. A festő nem gyűjtheti úgy egyetlen polcra össze műveit, mint az író, azok szétszóródnak a világban. Bernáth Aurél műveinek legfontosabb számontartója felesége, és mostmár egyre inkább művészettörténész leánya.

- b./ K: Kedves Alice, ki tartja számon, hogy hol, merre találhatók Aurél művei?

BA-né: Elmondja hol s merre vannak Aurél művei, megmutatja a nyilvántartást, a fényképmásolatok gyűjteményét, stb.

- c./ Bernáth Aurél pályája nemcsak küzdelmekben, hanem eredményekben is gazdag. Sikereinek emlékei közül mutasson meg néhányat Marili.
 BA: megmutatja az idevágó legfontosabb dokumentumokat: (érmeket), (díjakat), (katalógusokat), (okleveleket), néhány kísérő magyarázattal.

Marili

1944
1956
1960
1962
M. Műv. meha
példája
1948-1949

- d./ K: Aurélnak régi szerelme és rabtartója az irodalom is. Alicet kérem, hogy mutassa meg ennek a munkának legfontosabb alkotásait is.

Marili

BA-né: megmutatja a könyveket, folyóiratokat, néhány kísérő magyarázattal.

/A magyarázatok ebben az esetben pusztán tárgyi jellegűek, nem értékelnek s nem beszélnek a történelmi körülményekről./

IV.

Átkötés: a pálya változatai és az életmű egysége.
 /Ebben a részben Bernáth Aurél művészi tudatosságáról, nevelői munkájáról, pályájának fordulójáról és a műveiben kifejezésre jutó művészi világ legfontosabb vonásairól lesz szó. Színhely: változatlanul a műterem szalon-sarka./

1./ Irodalom és pedagógia.

a./ A könyvek Bernáth Aurél írói munkáit foglalják magukban. Van köztük tanulmány, szépirodalmi, önéletrajzi jellegű munka. Ahogy már említettem, Bernáth Aurél az írók is a legjobbak közt tartják számon, a művészetről szóló tanulmányai és önéletrajzának kötetei e műfaj kimagasló képviselői.

b./ K: Kedves Aurél, nem mondanád el, hogy jutott eszedbe írni?

BA: elmondja, hogyan kezdett írni, a végén arról beszél, hogy szükségesnek tartotta a maga vívódásainak tapasztalatait a nyilvánosság elé is tárni.

XX Ezért szerkesztett folyóiratot is.

K: Tehát nemcsak a művészi alkotás tudatosodásáról, hanem a nevelő szenvedély kielégítéséről is szó van. Mondd, szeretsz tanítani?

BA: elmondja erre vonatkozó mondanivalóit, azzal fejezi be, hogy az életet és a művészetet nem tartja elválaszthatónak egymástól.

K: Ennek bizonyítéka az önéletrajz eddig megjelent két kötete. Egy emberi és művészi pálya egységes ábrázolása. Az önéletrajz második kötetén a Riviera című kép látható. Van ennek valami jelentősége?

Feltűnik Bernáth Aurél, aki a következőkben beszélgető partner.

Ter e' Tonca
kép zinnus, mel
↓
M. Mui

2./ A pálya fordulói.

a./ BA: megmagyarázza, mit jelent pályáján a Riviera című kép.

Feltűnik a Riviera c. kép.

K: 1934-ben találkoztunk Berlinben, harmadik ottani kiállításodon. Akkor már túl voltál expreszionista korszakodon. Mik voltak ennek az első, kereső korszaknak főjellemzői?

b./ BA: elmondja avantgarde-ista kísérleteinek jellemzését.

1922
Feltűnik a Katedrálisok és házak, meg A vörös állat c. kép.

c./ K: A most készülő és a korábban bemutatott képek abból a bensőséges környezetből merítik tárgyukat, amelyben, úgy gondolom, magadra találtál. De az expreszionista törekvésekből is megmaradt a monumentalitásra való törekvés.

BA: A monumentalitás nem azonos a mérettel, bár méretekben is festettem nagyarányú képeket, a Riviera is ilyen, de főképpen ilyenek freskóim. az inotai freskó

K: Ezekben is, úgy látom, a monumentalitásnak és intimitásnak valamilyen összhangja jut kifejezésre.

1958
Feltűnik az inotai freskó teljes képe és két részlete.

megy
1.) Mura
2.) Mura
3.) F. L.
3.) Freskó

1934
Berlin-i II. kiállítás

2514 / 2147/71

Beszámoló Bernáth Auréllal

I.

Bevezetés

A bevezetést elmondja Keresztury
Dezso

a./ Régi barátom és hosszú barátom Bernáth Auréllal, mir ezért is szívesen teszek előzet a TV felkérésnek. Földik vagyunk, tágabb értelemben is. Bernáth Menaliban született 1893-ban, Keszthelyen járt gimnáziumba; Pásten, Bécsben, Berlinben tanult, aratta első sikereit. Ezek a helyek nekem is otthonaim voltak; gyakran találkoztunk egymással. Végleg Pásten alakította ki művészi műhelyét, 1945-ben a Közművészeti Főiskola tanára lett és egy idő óta a magyar íróknek is megbecsült tagja.

b./ Kitűnő művész; pályája, alkotásai, írásai felvetik századunk európai és magyar művészetének minden lényeges problémáját.

A TV kamerái a művészekben
beantatják a láthat.

c./ A TV lehetőséget ad rá, hogy ne csak vetített képekkel illusztráljam előadásomat, hanem hogy őt magát is felkeressük műhelyében.

Is Budapestben van egy harmadik esztétikai lakás Bernáth Auréllal világos nagy szobájában. A műterem a lakás szerves része. Bernáth környezetét egész egyéniséget és művészetét jellemzi.

As egyik kamera az előadóhoz köze-
lített és beantatja a művel-kilátást.

d./ Szereti a nagy távlatokat, de az emberedgen otthon kilátásból. Az egyensúly és arányérzék párnázai öröksége. Művészetében együtt van gondolat és érzés, szin és forma, szin és forma,

valóság és álom. Természetelvé festészet, de az épült természetesség, a fékezett szenvedély humanus művésze az övé.

II.

Valóság és művészet

Színhely: a műterem műterem felő. Itt játszódik le mind az, amiről a szövegben szó van. A jelenet Marilinak, a művész lányának és Jánoskának a művész unokájának közreműködésével játszódik le.

1./ A műteremben

a./ K.D.: a TV lehetőséget ad rá, hogy felkeressük Bernáth Aurélt műteremben és ő megengedte, hogy felállítsuk itt a esztétikus rekvizitumokat. Ápítjuk fel tehát ezt a jelenetet, mely beszélgetésünk kiindulópontjává szolgál.

b./ K.D.: felkéri és bemutatja Marilit. Felállítják az asztalt, melléje áll a fiatal asszony, ráállítja a kistálcát, felállítják a festőállványt, amelyen a Marili Jánoskával c.befejezetlen kép áll. Mindez beszélgetés kiindulópontjában történik.

c./ K.D.: a kép elé kéri Bernáth Aurélt és arra kéri: Ne vedd kezébe az ecsetet, inkább beszélj valamit a képről. Miért választottad éppen ezt a témát?

B.A.: Hogy megörökítsen azokat, akiket szeretek.

K.D.: Nem pontosabb a fénykép?

B.A.: Abban azonban nincsenek benne az én érzéseim.

K.D.: A művészet tehát egészen másként ábrázolja a valóságot, mint a fénykép.

B.A.: beszél a két főtendenciáról az országo kifejezéséről és a valóság megfogalmazásáról.

A kép-ernyőn feltűnik a
Venus, ezután az Arató-
lány.

Feltűnik a Sárga kabátos
Únarchép

A Sárgakabátos Únarchépet
Bemportí Recitativo c. műve
festi alá.

A zene felerősödik.

K.D.: Próbáljuk ezt egy olyan témakörön
érdekelten, amely a nézőknek is leg-
közvetlenebb áll. Ői igazság, hogy az em-
ber a művészet legfőbb tárgya.

2./ Az ember a művészet legfőbb tárgya

a./ K.D.: Lehet-e azt mondani, hogy ezeken
a képeken valamilyen eszmé megjeleníté-
sét kerestek? Vannak az emberi életnek
örök jelképei: pl. a szerelem megteste-
sítője Venus, a munka szépségének vagy
fáradalmának az Aratólány. Ilyen típusokat
kell-e látnunk a Venus és az Aratólány
képein?

B.A.: Engem ezeken is a valóság inspi-
rált. De persze nem másolni akartam a
valóságot.

K.D.: Ha valami van a g festészetben,
ami egyetlen konkrét eseményhez kapoco-
lódik, az archép az. Milyen mértékig
ábrázolja a valóságot az a régi Únarc-
kép?

B.A.: A valóság ebben is csak kiindulás.
Valami eszmét is kifejezésre akartam jut-
tatni: az illetet, az inspirációt.

K.D.: A képre még annak a berlini művet
kidíltatásnak az anyagából emlékszem,
amelyről Meyer-Groefe, az akkori legte-
híntélyesebb művet kritikusa azt írta:
egyes darabjai olyanok, mintha valaki
igen szép szót játszanék egy Stradive-
riuson. A TV alá akarta festeni, azin-
te észrevétlenül a képet színnel. Egyet-
értess ezzel a zenei aláfestéssel?

B.A.: Ez a TV belülsége.

Altınik Saadé Lirine av-
lape, houni elafestou
Barick Zane IV.

c./ K.O.: 5 millió forint állományi ki-
 zárási készletet tartalmazó port-
 zsidók?
 A.: Teljesen ezt a kérdést nem
 lehet megválaszolni, mert a
 kérdés nem egyértelmű.

...lyon nant vilant
...sabad lörinvi kiamit
...? Toldn est a Bartók nant. Apr
...lörine lakab kanyarót rajongott.
...munkán sokkal hiteltelenebb drám
...híghes Bartók nant. Van ebben
...valami dörömi.
...Toldi csak a híghes a kanyar
...munk, amelyről Bartók
...okot, a oly
...lyon

[illegible]

A.: Kémsél a kép lehetetlennek
is a szöveget látni

There is a silvered thread

2./ A világi és a világi élet
A világi élet és a világi élet

[illegible][illegible]

... azok az
... az is lesz
... az is a táj kint, egyelőre
... az a gondnivaló hordozó.
K.D.: Hadd keresson ki egyik olyan
képeket, amely minálunk van: a halacsny
igen kedves tájat ábrázol: a halacsny
vidékét. Arról a vidékről ahol azelőtt
is, próbáljak meg: emlékeztetni azelőtt
a farsági tájleírásról a halacsny-
ról emlékeztetni.

Fertőmik az Alice és Marili
Abrahamson c. kép.

Feltűnik a Viddien, az Alice
örökösen a Heggel a. kópak.

Feltűnik a Fekete Budapest
képe. Alatta harsogva az a
szóval, amelyet Marili fel-
olvas az egy óráskor Pannónia-
bőr-ből.

- 5 -

B.A.: Majd Marili felolvassa.
B.A.: Felolvassa az egy óráskor Pannónia-
bőr-ből a Fekete Budapest-i pariet lárt
részletet.

K.B.: Vanak olyan tájékozott és amely-
ről az ember számára nagyon nehéz, csak
szükségünk nyom, vagy csak az ember
jelen. Minden a képeken egy szemlélő,
a táj hangulata az, ami a képen kife-
jeződik.

B.A.: Azt gondolom, hogy az ember lel-
kiállapota az mindig egyforma. Ennek
megfelelően alakul az emberrel, és
ról festett képeinket az.

K.B.: Majd harsog ki az is egy régi
képet, amelyet még Berlinből emléke-
zem. Ennek a képek emlékei, és
cal, körülbelül egy vanak a képeken
szinte, mintha társak volnának.

B.A.: Van azért annak a képek is, ho-
soly emberi léte. Ezek azonban emléke-
sen azt egy ember felidézett emlé-
kei, ugyanakkor a kis alkotásokról.
Marili olvas fel a Pannónia-bőr-
részletet.

K.B.: Majd az a hangulat, hogy egy
lépés csak innen a szemlélő felé.
Festők csak alsó egyik ugyanakkor, a ké-
pén hangulata harsog, a képe-
ket.

B.A.: Van a kompozíciók szerkesztésben
és színhasználatban valóban valami ro-
konság. A híd is lehet tárgya egy
ferről írgalva képek.

K.B.: Azt hiszem annak legjobb példája
a 201 c. kép. Az legelőbb is soha
sem tudok ráírni emléket. Ez a ké-
pén az emlékező írgalva. Ez a ké-

Készülnek a két budapesti
tájkép /az óráskor látható az
a Budapest/.

Feltűnik a Fekete Budapest c.
kép.

A kép alatt elhangzik a szavak
nicról emlékező részlet.

Feltűnik a Fekete Budapest c. szemlélő

Feltűnik a 201 c. kép

nántali tél tönny hangulata.

B.A.: Beszél pár szót a kép keletkezésének körülményeiről.

K.D.: Hrr! Főzni kezdtek szinte ebben a jéghideg hangulatban! Karosszék olyan kőpet, amely tárgyánál fogva is sokkal melegebb. A karosszék nagyon jó példán arra, hogyan olvad bele a csendélet az interieurebe és a tájképbe.

B.A.: Persze nem olyan egyszerű meghatározni mi is az a csendélet. Ha lefektet néhány egymás mellé rakott tárgyat, az még semmi csetre sem csendélet. A tárgyaknak is meg kell szólniuk. Csak ilyen értelemben lesznek a körülöttünk lévő tárgyak festői tónusú.

K.D.: Megkéri B.A.-t, hogy hozzon hozzá egy kiválasztott tárgy megfestéséhez.

B.A.: Marili add ide a táblámat.

K.D.: Kíváncsi további jó munkát. Készen szeretnék néhány szót váltani a műveléssel.

Feltűnik a Karosszék c. kép.

B.A. hozzákezd egy eszterillhez.

III.

Az életmű adatai és adatai

K.D. átveszi a műterembe szőlőszékbe. A művelés ott játszódik le. Az asztal mellett ül Bernátné és odamegy Marili is. A beszélgetés folyamán szőlőszék tárgyak, könyvek alá kerülnek.

K.D.: /A közönséghez fordulva/ A bemutatott képek csupán kiragadott példák egy sokoldalú és nagyméretű életműnek. A festő nem gyűjtheti úgy egyetlen polcra össze műveit, mint az író; azok szét-

A képen feltűnik a szövegben szereplő szekrény. Ebből B.A.-né előveszi a szülőkhöz képest az egyes anyagkezeléseket.

Merili közben az asztalra rakja Bernáth Aurél folyóiratainak és kötetainak könyveinek kötetait.

szóródnak a világban. Bernáth Aurél műveinek számontartója felesége és művészettörténész lánya. /Az asztalhoz lépve/:

Endres Alice, hogyan tartja számon, hogy hol és merre találhatók Aurél művei?

B.A.-né: Van nekem erre egy külön szekrényem. Ebben vannak a fényképfelvételek, a nyilvántartások, egyetével minden lényeges adat és adatok, ami Aurél műveivel kapcsolatosan feljegyezhető.

K.D.: Aurélnak régi szorolma és rabtartója az irodalom is. Kérem mutassa meg ennek a munkásságnak legfontosabb gyűjteményeit is.

B.A.-né: Merili ide fogja hozni a könyveket. Addig talán kóstoljuk meg ezt a bort, amit az ábraképi kortban szüreteltünk.

K.D.: Tudom, hogy Aurél milyen büszke a kertjére, meg a bódra. Ugyenilyen büszke nyilván könyveire is. Talán ugyanígy, ahogy Egy József is büszkébb volt színe borsáztatására, mint festményeire.

B.A.-né: Nem, Aurélnak egyformán fontos mind a kettő.

IV.

A pálya változásai és az életi egyesítés

K.D. Visszatérve a helyéről és a társasághoz invitálja a festőszobákat felretett művészt.

1./ Irodalom és pedagógia

a./ K.D.: Hagyd most a képet Aurél. Itt van rád szükség. Mond el, hogy jutott eszedbe írni?

B.A.: Az írás-írást csak egyszerre jelentkezett a festői kifejezéssel. Talán negyedik örökség. Korán írtam szép irodalmi dolgokat is.

Ahogy azó körül rájuk, sorban
feltűnnek a könyvek és a fo-
lyóiratok.

K.D.: Könyvtárakban először a művészetről
szóló tanulmányaid jelentek meg.

B.A.: Komoly vitáknak eszméi eredet-
nyeit akartam a nyilvánosság elé is tár-
ni.

K.D.: Nyilván az-ét szerkesztettél folyó-
iratokat is?

B.A.: Igen, szükségesnek tartottam, hogy
hozzájáruljak a vitatott kérdések tisztá-
zásához.

K.D.: Tehát nemcsak a művészi alkotás ta-
ntozásáról, hanem a nevelő eszmekör-
teléről is szó van. Milyen szeretet-
tenitani?

B.A.: Igen, szeretek. Meggyőződés, hogy
az életet és művészetet nem lehet elvá-
lasztani egymástól.

K.D.: Ennek bizonyítéka az Önletrajz ed-
dig megjelent két kötete is: egy emberi
és egy művészi pálya egységes ábrázolása.
Hogy az új magyar szépirodalomnak is
egyik példaképe szép műve, az csak szoren-
csés véletel.

2./ A pálya fordulói

a./ K.D.: Az Önletrajz II. kötetének borító-
lapján a Riviera c. kép látható. Nyilván
szándékosan választottad ezt a képet.

B.A.: Igen, mert onnan azidőben igazi
festői pályán kezdtem.

K.D.: Ezt a képet már férfikorodban fes-
tetted. Mi volt azelőtt?

B.A.: A kísérletezések főképpen az
expressionista kísérletek korának.

K.D.: Mik voltak annak a korának fő
jellemzői?

Feltűnik a Katedrálisok és
háza c. kép.

B.A.: A keresés, a festői eladatok meg-
valósításának kísérletei, az, amit álta-
lában avangárdizmusnak nevezhetünk.

K.D.: Különösen erre a sorozatra, amely-
nek egyik darabja most előttünk van. Mit
akartál ezzel elmondani?

B.A.: Modern korban és festői nyelven
valami olyasfélért, mint Kézvise a Vár és
kanyar c. versében.

K.D.: Az expressionizmusnak egyik fő tö-
rekvése volt a nagy eszméi gondnivalók
monumentális eszközökkel való kifejezése.
Különösen hogyan ünnepelte annak idejében
a berlini kritika A város állat c. képe-
det. Remélhetően valamit erről?

Feltűnik a város állat c. kép.

B.A.: A kép Berlinben készült, valóban
nagyarányú gondnivaló monumentális ki-
fejezésre törekszik.

b./ K.D.: Mostani és korábban bemutatott ké-
peid ebből a bensőséges környezetből ze-
ritik tárgyukat, amelyben úgy gondolom
magadra találtál. De valami megmaradt az
expressionista törekvésekből is, főké-
ppen a monumentalitás igénye.

B.A.: A monumentalitás nem azonos a nagy
mértékkel. Már ilyeneket is festettem;
a Riviera is ilyen. De mintha újabb
kaptn ilyenféle feladatokat, festetten
freskót is. Az inotai kultúrának egyik fe-
lára.

Feltűnik az inotai freskó
képei. A teljes freskó és
részletek.

K.D.: Ezekben is úgy látom a monumen-
talitásnak és intimitásnak valamilyen ösz-
hangja jut kifejezésre.

B.A.: Igen, ahogy az életben is együtt
van a kettő.

c./ K.D.: Újabb világszerte megint reakci-
válódtak a különféle izmusok. Mánunk is

heves viták folynak erről. Mi a véleményed az új kísérletekről?

B.A.: Az új irányok szélsőségesek, mint a régiok és a természetelvű festészet végül határait is elhagyták. A kísérletek eredményei nem is a festőművészet területén értékesíthetők.

K.D.: Ugy gondolod tehát, hogy itt valami másképp van még?

B.A.: Már régen javasoltam, hogy válasszunk külön az u.n. absztrakt művészetet, ahogy valamikor az iparművészet is különvált és önállósult.

K.D.: És hol húrod meg a határt a két művészi birodalom között?

B.A.: Ott, ahonnan visszatérve Tizián még festőnek látszik.

Újra feltűnik az asztal mellett becsúszott tárcsák, K.D., B.A.-nének fordul.

A képernyőn feltűnik a felcsúszott hat kép.

3./ Az ötletű asztal

K.D.: Tekintsük végig egy kicsit az eddigieken. Megnérdem Alice-t mondja el nekem, melyiket tartja közül hat legjobb művészek?

B.A.-né: Nem hiszem, hogy előérdek a hatos számú ötös körben, de az itt látható képek közül a következőket választanám ki: Riviera, Egger, Varnas, Réi, Hólik, ?

K.D.: Sokfajta téma és sokféleképpen megfogalmazott kép ez. Mit gondolsz Aurél, mit tartja mégis egyedben ezeket a műveket?

B.A.: Főképpen az, hogy ugyanaz a kis festették és ugyanannak a látásmódnak kifejezői. Talán a stílus egyedsége, vagy

még inkább a bennük kifejezésre jutó mű-
vészi világ.

K.D.: Meglehető-e szavakban is fogalmazni
ennek a művészi világnak jellemző voná-
sait?

B.A.: Ezt nehéz, főképpen a festőnek meg-
fogalmazni, hiszen azért fest, mert úgy
tudja kifejezni legjobban, amit akar. De
mivel írással is foglalkoztam, egyszer
régem kísérletet tettem rá, hogy egy en-
gem közelről érintő festő, Boticelli mű-
vészi világát szavakkal is megközelítem.
Merili majd felolvassa ezt a vázlatot.

Feltűnik Merili, mint olvas.

B.M.: Felolvassa a Boticelli világa c.
műveget.

Feltűnik a két kép.

K.D.: Hadd térjek vissza még egyszer egy
pillanatra arra a képre, amelytől elin-
dultunk. Örök témát idéz fel: az anyát
gyermekével. Keressük ki hozzá ennek a
témának egy negyedszázaddal ezelőtti fel-
dolgozását. Ezen a képen még gyermek az
a Merili, aki a másikon már anya.

Talán igazan van, ha itt, ebben a benső-
leges családi esztétikában keresem Bernáth
Aurél művészetének főforrását.

Bernáth Aurél megismogatja
Merili fejét.

B.A.: Igen, azt hiszem valóban itt van
az én művészi világom magva.

№ 2147/72

Kep ek. alatai ficherbe

hine keniltes

at keniltes e ma'ime

dece keelfolm

dece mircunbey

Fotografial bon hindei

Beqziste

Katalogus e' kintat

Publicacii' ke' ischer'e
kotcher

oluce Katalogus alapze

de evet însemna, la nevoie
gratuitoare biellitare venit
 a so, a fetei adăta abbit
 a neputut în convenea
 învâltat, lung cu elap în

⑥ conștient melechet a biellitare
peste belatin e, cu be-
gratuitoare

⑦ a peste e, cu elap în peste
peste elap în peste peste peste
conștient melechet biellitare
gratuitoare biellitare peste
 a bi melechet biellitare peste

⑧ peste elap în peste peste peste
conștient melechet biellitare peste
gratuitoare biellitare peste peste peste

⑨ peste elap în peste peste peste
conștient melechet biellitare peste
gratuitoare biellitare peste peste peste

1
Mert már szeretném, ha
Mauri veendő át a alábbi
veendő, már csak azért is, mert
ő mint műveltségterület is
valamiben kerülhet. Az én
feljegyzésem és Kéőli veendő
Katalógus, alapját képezheti.

Teleki 14
1962 XI. 24

Műteremlátogatás Bernáth Aurél festőművésznél

1/2147/74

I. kép:

Műterem, munkaasztal, rátűnik a főcím, kitűnik, marad a munkaasztal. Rátűnik az alcím, munkaasztalról rá-svenkelnek.

1) Marió Jánoskával
1962

K: A művészet egészen másképp ábrázolja a valóságot, mint a fénykép. Mi az, amit a művészet másképp csinál?

B: /A festészet ~~valami~~ valamilyen eszmét testesít meg, vagy a valóságtól kap ~~valami~~ indítást, azt fel-
~~idéli, azt csinálja a naturalizmus.~~ Rossz ~~is~~ volna, ha úgy ábrázolna, mint a fénykép. Volt egy idő, amikor a festészetben megkalkuláltam egy olyan irányt, ami a legkevésbé kívánatos. Ez a fotografizmus. Ez a művészetben a legnagyobb ~~hiba~~ ^{Rossz} hiba a valóságot fotográfia-szerűen ^{re}produkálja. Művészetet, eszmét, ~~vagyis~~ ^{és így nem mindig sikerül a valóság} ~~érzések~~ ^{érzések} kormányozzák és a természet arcát ezek az eszmék, ~~érzések~~ ^{és így nem mindig sikerül a valóság} ~~lássák~~ ^{lássák} láttatják, mint ahogy a valóságban van.

2) Vénusz 1932
3) Arató lány 1932

K: Próbáljuk ezt egy olyan témakörön ~~megvalósítani~~. Világossá tenni, ami a nézőkhöz is talán a legközelebb áll. Az ember a művészet legfőbb tárgya, válasszunk néhány olyan képet, amely embert ábrázol önmagában /Vénusz, Arató lány/. Lehet-e azt mondani, hogy ezen a képen /Vénusz/ valamilyen eszme megjelentetését kereste? Vannak az emberi életnek örök jelképei. Vénusz a szerelem megtestesítője. A munka szépségének - a dol-

gozó ember, mezőgazdasági munka - legnehezebb munka, az Aratás. Ilyen típusokat láthatunk-e?

Leus: le lehetett
Talán
B: Nem ábrándítalak ki a festészetből, ha azt mondom, hogy a Vénusz képen a dolog kicsit rejtélyesebb. *em az indító nem volt éppen ilyen*
indította el
A kép indítója egy szép modell volt. Az kétségtelen, hogy ha egy modell inspirálja a festőt valamire, *Konkrét témája a képnél.*
Nincs ilyen eszemben címe
ezekben erre irányul
hiszen nincs mindjárt abban a pillanatban meg a formák. Valami érzés ebbe az irányba fejlesztette velem a képet. A cím, hogy Vénusz, később keletkezett. Egy nőt akartam festeni.

K: Nem tudod elképzelni sem azt, hogy a festészet, a festőművész egy eszmét fejez ki szándékkal és keres tárgyat?

története
B: A művészet *szalkozó* tulnyomó részben abból áll, hogy megadott témák, *ugyanakkor a témával* megadott eszmék körében mozgott a festő fantáziája. A festő az élettel áll kapcsolatban, *vagy témával* amikor témát kap, *(megragad)*.

Másképp áll a dolog az Arató lánnyal. Ezt Pöstyénben festettem a 30-as évek elején. A műterem a lakástól 3 km-re volt. Mezőkön és buzatáblákon mellett vezetett utam és gyakran láttam aratókat.

K: Tehát a valóságból kiindulva, a valóságnak egy tipikus jelenségét örökítetted meg.

B: Anélkül, hogy ezt a tipikusát kerestem volna. Jelképes csak később lett.

4) Sárga kabátos manifesztáció
1930

K: Hadd említsek egy olyan képet, amire Berlinből emlékszem. A sárga kabátos önarckép. Egy személyhez kapcsolódik, önarckép. De ezen a képen nem az önarckép a legfontosabb.

B: Amikor a kép elkészült, az ^{t) a címet a fiam nevére} ~~alatt a cím alatt~~ volt, hogy „A festő”. Ezt a körülményt az is alátámasztotta, hogy a háttérben egy állványon fehér vászon látszik, röppenő angyalka mutat a festő felé.

K: A festő, amint az ihlettel találkozik.

B: Talán egy kicsit sokat képzelt a festő ^{akkor} önmagáról.

K: A berlini kiállításról ^{Maior Fraefé} egy német kritikus azt írta, hogy az a benyomása a nézőnek, hogy egy Stradivari hegedűn szép zenét szólaltat meg. /Zene, Önarckép: /

K: Szabó Lőrinc arcképéhez milyen zenét választanál?

B: /Ez a TV belügye./ Lőrinc ugyan Wagnerért rajongott, de azt hiszem az ő személyiségéhez én hitelesebbnek éreznék valami Bartók zenét.

K: De vannak olyan arcképeid, amelyeken semmi más ilyen nagy eszme nem keres kifejezést, hanem a neked kedves valóság szemlélődése közben örülsz annak, hogy ilyen a világ. Egy ilyen kép Alice és Marili a balatoni nyaralóban.

B: Ez a kép 1948-ban készült a balatoni szobánkban, nem ábrázol mást, mint a családomat, környezetemben akartam őket megörökíteni.

5) Balogh Lőrinc arcképe
1955

6) Alice és Marili a balatoni szobában
1948

K: Ezen a képen az emberi alak - az én benyomá-
som szerint - csak egy része tágabb környezetének. Ve-
gyünk szemügyre egy olyan képet, amiben a távolabbi
világ lép fel.

7.) Vidéken 1941
8.) Alie wlejen
1941

B: Vannak olyan képeim is, amelyek nem portré
szerűek, igyekeztem tájat egy tágabb értelmű kompo-
zicióba összefoglalni, ennek értelme nem szigorúan
személyhez kötött. /Vidéken, stb./

K: Hadd keressek ki egy olyan képet, amely min-
kettőnk számára kedves tájat idéz, a Badacsony környé-
két. Szembesítsünk egy balatoni tájképet az írói kép-
pel. /Fekete Badacsony/

9.) Fekete Balacsny
1948

B: Ezt majd Marili felolvassa.

M: /felolvasás/

K: Vannak olyan tájképeid, amelyekről az emberi
figura hiányzik, ezek a képek úgy élnek emlékezetem-
ben, hogy valami tömény tájhangulatot fejeznek ki. Pl.
amelyek innen az ablakból látszanak. /Épülő Lánchíd,
Dunapart/

10.) Reggel 1927

11.) an épülő Lánchíd

12.) Dunapart 1949

B: A festő a világban egy örökös izgalomban megy;
ha talál olyan témát utjában, amelyikben benne rezonál,
nekilát a munkához. Nekem az a szerencsés helyzetem
van, hogy lakásom a Dunára néz. Gyerekkorom óta vonzó-
dom a vízhez, örökös élmény számomra a Duna változása,
hajók mozgása és ez mindig is képeim témája lett.

K: Az Épülő Lánchíd rendkívül izgatottan van
festve, a másik pedig - a Dunapart - rendkívül nyugodt

hangulatot juttat kifejezésre.

B: Az ember ^{mindig} ~~sem~~ mindig azonos hangulatban ~~van~~.

K: A vizről beszéltél és csakugyan a vizről rendkívül sokat festettél és írtál is. Arról a berlini kiállításról egy olyan vízi képre emlékszem, amelyen viz alig látszik, de az egész atmoszférában benne van. Ennek a képnek csónakja, árbócai úgy vannak elrendezve, mintha tárgyak volnának. Helyesen látom-e ezt?

B: A 30-as évek elején festettem. ^{Sassnitzban, Ezer} Keleti-tengeri halászkikötő. ~~Télen~~ ^{a sok pihenés} voltam ott és nagyon tetszett a halászkikötő ~~is~~ az ~~(üzemen kívül lévő)~~ ^{csónak}, ahogy a jeges vízben álldogáltak és felettük a sirályok. ^{sz} Hogy csendélet szerű ^{volna?} ~~is~~, nem tudom.

[K: E mögött is van egy emberi atmoszféra, Sassnitzban, írsz erről önéletrajzodban. Marili, légy szíves olvasd fel.

[M: /felolvasás/

K: Mi mindenből tud képet, víziót teremteni a képzelet. Az én számomra ezek a vonalak már Berlinben felidézték ezt a tengeri atmoszférát. [Az az érzésem, hogy a csendéletekben is van valami atmoszféra idéző erő, pl. e kép mellé egy egyértelmű csendéletet téve, a Halakat. Szerkezeti elemeiknél, színeiknél, hidegségük-nél fogva is egy ilyen hideg, jeges, téli, vízi hangulatot szuggerálnak.

13.) Halak 1931

Halak

14.) Halak 1947

B: ~~/Van a kompozícióban szerkezeti rokonság, hiszen a hideg is lehet tárgya egy képnek. Van az is,~~ *Az lenne az igaz*
Kép, hogy ha egy néző halat lát a képen, ~~rájön~~ *hiszi* azt, ~~hogy bedobták a vízbe.~~ *húzni*

~~B: Nekem azok a gardák nagyon tetszettek.~~

K: A hideg is lehet valami forró élmény kifejezése.

B: Az élmény forróságán azt képzeljük, hogy a festő hőmérséklete felemelkedett 38 fok fölé. Én nem így látom. A festő, ha valamire elszánja magát, hogy megfesti, ez ~~egy~~ szenvedély, amelynek kifelé nincs hőfoka, belül azonban kétségtelen nagy forrósággal jár, még ha hideg is az a téma.

15. | Tél 1924
K: Számomra ennek legjobb példája a Tél című kép, nem tudok ránézni, hogy el ne öntsön az emlékek izgalma a maga kedves hangulatával.

B: A kép témája a kaposvári Róma-domb, ahol sokat időztem. A képen a varjak, a télnek elengedhetetlen szereplői, gyakran volt alkalmam ezt a tájat így látni és a kép így keletkezett. /Vivaldi: Négy évszak. Tél, I. tétel./

16. | Karácsonyfa
1925
K: Keressünk olyan képet, amely tárgyánál fogva is sokkal melegebb /Karácsonyfa/. Csendélet, az intérieurbe beleolvad.

B: Persze, nem olyan egyszerű meghatározni, mi is az a csendélet? Ha a festő néhány egymás mellé rakott

76/a Hegesü 1920

tárgyat lefest, az még semmi esetre sem csendélet. A tárgyaknak meg is kell szólalniuk. Csak ilyen értelemben lesznek a körülöttünk lévő dolgok festői témává.

K: Válasszunk ki egy olyan tárgyat, vagy elemet, amely meg is szólal az eseted alatt.

B: Marili, add ide az ~~élelém~~ *acuanell beszélőmest.*

K: Jó munkát kívánok, addig egy-két szót váltok a hölgyekkel.

II. kép:

K: Bernáth Aurél műveinek van számontartója, felesége és művészettörténész lánya. Kedves Alice, tudjuk, hogy ki tartja számon Aurél műveit, hogy történik ez a számontartás, mivel tudjuk, hogy képeket nem lehet könyvespolcon tartani?

A: Mióta Aurélt Berlinben megismertem, ~~azóta képeinek adatait felírtam, a legfontosabb adatokat,~~ azt is, ha kikerült a műteremből, akár magán- akár közgyűjteménybe. Azonkívül a képek nagy részéről vannak fotografiák. - Ezek a feljegyzések arra is alkalmasak voltak, ha egy gyűjteményes kiállítást rendeztek, tudtuk, hogy mi hol van.

K: Merre vannak a képek?

A: Nagy része Magyarországon van, de sok mű van külföldön is, így Berlinben, Amsterdamban, Bécsben, Belgrádban, Műnchengen, stb.

K: Aurélnak régi szerelme az irodalom is. A könyveket is összegyűjtötte, ugye?

A: ^{a kéziratait összegyűjtöttem.} Művészetelméleti írásai folyóiratokban, később kötetekben jelentek meg. ~~Azt hiszem~~ 1947-ben jelent meg az Írások a művészetről című kötete, a második ~~kötet~~ most jelent ^{meg} ~~azt hiszem~~ néhány héttel ezelőtt, a Muzsa körül címmel. - Talán kóstoljuk meg az Ábrahámhegyi bort.

K: Tudom, hogy Aurél büszke kertjére és borára, nyilván szépirodalmi műveire is. Egy is szinte büszkébb volt horgásztudományára, mint festészetére.

A: Aurél ^{nek} legalább olyan ^{fontos a} ~~büszke~~ festészetére, mint írásaira.

K: Aurél, légy szíves mondd el, hogy jutott eszedbe festő létedre írni?

B: Már 13 éves koromban kezdtem el írni. Az első próbálkozások ~~már~~ nincsenek meg, mert akkor egy kötetre való verseim egy balatoni vitorlásszerencsétlenség során elpusztult. Mindig kísértett ez az első szerelem. A 30-as évek közepe táján, először művészetelméleti írásokat közöltek, aztán a Nyugatban megjelent novellával léptem be a magyar írók altisztjei közé.

(2)
K: De nem a szépirodalmi munkáid jelentek meg először?

M: Könyv formában először 1947-ben az Írások a művészetről jelent meg.

K: Miért éppen ezeket adtad ki legelőszörre?

B: Önéletrajzom első kötete igen lassan kezdett összeállni. A 30-as, 40-es évek novellái kezdtek társakat kapni, 1956-ban állt össze az első kötet. ^{"Igy eltűnt a romániai"} Nem voltam a formával tisztában, hogy fogom megcsinálni, apránként jöttem rá, hogy milyen legyen a ~~formája~~.

K: Miért foglalkoztál elméleti kérdésekkel?

B: A művészet világa olyan zavaros volt, hogy nem lehetett nem foglalkozni elméleti kérdésekkel. Azt hiszem, minden festő, ahogy tud, ^{beszél} vitatkozik ezekről a kérdésekről.

K: Ha jól emlékszem, tágabb körben is foglalkoztál ezzel.

B: A Szinyei Társaság folyóirat ^{a Magyar Művészet} szerkesztésével foglalkoztam kényszerűségből.

K: Pedagógiai szenvedélyből is, ne tagadd!

B: Természetesen, az ember csak úgy vállal valamit, ha érez magában valamit. ^{rajlamot erre} Eltelt egy bizonyos idő, amig belejöttem a szerkesztés tudományába.

K: És a ~~tanítás~~ tanítással való kapcsolatod?

B: Az elméleti kérdésekkel már írásban is foglalkoztam, a tanítás nem okozott számomra nehézséget.

K: Szeretsz tanítani?

B: Nagyon.

K: Miben látod a művészpédagógia lényegét?

B: Olyan hatalmas kérdések merültek fel a művészet gyakorlatának, ^{ami} ~~amely~~ a művészettörténetben soha. ^{A művészet} ~~* lét~~ ^e vagy nemléte forog kockán.

K: Tehát a művészet léte, vagy nemléte. Innen érthető önéletrajzodnak az a belső feszültsége, amiben egy művészi- és egy emberi pálya fut, együtt a kettő. Az én számomra ez tette jelentőssé, irodalmilag értékké, hogy együtt bontakozik ki egy művészi pályának és egy emberi egyéniségnek kialakulása.

B: Köszönöm az észrevételt.

K: Marili, add az önéletrajz II. kötetét. Ennek borítólapján a Riviera című kép látszik, miért éppen ezt a képet választottad?

B: 1926-ban készült és ez a kép váltotta fel absztrakt korszakomat. Két éves tökéletes pangás után, egy olaszországi ut kapcsán keletkezett ez a kép és ettől kezdve számítom magamat festőnek.

K: Mi volt azelőtt?

B: 1917-től absztrakt művészettel kísérleteztem 1924-ig, 1924-től 1926-ig ^{alig} ~~nem~~ festettem. ~~egyetlen képet sem.~~

17) Riviera 1926

Vagyre jobban úgy értem, hogy az absztrakció eszményei nem
beszélnek. Ha a festő elvára a természetet, nem
fejleszthető tovább.

()
K: Mi körül folytak a küzdelmek?

B: Hogy miért hagytam ott az absztrakt művészetet,
azt megírtam kötetemben, azt nem ^{ti. I. sz.} röviden kifej-
teni. ()

18.) Katedrálisok és házak
1920

K: Ebből az ^{absztrak} korzakodból egy ^{grafikai} sorozatra emlékszem.
/Katedrálisok/. Mit akartál ezzel kifejezni?

B: Nem sokkal többet mint amit látunk: hatalmas
katedrálisokat és nyomoruságos viskókat, az ellenté-
tet.

K: Az expresszionizmus egyik fő törekvése volt
nagy eszmei mondanivalóknak monumentális eszközökkel
való kifejezésében, Itt gondolok a Vörös állatra, amely
annak idején Berlinben nagy port vert fel.

B: 1924-ben volt kiállítva, szavakba nehezen fog-
lalható.

K: Ugy érzem, hogy ezekből az expresszionista
törekvésekből valami később is fennmaradt.

B: A monumentalitás nem azonos a nagyméretű ké-
pekkel. /Inotai erőmű./

19.) Intimái könyvtár feljaja
1958

K: Ezekből is látom, hogy a monumentalitásnak és
intimitásnak hangulata ~~jött~~ jut kifejezésre.

B: Az életben is együtt van a kettő.

(K: Ujabban világszerte reaktíválódnak a különfé-
le izmusok. Mi a véleményed ezekről?

B: Az új izmusok szélsőségesek, mint a régiak.
A természetelvű festészet végső határait is elhagyták
már.)

- 21.) Mirsa
- 22.) Munka
- 23.) A felő
- 24.) Vevelő

K: Valami újról van szó?

B: Régen is javasoltam, hogy válasszuk külön az absztrakt és természetelvű művészetet.

K: Hol húzod meg a határt a két művészi birodalom között?

B: Ott, ahonnan visszanézve Tizian még festőnek látszik.)

III. kép: /Összefoglalás/

K: Tekintsünk végig az eddigieken, Alicet kérem meg erre, aki elfogult ugyan, mivel feleség, de azért igazságos. Melyik volna az a 7 fontos mű, amit az eddig látottakból úgy válogatnánk össze, hogy Aurél pályaképe kijöjjön.

A: Riviera 1926, Reggel 1927, Tél 1929, Vénusz 1932, Vidéken 1941, és az utolsó képekből Révfülöpi költő, amelyet nyáron festett.

K: Látjuk a sokféleképpen megfogalmazott képet, Aurél, mit gondolsz, mi tartja egységben ezeket a műveket?

B: Ugyanaz a kéz festette őket és ugyanannak a látásmódnak kifejezői, a stílus egysége, vagy még inkább a bennük kifejezésre jutó ^{érzelmi} világ.

immáris
12. Riviera 1926
10. Reggel 1927
14. Tél 1929
21. Vénusz 1932
2. Vidéken 1941
2. Illuzió 1958
Rivierai költő
1962

K: Meg lehet-e szavakban fogalmazni egy művészi világ jellemző vonásait?

B: Ezt nehéz, főképpen a festőnek megfogalmazni, hiszen azért fest, mert úgy tudja kifejezni jobban, amit akar. De mivel írással is foglalkoztam, kísérletet tettem rá, hogy egy engem közelről érdeklő festő, Botticelli művészi világát megközelítsem. Marili, olvasd fel, kérlek.

M: /felolvasás/

B (2)

1939

25/ Xó gyermekkel

26/ Marili társaság
1962

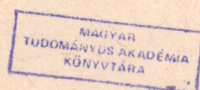
K: Hadd térjek vissza egy képre. Örök témát idéz fel, anyát gyermekével. Egy korábbi téma: ezen a képen még gyerek az a Marili, aki a másikon már anya.

B: Azt hiszem ez az én művészi világom magva.

✓ Egy kis írás után az írásban Botticellit
de ill. érzem a írás érzékelési
hangulatát érezteti a ő utóját.
(megj.)

✓ 2 Ha tehát majd a saját festményéről
tudok valamit lenni írási,
addor elejét fenn ~~meg~~ éreztetem,
hogy foglalkoztam meg kavalier
festményem tárgyával.

- 17.) Rivera 1926
10.) Reppel 1922
15.) Tel 1920
16/c depeche 1920
2.) Venet 1832
7.) Videt en 1841
21.) Murte 1958
24/c Reviptof "Liber" 1962

395

Es most folytassuk műsorunkat egy születésnap köszöntővel. Bernáth Aurél, akit az Elnöki Tanács a Munka érdemrend arany fokozatával tüntetett ki, ma 70 éves. Király Edit köszönti őt, a Televízió nézők nevében.

- Engedje meg tanár ur, hogy 70. születésnapja alkalmából magunk, és a Televízió nézők nevében szeretettel köszöntsek.

- Nagyon szépen köszönöm. HAYDAR ARDORAN KONFERANS Igazán nem is tudom, hogy jutok én ehhez, ~~hát~~ minden esetre virágvázába, na, így hát akkor foglaljon helye nálunk.

- Köszönöm szépen! Évtized harcaiból, sikereiből mire emlékszik most vissza a legszivesebben?

- Hát kérem, ezek a markáns vonások igazában valamikor érzések voltak. Hát, ezek az érzések testesedtek aztán meg hát ezek bizony nehezen ültethetők át szóba. Hát az igen mikor egy festő saját érzéseiről szóval beszél.

- Nem lenne teljes a kép, ha nem beszélénk Bernáth Aurél irodalmi munkásságáról is, a Kor és pálya háromkötetes regényéről.

- Milyen, szóval erről szeretne valami újabb részletet..... Hát kérem ma jelenleg úgy áll a helyzet, hogy már elkészült a 4. kötet is, meg is jelenhetne, de most fölmerült az a gondolat, hogy ketté osztom a könyvet, külön fálasztom az inkább emléleti részeket a szépirodalmi részekről, és hát, ha mind a két kötet megint úgy összeáll, akkor én szeretném majd csak kibocsájtani. Hát egyelőre még nincs erről szó. ~~Hát~~ részeket megjelentek a könyvből a Kortársba, Népszabadságba.

- Igen! És a festészetéről, a közel jövőben

- Hát a festészetet se hagyom persze, mostanába ^h fejeztem be a nyáron elkezdett dolgaimat. Ezek olyan balatoni ^h figurák

- Engedje meg, hogy sok szeretettel kívánjunk további nagy művészi alkotásokat, családjá, és barátai körében, jó egészséget, és erőt kívánunk.

Nagyon köszönöm.

(2)

Televisió in kézi
1965-én

- 15 -

valami

- Nagyon harcias mindjárt harccal kezdem, a művészetbe vannak, igaz vannak harcok, de hát nem azok a leglényegesebbek. Harc akkor van, mikor a művészet veszélybe van, de hát a lényeg ^{mégis} mindig csak az, hogy az ember formát találjon, nem? És hát ez alól én se voltam kivétel.

- Bernát Aurél ecsetjével sok nagyszerű önarcképet alkotott. Megkérnénk, hogy most egy sokkal hálátlanabb eszközzel, a szóval vázolja festészetének legmarkánsabb vonásait.

- Hát kérem, ezek a markáns vonások igazában valamikor érzések voltak. Hát, ezek az érzések testesedtek aztán meg hát ezek bizony nehezen ültethetők át szóba. Hát az igen mikor egy festő saját érzéseiről szóval beszél.

- Nem lenne teljes a kép, ha nem beszélnénk Bernát Aurél irodalmi munkásságáról is, a Kor és pálya háromkötetes regényéről.

- Milyen, szóval erről szeretne valami újabb részletet..... Hát kérem ma jelenleg úgy áll a helyzet, hogy már elkészült a 4. kötet is, meg is jelenhetne, de most fölmerült az a gondolat, hogy ketté osztom a könyvet, külön fálasztom az inkább elméleti részeket a szépirodalmi részekről, és hát, ha mind a két kötet megint úgy összeáll, akkor én szeretném ^{én} majd csak kibocsájtani. Hát egyelőre még nincs erről szó. ~~Hát~~ részletek megjelentek a könyvből a Kortársba, Népszabadságba.

- Igen. És a festészetéről, a közel jövőben

- Hát a festészetet se hagyom persze, mostanába ^h fejeztem be a nyáron elkezdett dolgaimat. Ezek olyan balatoni ^{figurák}

- Engedje meg, hogy sok szeretettel kívánjunk további nagy művészi alkotásokat, családjá, és barátai körében, jó egészséget, és erőt kívánunk.

Nagyon köszönöm.

70 cts mit uffi telefon o' uiky

Măreșet neamșă harchol ill, A harchol a mellestermese
ey elapofond. Epibent a mărșet harchol Ms 2147/77
Sungamieșet Seletkesez, aundor az irayondobuz
dithitilay renghet Turelense fol. A mărșet
fo tetele a forma meștătoare s enuch e
victore elether vdo edepelere

~~Epibent~~

A legmășinsallut lătar vouchdi valemilor eresh
votek a ~~harchol~~ ~~eresh~~ a ~~harchol~~ ~~eresh~~ A jeto
eresh profilich probetich meștătoarezi.
Călele

Mundibun van a nepesil Silet. Legrăbun
mai meștătoare de felmeșle beandun
hoy az a Silet Silet rene harchol
a fo jothadun elmeșle rene Silet Silet
~~harchol~~ ~~eresh~~ Silet Silet. A Silet
epa harchol isolorandet mai elly i
meștătoare a harchol, Neștătoare
A jentinet ~~harchol~~ se harchol. Ket jentinet
jensun be mont ijen

Telefon

1929/4

1932/12

1949/25

1932/7

(14) dch

1930/14

1935/13

1926/27/①

1938/26

1961/31

1947/55 - vshu

1931/4

1947/46

1932/8

1956/60 fchur

Bernáth Aurél és művészi pályája/Forgatókönyv/

/A forgatókönyvet írta: Bernáth Mária/

Körülbelül nyolc kép pereg le elég gyors iramban.

Alatta a narrátor hangja:

"A képek mint mérföldkövek jelzik a művekben és élményekben gazdag életet. Számunkra, a kívülállók számára a képek sora harmonikus egység. Ezt részeire kell bontanunk, mert a kíváncsiság, a többlet tudás vágya hajtja az embert, hogy érzékelni tudja a mű születésének, a művész formálódásának útját. A 20. század a művészet sorskérdéseit veti fel. Válasz rá az életmű."

Eközben a képek:

1. Riviera /3/
2. Reggel /6/
3. Önarckép sárga kabátban /13/
4. Vidéken /34/
5. Festőnő /30/
6. Halas csendélet /41/
7. Muzsa /46x/
8. Margithid környéke /50/

Az utolsó kép áttűnik a valódi Dunaparra, a kilátásra alakásból, majd következik a lakás interieur.

Alatta a narrátor hangja:

"Bernáth Aurél Kossuth-díjas festőművészt a lakásán, műtermében keressük fel, mely a Dunaparton van a Margithid közelében."

A műteremben Bernáth Aurélt látjuk. Egyelőre a képpel szinkronban beszél:

"Üdvözlöm kedves nézőimet. Ebben a nehéz szerepben bizonyára gyakorlatlannak fogok mutatkozni, de a ma esti előadás lényege

mégiscsak az, hogy Önök a képeimről nyerjenek benyomást és így automatikusan be fog következni az a helyzet, ami a festészet területén mindigis iratlan szabály volt, hogy lássuk a képeket, a festő maradjon a háttérben. Ez a most említett szabály végigkísérte az életemet: szivesebben bujtam a képeim háta mögé. A mai korban azonban új szokások és majdnem úgy mondhatnám kötelességek kezdenek gyakorlatra jutni, így a televízióval, amely különösen ha az már színes is lesz, azt a jelentőséget fogja adni a festészet számára, mint amit a zene számára a rádió jelentett. Így nem zárkoztam el most sem a nyilvános szerepléstől, noha a szereplőknek igen ajánlatos volna, hogy a színészi munkának legalább alapelveivel rendelkezzenek a televízió képernyője előtt. A televízió nézőinek egy része bizonyára önéletrajzi regényeim lapjairól már ismer, s úgy szintén felteszem, hogy az olvasók egy része megismerkedett művészetelméleti munkásságommal is, mert e nemből is három kötetem látott már napvilágot. De mindennél fontosabb, hogy a kép beszéljen, s előre köszönöm szíves figyelmüket, ha végig kísérik fejlődésem utvonaltát és megismerik törekvéseim egy némely irányát."

A szinkronnak itt vége. Bernáth Aurél a továbbiakban aláolvassa a szöveget.

1. Nagybányai piactér

~~2x~~ A festő tenger élménynek van kitéve és itt olyanokról beszélek, amelyek a művészetet befolyásolhatják. Gondolok eszmei áramlatokra, a közvetlen életre, emberi vonzalmakra, és a művészettörténet felejtethetetlen munkáira, amely így vagy úgy a festészet szövetébe beszivárog. Festőiskolás korom egyik tájképe a Nagybá-

nyai piactér viszont itt azért kerül bemutatásra, mert szembe akarom állítani

2. Kovácsék háza

egy 42 évvel később készült tájképpel és hiszem azt, hogy e két kép szembevetéséből még a laikus szemlélő is látni fogja, hogy egy ugyanazon kézből került ki, ami festői beszédre fordítva úgy fogalmazható meg, hogy sajátos stílusuk van. Én ennél a lát-
szólag igénytelen művészetelméleti kérdés mellett azért időzöm egy percnél hosszabban, mert a festő sajátos hangja ha egy élet-
művet jellemez, a művek hitelét is segíti.

3. Vörös állat

Már a nagybányai iskola ~~végzettségem~~ végeztével, ahol másfél ~~évet~~ évét töltöttem, a régi háboruban való katonáskodásom alatt magam is úgy láttam, hogy nem maradhatok ki az absztrakt művészetek kísérleteiből s már 1917-től az egyik ilyen kísérlet követte a másikat. 1921-ben külföldre kerültem, Bécsbe, majd Berlinbe és addigra már annyi absztrakt képem gyűlt össze, hogy megcsinálhattam első berlini kiállításomat. E korszakom fő műve a Vörös Állat c. nagyméretű kompozíció.

4. Riviera

Két berlini absztrakt kiállítás után egy életre szóló kiábrándulás következett, majd minden erőmet megfeszítettem, hogy viszontataláljak a természetelvű festészethez. Barátok segítségével Olaszországba utazhattam, s ott festettem meg ennek a kereső korszaknak egyik általam legfontosabbnak tartott művét a Rivierát. Elég nagyméretű kép ez is, a nézők a muzeumban találkozhattak is vele.

5. Ősz

De ahogy a Riviera elkészült már próbáltam tágítani szemléletemet, talán a mélyebb érzelmi régiók felé. Nézőim itt az Ősz c. képe-
met látják, és talán át tudják majd érezni azt, amire gondolok.
Kinek nem mond valamit az asztalra borult székek néma beszéde:
őszi, esősi.

6. Csendélet Nikével

A bonyolultabb témák felé való orientálódás, úgy hiszem szintén
a gazdagodás felé vitte festézetemet. Ez, egy barátnőm íróasz-
tala volt, egy kis bajor faluban és úgy gondoltam, hogy a ten-
gernyi kis tárgyról a szamotrakei Nike kis gipszfigurája hira-
dás-
sal lesz.

7. Hotelszoba

Erre az időre esett házasságom és feleségem Pöstyénben lett or-
vos, így odaköltöztünk. Én a szanatórium kis manzard szobájában
kaptam műtermet a Vág folyó fölött és alighogy odaérkeztem, a
kis hotelszobának, valamint az ablakon keresztül beáradó tájnak
egybecsendülése máris annyira megfogott, hogy megfestettem ezt
a képet. Rózsaszín-lilás, szürke tónus fogja össze a képet, mely-
ben a fehér függönyök puhán omlanak.

8. Reggel

Az első nagy képem Pöstyénben a Reggel volt. Ez a képem a muzeum-
ban van, onnan talán közismert. Máig is visszaemlékszem arra,
hogy a festés idején milyen jó érzéssel töltött el, hogy a sze-
cessziós villanylámpa és annak tekergő zsinórja, az aranyhalak

és a piros tulipán együttesének beszédét kileshetem. Mindig figyelemmel voltam a tárgyaknak ilyen néma beszédére.

9. xxx Terasz

A Terasz is pöstyéni kép, a szanatórium terasza ez, mögötte egy hegynek szaladó erdei út. Visszaemlékszem, hogy a fehér székek, asztalok és a festett korlát milyen sajátos szerepet tölt be az erdő komoly háttere előtt.

10. Müteremben

Majd változott a pöstyéni műtermem színhelye, a szomszédos kis faluban kaptam egy rangos szobát, ahová minden reggel biciklin hajtottam ki és este tértem vissza. Teljes magány, csend vett körül és nagyon termékeny éveket töltöttem itt.

biciklin hajtottam ki és este tértem vissza. Teljes magány, csend vett körül és nagyon termékeny éveket töltöttem itt.

11. Tél /8./

Ezek az évek tarkítva voltak utazásokkal, mert egy évből csak 6-7 hónapot töltöttünk Pöstyénben. ~~De~~ családi látogatásra hazajöttem szülőmgyémbe, Somogyba, Kaposvárra, ahol akkoriban Anyám még élt és itt festettem ezt a Tél c. pasztellemet. Utazásaim során megismerhettem Európa legfontosabb muzeumait és Olaszországot. Ezek az utazások és Olaszország nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a művészetről, annak határaitól és elemi követelményeiről kialakuljanak nézeteim, melyek művészi sorso-
mat egy életre befolyásolták.

12. Hegedű ablak előtt /10./

Ugyancsak Kaposváron, anyám szobájában az ablak előtt öcsém hegedűje állt, és az ablakon túl a Kálvária-utcának két háza és kerítése. Talán észrevették, hogy a Riviera, vagy az Ősz című képeimhez viszonyítva ez utóbbi képek már nem ábrázolják a természetet hüen. ^{St. Leger már késtem.} Ilyenkor mondja a festő, hogy "keresi a stílusát". Ez a keresés még ^{néhány} ~~néhány~~ évig tartott, és a most következő ~~figurális~~ figurális képem e korszakom fontosabb darabjai.

13. Önarckép sárga kabátban /13./

^{valamennyi} ~~Mind~~ Pöstyénben készült ~~1930-32~~ 1930-32 között. Festői törekvésemet itt abban lehetne összefoglalni, hogy túl az egyéni jellemzésen,

tul a személyhez szóló aprólékos beszámolón, valami összefoglaltabb, de szférikusabb, sajátosabb emberi tartalmat közöljének. E figurák festője - ahogy ezt a képek mondják - elzárva élt a világtól. Az élet zaja csak ~~szűrve~~ ^{hatott át a falain.} ~~hatott át a falain áthatolni,~~ s a festő ezt az elvonatkoztatást nyilván megfelelőnek is tarthatta a maga számára és a műve számára is, mert azt hihette, hogy így valami éteri tisztaságot közelít meg.

14. Önarckép hotelszobában /12./

Ennek az önarcképnek beszédéhez például hozzátartozik a rózsaszínű fal szinkvalitása is, a függönyök lebegése, a sakktábla jelenléte és a háttérben a kékes-lilás folyóparti tájkép szintalásai.

15. Hegedűművész /15./

A Hegedűművész^t, ahogy a képen áll Coeliának neveztem el. Elég ritka név. Elvira hugomra gondoltam, mikor festettem, bár eddig még nem mertem elmondani neki, lévén az ábrázolt arca az övétől nagyonis eltérő.

16. Vénusz /17./

És a Vénusz... Soká dolgoztam a képen. ~~Ezen~~ A rózsaszínek és kékek viszik a szólamot, egy visszafojtott nőiesség felé. Melyik festő nem éli újra a Vénuszt, az örök emberi témát, az örök szépség témáját?

17. Kikötőmunkás /18./

A Kikötőmunkás c. képem Capriban készült. Nagancsszinű ingben áll, sárgás, romos fal előtt. Több ily magányos figura készült ezekben az években, szükreszabott mozdulatokkal, ~~de~~ úgy hiszem, vagy legalábbis arra törekedtem, hogy az az érzésvilág, amellyel velük kapcsolatban éltem, valahogy kifejezésre jusson. Talán sikerült elérnem, hogy ez az érzésvilág a képfornanyelvével azonosul, de persze ~~het~~ ma már meglehetősen ~~meg~~ ~~lehető~~ messzeségből tekintek vissza rájuk.

18. Anya gyermekkel /27./

A harmincas évek közepe táján munkásságomban ismét ^{belőltérhet} némi változást ~~következik be~~, amit talán nyersen úgy fogalmazhatnánk meg, hogy közelebb kerültem a természet archáához, ~~melyet leginkább~~ az Anya gyermekkel c. képem^{mel} tudn^{ám}ék bemutatni... Szándékom azonban még mindig az volt, hogy folyamatosan kapcsolódjak mondanivalóm az eddigi képekhez.

19. Festőnő /30/

Ezt igyekeztem megvalósítani a Festőnő c. képemben is. A harmincas évek közepétől máig, nyugodtan mondhatom: változatlan a stilusom. Ugy érzem, ha a harmincas évek elejének figurális képeire gondolok, itt beszédesebb tudtam lenni, festészetem mozgékonyabbá vált.

20. Mikulás /32/

Ime a négyéves Marili, ~~Mikulás~~ virgáccsal. Édes emlékem e képről, hogy miután sokat kellett modellt állnia, így dörrentett rám: "Apukám nagyon unom a festészetedet!"

21. Női arckép /22/

E ~~Női arckép és a Marili kendőben~~
~~Az előbb említett törekvésem rajzi kifejezésére álljon itt~~
~~talán két rajz is!~~

22. Marili kendőben /45/

~~Ez utóbbi ugyancsak Marilit ábrázolja~~

23. Parkban /14/

Nagyobb utazásaim lányom születése után abbamaradtak.

22 parkban c. E kép ^{em}azonban még Pöstyénben készült, ahol a 38-as végleges hazatértünkig minden évből hat hónapot eltöltöttünk.

24. Balkonon Alice és Marili /36/

Pöstyén után kezdődtek balatoni nyaraink. E kép feleségemet és lányomat ábrázolja a badacsonyi őrsi erkélyen. A Balaton szeretetéről könyvemben sokat irtam. Hadd idézzek onnan egy részt:

+ ~~Balkonon Alice és Marili e. kép /38 sz.4~~

E kép Badacsony-részére ráközelítés, majd az igazi Badacsonyt látjuk Badacsonyk-örsről fényképezve. Ekkor kezdi B.A. aláolvasni könyvéből az alábbi részt: /I.kötet 120-121.l./

+ "Gyermekkorom falujában nem volt ugyan se patak, se folyó, de közel volt a Balaton, tehát otthon voltam a partján. A Béla-vár mellett szaladt a Nagy-berek levezető csatornája. Leginkább ennek hidján szerettem ülni, mert onnan a Balatont és a csatornát is láthattam. Az a nyugalom, mellyel a víz mellett el tudok üldögélni, már itt kezdődött. Innen alakult ki bennem a vizinövények szeretete, a nádé, a kákáé, a sásé, s a part sok apró folyondárjáé, mely a csatonra szélén álldogál. Az ezüstnyárfákat is azért szeretem, mert - elszórva ugyan - de sok állt ott Kereszturon. Zizegésük az emlékeimben hozzákapcsolódik a vízhez, s az általuk teremtetten ezüst délelőttök építették fel bennem a Balaton világának képét, melyet azóta sem tudtam módosítani.

Ugy érzem, ezekre a hangulatokra és emlékképek izére ütnek vissza képeim is. Volt idő, amikor kék, zöld és szürke volt ugyyszólván minden képem, s palettám nem ismerte a sárga színeket. Legkorábbi képeim tele voltak ezüsttel, megcsufolandó elődeimnek, s pár évszázad festőinek a hagyományát. Ha jelképet kellene választanom magamnak, akkor az ezüstnyárfát választanám. Vannak perceim, amikor azt érzem, hogy nyárfából, száraz nádból, sásból és vízből vagyok összeszöve. Ha ilyen környezetbe kerülök, bárhol otthon vagyok. Természetemnek, érzésvilágomnak ezek az egyenes kifejezői."

A felolvasás közben a valódi táj váltakozik a festményekkel,

1. Táborozók /54.sz./

- felvétel a badacsonyi strandról

2. Révfülöpi kikötő délelőtt /47.sz./

- felvétel a révfülöpi kikötőről

3. Bucsuzás /48.sz./

- felvétel a révfülöpi part másik részéről

4. Ábrahám táj tornyos villával.

E 4.sz. kép bemutatásáig tart a felolvasás.

- a 4.sz. képből áttűnik az ábrahám kertből

a tornyos villa, majd B.A. kertje és háza.

A táj bemutatásakor a narrátor: "Ábrahámhegyen vagyunk, ahol Bernáth Aurél 15 éve tölti nyarait, évente 2-3 hónapot. Az itteni táj élményéről sok vászna tanuskodik."

A kertben, a ház előtt B.A. festőfelszerelése, festékesasztalok, festőállvány, rajta üres vászon. B.A. igazít a vásznon, mint ha most fejezte volna be az előkészületeket, majd néhány lépést előresétál a kertben lévő plató végére és a táj szemléletébe merül, melyet megfesteni készül. Ahogy kiér a platóra kezdődik az újabb rövid könyvrészlet, melyet ő olvas föl, de csak alámondja a jelenetnek, maga nem beszél. A szöveg alatt végig őt látjuk.

/ A könyvrészlet: I. kötet, 123.l./

"Könnyűnek látszik a víz, s ha nem tükrözi nagyon az eget, elámulja igazi színét, az enyhe zöldnek és okkernek azt a finom egybeolvadását, mely nyugtatja a szemet, s lebegővé teszi a szel-

lehet. Akik más vidékhez szoktak hozzá, sulyos zöld régeghez, hentergő szántásokhoz, komoly erdők, tömör hegyek képéhez, itt a könnyedségen, az anyagtalanságon ámulhatnak. Olyan vidék ez, amelyen madárban a sirály, melynek szép formáit, színetét mintha emberi szellem álmodta volna meg." +

Országuti tábla képe: Badacsonyörs.

Majd Kovácsék udvaráról fényképezve a szőlődombok és a régi ház, ahol B.A. dolgozott.

Közben narrátor: "Ábrahámhegyhez Badacsonyörs csak egy ugrás. A balatoni képek másik szériája innen készült, ennek a háznak a verandájáról, a "Kovácsék háza c. kép is."

5. Kovácsék háza /40/

Narrátor:

Nemcsak a Balatont, - Pestet, a Dunapartot is szeretettel ábrázolja a Mester. Erre vall az 1949-ben festett *Épülő Lánchíd* c. képe, melynek szükszavuk, tömör előadásmódja kék szinharmókból bontakozik ki, valamint otthoni műtermének ablakából a Duna, a budai hegyek lírai átfogalmazásai. Az *Épülő Lánchíd* egyike azoknak a képeknek, melyek külföldre kerültek. Bernáth Aurél képei közül sok található magyarországi és külföldi köz- és magángyűjteményben, így külföldön többek között Bécsben a Kunsthistorisches Muzeumban, a nürnbergi Muzeumban, a velencei Galeria d'Arte Modernában, a belgrádi Állami Képtárban, a londoni Guggenheim Galériában, és egyéb holland, olasz, svájci magángyűjteményekben.

Közben: 1. *Épülő Lánchíd* /42/

2. Csendélet dunai kilátással /51/

3. Margithid környéke /50/

Narrágot tovább: "Bernáth Aurél életművében a portréfestészet is kiemelkedő helyet foglal el. Kettőt választunk ki most csak e képek közül. Szabó Lőrinc portréja, mely drámai erővel, megragadó ember és lélekábrázolással állítja elénk a nagy költőt. Petényi Géza, a már elhunyt kiváló gyermekgyógyász professzor portréja. Az arc mély emberségről beszél. A háttérben gyermekét magához magához ölelő anya figurája mintegy szimbóluma a gyógyítás hivatására szentelt életnek."

Közben:

1. Szabó Lőrinc /44/

2. Petényi Géza /52/

Narrátor: "Pesten Bernáth Aurélt a főiskolai munka is várja."

Megjelenik a Magyar Képzőművészeti Főiskola felirat a Népköztársaság-utja kapu fölött, majd a főiskola egyik műterme, ahol néhány növendék dolgozik. Két beállított modellt látunk. Bernáth Aurél csak egy pillanatra látszik, ahogy egyik állványtól, a másikig megy.

Közben narrátor: "Bernáth Aurélt 1945-ben nevezték ki a Képzőművészeti Főiskolára tanárnak. A 22 év alatt tanítványok százai kerültek ki keze alól. Ebben az évben is 20 növendék dolgozik műtermében. Hetente kétszer korrigálja az I-VI. éves festő-növendékek munkáit.

Kép: I. Uri-u.49. sz. ház, majd bejárata, rajta tábla:

Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Kutató Intézete.

Közben narrátor: "Bernáth Aurél műveinek bemutatása során utolsó állomásként nemrégén elkészült monumentális alkotásánál állunk meg. A Mesternek időrendben második nagyméretű falképe ez, az első ~~Itotán~~ Inotán van, az Erőmű könyvtárában.

Kép: Bernáth Aurélt látjuk a freskó előtt. Végig ő beszél.

"E falképen két évig dolgoztam. A témát magam választottam, és miután történeti intézet falára került, témája történeti tárgyú. Címe: A Történelem."

Kép: A teljes falkép. B.A. a továbbiakban aláolvassa a szöveget.

"Az európai történelmet akartam egy képben érzékeltetni. Négy nagy csoport, négy nagy szellemi áramlat népesíti be a kép szinpadát: a görög-rómaié /közben: 1. képrészlet/

a kereszténységé /közben 2. képrészlet/

a polgárságé /közben 3. képrészlet/

és az új kor csoportjáé /közben 4. képrészlet/

Ujra a teljes falkép látszik, majd a szöveg közben mehetnek a részletfelvételek:

1. Virágot szedő nő

2. Judit

3. Lány az egyszarvúval

4. Aurora vonulása.

"A kép tervezésének megindulásakor úgy láttam, hogy a történelem végnélküli méreteiben jobban eligazodik a néző, ha

megkapaszkodhatik a művészetben már képpé formált történelemben. A történelem nagyjai, az eszmék harcai, a polgárság típusai képekben, képek által nyertek eleven megfogalmazást és emlékeztetőt. Így tehát a festő kölcsönkérte a művészet-történet közismert alkotásainak motivumait. Néhány példát mutatunk be: *1. Európa elrettent (pompai festő)*
2.) " "

Képek: *3.* Caravaggio: Szt. Katalin

4. A freskón: Szt. Katalin

5. Dürer: Melankólia

6. A freskón: Melankólia.

7. Cézanne: Haverai kert

8. Cézanne " "

/Bernáth Aurél mondja is a képeket./

"Ahogy a bemutatásból láthatjuk, nem másoltam az előképeket, hanem úgy bántam velük, mintha azok saját leleményemből születtek volna. Tehát festő módján újra költöttem őket, s így próbáltam megkönnyíteni az eligazodást.

Közben még: ~~*1. Pierrot és Harlequin*~~

~~*A. A festő*~~

/Freskórészletek/

Ujra Bernáth Aurélt látjuk. "Ahogy már említettem, két évig dolgoztam ezen a munkán. Pihenés számomra az, ha írhatok. Ilyenkor mindig az ábrahámhegyi kis nádfödeles házba kíváncszom, ahol életem legbékésebb óráit töltöttem, s Irlaknak neveztük el."

Megjelenik az ábrahámi Irlak, ahogy B.A. füzetekkel a hóna alatt fölfelé tart.

Közben marrátor: "További jó munkát kívánunk a Mesternek és hadd bucsuzzunk egy Illyés Gyula vers néhány sorával, melynek címe: Bernáth Aurél egy képe alá.

"...

Hörpintsük ki, mint egy itat tejet
e völgyből azt az oda-villanó derüt,
e tünde nyugalmat a tó felett
s azt, hogy a jaj, ha percekre is, de elült
s a keserü nem keserübb -

Ajándékozzuk meg magunkat mi magunk
a hősök erényeivel,

mindazzal, ami kell
kitart~~an~~unk
még egy napon és évezreden át.

..."

Illyés Gyula: Dőlt vitorla c. kötetéből

Károly-eredetileg július végén karta,
akkor is fix dátummal jött, ami ①
nem felelt meg, mert Abraham-
hosszú kényszerű - uzenet októberig
még se felel meg a dátum,
iktassanak be mást. No 2147/79

Az új ^{nyelvet} ^{kvantitatív} ^{eljárás} ^{eljárás}
Károly beépült, most
laboratórium, nincs szükség erre
még foglalkozni, bizonytalan az eljárás
Receptek munka: utolsó részre ma,
helyekről is kérés, a laborban lévő
a Vellencei Biennale képei még
nem kerültek elő / old. Képek
Zárul) ezek nélkül nincs
értelme.

Élő adat rögzítés filmre? meg
filmre vannak fel és extraadják? élő
adatok semmi esetre se mennek bele.

Elhalantai! Semmi fixet nem
mennyit lehet. Az új majd felhívja őket

Kabkóval nem volt fix meg-
állapítás, ő aug. 20 körülre
 mondta lejon Ábrahám hegyre
 megbenélni a székelyeket
 Nem jött } azt hittük nem
 nem int } aktuális

Kabkóval mondtuk, hogy
 Ábrahám hegy bekapcsolásával
 volna érdekes: nyári munka-
 hely, kert, klak stb.
Isak a pesti lakásában nagyon
memorán.

tehát az az az egy székelyek itt hely-
 skinen kéne történni, ^{valamikor le} kéne ide jönni.
felülként Maile szereplésével,
 ennek kéne lennie a feladatnak
 ő mint műtörténész

0 = hiányzó

+ televízió

ls 2197/80

B.

Rádió interjúk

- 1./ Hogyan készül a kép /Budinszky/ 1942.II.
- 2./ Műteremsarok /Kampis/ 1943.VII.5.
- 3./ Beszélgetés a művészetről /Fogány Ö. Gábor/ 1945.XII.30.
- 4./ Beszélgetés a Kossuth díj alkalmából /Gáspárné/ 1948.V.8.
- 5./ Beszélgetés a 100 éves Szinyeiről /Székely Beáta/ 1948.V.27.
- 6./ A legnagyobb élményről /Szobotka Tiborral/ 1948.XI.8.
- 7./ A Tanácsválasztás alkalmából /Füsy József/ 1950.X.8.
- 8./ A Képzőművészeti Hét alkalmából való beszél-1953.XII.19.
getés /Molnár Aurél/
- 9./ Műteremben /Tóbiás Áron/ 1954.X.7.
- 10./ Képek hazánk történetéből 1954.X.7.
11. A műsoron szerepelt itallé B. it
(Ruffy Péter - fura dolog) 1957 VIII. 19.
- 12/ Volt a műsoron előtt: Bernadett azzal
behelpelel Smelyi Zsuzsával 1961 V. 19.
- 13/ Bernadett azzal azzal Bernadett azzal azzal
Lúcia Lúcia azzal 1961 VI. 19.
- 14/ Műteremlátogatás Bernadett azzal azzal azzal azzal 1962 XII. 2
(Glenaheny dersi) (televízió
film)
- 15.) Letipelt a 20 éves Bernadett azzal azzal
(Televízió interjú azzal azzal) 1965 nov. 13.

O = hangos

ks 2147/
81

B. Rádió interjúk

- 1./ Hogyan készül a kép /Budinszky/ 1942.II.
- 2./ Műteremsarok /Kampis/ 1943.VII.5.
- 3./ Beszélgetés a művészetről /Pogány Ö. Gábor/ 1945.XII.30.
- 4./ Beszélgetés a Kossuth díj alkalmából /Gáspárné/ 1948.V.8.
- 5./ Beszélgetés a 100 éves Szinyeiről /Székely Beáta/ 1948.V.27.
- 6./ A legnagyobb élményről /Szobotka Tiborral/ 1948.XI.8.
- 7./ A Tanácsválasztás alkalmából /Füley József/ 1950.X.8.
- 8./ A Képzőművészeti Hét alkalmából való beszél-1953.XII.19.
getés /Molnár Aurél/
- 9./ Műteremben /Tóbiás Aron/ 1954.X.7.
- 10./ Képek hazánk történetéből 1954.X.7.